



**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ**

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ**

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΠΜΣ ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ  
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΑΣΤΙΚΗΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

**Ειδίκευση ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΤΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ**

**ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ  
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

**Μεταπτυχιακή εργασία της Μαρίας Πουρναρά**

**A.M: 0817M054**

**ΑΘΗΝΑ, 2020**



## Περίληψη

Στόχος της διπλωματικής είναι η παράθεση της πορείας των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, η ανάλυσή τους και μέσω αξιοποίησης δεδομένων της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 η απεικόνιση των δράσεων μέσω διαγραμμάτων. Τα διαγράμματα καταρτίστηκαν βάσει των απορροφήσεων των κονδυλίων από τις επιχειρήσεις ανά περιφέρεια στη διάρκεια επταετίας καθώς λόγω διαφόρων παραγόντων η περίοδος υλοποίησης ξεκινά από το έτος 2011. Επιπλέον χρησιμοποιήθηκε ο μόνιμος πληθυσμός ανά περιφέρεια, έχοντας ως έτος αναφοράς το 2011, καθώς και το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ανά περιφέρεια, ώστε να αποτυπωθεί η απορρόφηση των κονδυλίων ανά κάτοικο και ως προς το ΑΕΠ της κάθε περιφέρειας.

## Abstract

The aim of the dissertation is to present the co-financed programs, their analysis and through the utilization of data for the period 2007-2013, the representation of programs through flowcharts. These flowcharts are based on the absorption of funds from companies per region during a seven year period, starting in 2011 due to various factors. In addition the permanent population per region was used, having as a reference the year 2011, as well as the gross domestic product per region, in order to capture the absorption of the funds per inhabitant and in terms of GDP in each region.

## Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας την διπλωματική θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Ροβολή Αντώνιο για την καθοδήγηση του και την συνεχόμενη παροχή βοήθειας και την οικογένεια μου για την αμέριστη συμπαράσταση της.

## Πίνακας Περιεχομένων

|                                                                           |           |
|---------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <i>Περίληψη.....</i>                                                      | <i>3</i>  |
| <i>Ευχαριστίες .....</i>                                                  | <i>4</i>  |
| <i>Εισαγωγή - Πρόλογος.....</i>                                           | <i>10</i> |
| <i>Συγχρηματοδοτούμενα Προγράμματα .....</i>                              | <i>12</i> |
| Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα και I Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης..... | 12        |
| Τα περιφερειακά προγράμματα του ΚΠΣ 1994-1999.....                        | 15        |
| Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης ΙΙ, 2000-2006.....                             | 16        |
| Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013.....                      | 18        |
| Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης .....                                       | 21        |
| <i>Οργανωτική Δομή .....</i>                                              | <i>25</i> |
| Φορείς Διαχείρισης και Ελέγχου.....                                       | 25        |
| Χρηματοροές και αιτήματα πληρωμής.....                                    | 26        |
| Διαδικασία είσπραξης και απόδοσης κοινοτικής συμμετοχής .....             | 26        |
| Οργανωτική Δομή Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠ) .....           | 27        |
| Οργανωτική Δομή Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ).....      | 28        |
| <i>Διαρθρωτικά Ταμεία .....</i>                                           | <i>29</i> |
| Ευρωπαϊκό Ταμείο περιφερειακής ανάπτυξης (ΕΤΠΑ).....                      | 29        |
| Ταμείο Συνοχής (ΤΣ).....                                                  | 29        |
| Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) .....                                    | 30        |
| Ευρωπαϊκό γεωργικό ταμείο αγροτικής ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) .....               | 30        |
| Ευρωπαϊκό Ταμείο θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ) .....                        | 30        |
| <i>Η πορεία των χρηματοδοτικών ροών.....</i>                              | <i>31</i> |
| <i>Οι δράσεις που αναπτύχθηκαν στο ΕΣΠΑ 2007-2013 .....</i>               | <i>33</i> |
| Νέα Καινοτομική Επιχειρηματικότητα: .....                                 | 33        |
| Εναλλακτικός Τουρισμός .....                                              | 35        |
| Πράσινος Τουρισμός .....                                                  | 36        |
| Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες:.....                                       | 39        |
| Εξωστρέφεια- Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων: .....                    | 41        |
| Μετεγκατάσταση Επιχειρήσεων σε Β.Ε.ΠΕ. & Επιχειρηματικά Πάρκα: .....      | 43        |
| Πράσινη Επιχείρηση .....                                                  | 45        |
| Εκσυγχρονισμός χερσαίων εμπορευματικών οδικών μεταφορών .....             | 46        |

|                                                                                                |                                     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------|
| Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Γυναικών- Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Νέων ...                   | 47                                  |
| Ένδυση Υπόδηση – Νέες Προοπτικές.....                                                          | 48                                  |
| Ενίσχυση Μ.Μ.Ε .....                                                                           | 49                                  |
| Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων Γυναικείας Απασχόλησης .....                                    | 51                                  |
| Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων .....                                                           | 53                                  |
| Κανονισμός De minimis.....                                                                     | 54                                  |
| <i>Επίδραση των Δράσεων στις περιφέρειες .....</i>                                             | <i>55</i>                           |
| Χωρική ενότητα Μακεδονίας-Θράκης: .....                                                        | 55                                  |
| Χωρική ενότητα Θεσσαλίας, Ηπείρου και Στερεάς Ελλάδας: .....                                   | 56                                  |
| <i>Επίδραση των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων στην ανάπτυξη των<br/>επιχειρήσεων .....</i> | <i>83</i>                           |
| Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς II 2014-2020. ....                                       | 84                                  |
| Ευρώπη 2020 .....                                                                              | 85                                  |
| <i>Συμπεράσματα .....</i>                                                                      | <i>86</i>                           |
| <i>Παράρτημα Α: Πίνακες δεδομένων .....</i>                                                    | <i>Error! Bookmark not defined.</i> |
| <i>Βιβλιογραφία .....</i>                                                                      | <i>87</i>                           |

## Κατάλογος σχημάτων

|                                                                                                                                                                                        |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Εικόνα 1: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εθνικού αποθεματικού απροβλέπτων.....                              | 56 |
| Εικόνα 2: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εθνικού αποθεματικού απροβλέπτων γυναικείας απασχόλησης .....      | 57 |
| Εικόνα 3: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης ΜΜΕ.....                                                 | 58 |
| Εικόνα 4: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εναλλακτικού τουρισμού.....                                        | 58 |
| Εικόνα 5: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της μετεγκατάστασης επιχειρήσεων σε Β.Ε.ΠΕ .....                       | 59 |
| Εικόνα 6: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της εξωστρέφειας .....                                                 | 60 |
| Εικόνα 7: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας γυναικών.....                        | 60 |
| Εικόνα 8: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας νέων .....                           | 61 |
| Εικόνα 9: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της μεταποίησης στις νέες συνθήκες.....                                | 61 |
| Εικόνα 10: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εκσυγχρονισμού χερσαίων εμπορευματικών οδικών μεταφορών.....      | 62 |
| Εικόνα 11: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της πράσινης επιχείρησης.....                                         | 62 |
| Εικόνα 12: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του πράσινου τουρισμού.....                                           | 63 |
| Εικόνα 13: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της νέας καινοτομικής επιχειρηματικότητας. ....                       | 64 |
| Εικόνα 14: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ένδυσης υπόδησης.....                                             | 64 |
| Εικόνα 15: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εθνικού αποθεματικού απροβλέπτων .....                | 66 |
| Εικόνα 16: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του αποθεματικού απρόβλεπτων γυναικείας απασχόλησης ..... | 66 |
| Εικόνα 17: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης ΜΜΕ.....                                    | 67 |
| Εικόνα 18: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της μετεγκατάστασης επιχειρήσεων σε Β.Ε.ΠΕ .....          | 67 |
| Εικόνα 19: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της εξωστρέφειας .....                                    | 68 |
| Εικόνα 20: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ένδυσης υπόδησης.....                                 | 68 |

|                                                                                                                                                                                                |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Εικόνα 21: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας γυναικών.....                   | 69 |
| Εικόνα 22: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας νέων .....                      | 70 |
| Εικόνα 23: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εναλλακτικού τουρισμού.....                                   | 70 |
| Εικόνα 24: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της μεταποίησης στις νέες συνθήκες ....                           | 71 |
| Εικόνα 25: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εκσυγχρονισμού χερσαίων εμπορευματικών οδικών μεταφορών ..... | 71 |
| Εικόνα 26: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της πράσινης επιχείρησης .....                                    | 72 |
| Εικόνα 27: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του πράσινου τουρισμού.....                                       | 73 |
| Εικόνα 28: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της νέας καινοτομικής επιχειρηματικότητας .....                   | 73 |
| Εικόνα 29: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εθνικού αποθεματικού απροβλέπτων.....                            | 74 |
| Εικόνα 30: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του αποθεματικού απροβλέπτων γυναικείας απασχόλησης .....            | 75 |
| Εικόνα 31: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης ΜΜΕ.....                                               | 75 |
| Εικόνα 32: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της μετεγκατάστασης επιχειρήσεων σε Β.Ε.ΠΕ .....                     | 76 |
| Εικόνα 33: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της εξωστρέφειας .....                                               | 77 |
| Εικόνα 34: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ένδυσης υπόδησης.....                                            | 77 |
| Εικόνα 35: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας γυναικών.....                      | 78 |
| Εικόνα 36: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας νέων .....                         | 78 |
| Εικόνα 37: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εναλλακτικού τουρισμού.....                                      | 79 |
| Εικόνα 38: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της μεταποίησης στις νέες συνθήκες.....                              | 79 |
| Εικόνα 39: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εκσυγχρονισμού χερσαίων εμπορευματικών οδικών μεταφορών.....     | 80 |
| Εικόνα 40: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της πράσινης επιχείρησης.....                                        | 81 |

|                                                                                                                                                                           |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Εικόνα 41: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του πράσινου τουρισμού .....                    | 81 |
| Εικόνα 42: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της νέας καινοτομικής επιχειρηματικότητας ..... | 82 |

## Εισαγωγή - Πρόλογος

Στην παρούσα διπλωματική θα αποτυπωθούν σε ένα συνοπτικό πλαίσιο τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα, αναλύοντας περισσότερο την προγραμματική περίοδο 2007-2013, κάνοντας ταυτόχρονα μια επισκόπηση των δράσεων που υλοποιήθηκαν στο συγκεκριμένο Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ). Οι εθνικοί και κοινοτικοί πόροι που αποτελούν το σύνολο των κονδυλίων για την χρηματοδότηση, την ενίσχυση και την ανάπτυξη της χώρας αναδιανέμονται σε επίπεδο περιφερειών.

Στην Ελλάδα οι ανισότητες που παρατηρούνται ανάμεσα στις περιφέρειες αποτελούν σημαντικό ζήτημα όπου απασχολεί την κοινή γνώμη καθώς και τη δημόσια διοίκηση. Οι συζητήσεις περί περιφερειακών ανισοτήτων και τα εκάστοτε συμπεράσματα μπορούν να επηρεάσουν την κατανομή των χρηματοδοτούμενων πόρων προς κάποια συγκεκριμένη κατεύθυνση και ίσως ακόμη και σε ένα βαθμό το σύνολο των δημόσιων επενδύσεων που τυγχάνουν σε μία χώρα. Υπάρχει ωστόσο το ερώτημα σχετικά με την στρατηγική της περιφερειακής κατανομής των δημόσιων επενδύσεων; Σύμφωνα με τον Hirschman (Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Πετράκος- Ψυχάρης, 2016 σελίδα 288) διακρίνονται τρεις τρόποι βάσει των οποίων πραγματοποιείται η κατανομή των δημόσιων επενδύσεων σε μία χώρα. Μέσω διάχυσης των επενδύσεων σε όλη τη χώρα, μέσω προσανατολισμού των επενδύσεων στις περιοχές που είναι αναπτυσσόμενες και μέσω της ενίσχυσης των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών. Ωστόσο το τι αποφασίζει να ακολουθήσει κάθε χώρα δεν είναι πάντα βέβαιο ούτε τεκμηριωμένο, το σίγουρο είναι όμως ότι θα πρέπει η περιφερειακή κατανομή να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να παράγει το καλύτερο οικονομικό αποτέλεσμα τόσο σε επίπεδο πολιτών όσο και σε επίπεδο διοίκησης. Υπάρχουν ωστόσο αρκετοί παράγοντες που επηρεάζουν την κατανομή των δημόσιων επενδύσεων και πόρων όπως ο πληθυσμός, το επίπεδο ανάπτυξης, η απασχόληση, η ανεργία, η έκταση μίας περιφέρειας, η οργάνωση της δημόσιας διοίκησης καθώς και μία πληθώρα ακόμη παραγόντων που ίσως να διαφοροποιούνται σε επίπεδο χωρών και χρονικών περιόδων. Στο πλαίσιο της αντίληψης περί περιφερειακής πολιτικής και της αναμόρφωσης των κανονισμών των διαρθρωτικών ταμείων, εντάθηκε η προσπάθεια για μεγαλύτερη κοινωνική και οικονομική συνοχή, «όπως εκφράστηκε με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986, η

οποία έθεσε τις βάσεις για την άρση όλων των εμποδίων στην μετακίνηση κεφαλαίων, επιχειρήσεων και εργαζομένων, προκειμένου το 1992 να δημιουργηθεί ο Ενιαίος Ευρωπαϊκός Χώρος, δηλαδή η Ενιαία Αγορά». (Πετράκος- Ψυχάρης). Στην νέα αγορά διακρίνεται άνιση κατανομή κόστους και οφέλους τόσο ανάμεσα στα κράτη όσο ανάμεσα και στις περιφέρειες. Οι λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, οι χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου ζητούν οικονομική στήριξη από την Κοινότητα με σκοπό να τονώσουν την ανταγωνιστικότητά τους και οι χώρες του Βορρά είναι πρόθυμες να χρηματοδοτήσουν τον κοινοτικό προϋπολογισμό στην όψη της ενιαίας αγοράς. Επιθυμούν ωστόσο να διασφαλιστεί η αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων. Σκοπός ήταν η προώθηση της αρμονικής ανάπτυξης όλης της Κοινότητας και η μείωση του αναπτυξιακού χάσματος ανάμεσα στις λιγότερο και μη ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές περιφέρειες. Για την επίτευξη του στόχου εισάγεται ο προγραμματισμός με συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα και ορίζεται η πρώτη προγραμματική περίοδος 1989-1993.

## Συγχρηματοδοτούμενα Προγράμματα

### **Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα και I Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης**

Στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης η περιφερειακή συνοχή αποτέλεσε έναν από τους κεντρικούς στόχους της οικονομικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και έναν από τους βασικούς μηχανισμούς αναδιανομής των πόρων του κοινοτικού προϋπολογισμού προς όφελος των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών και χωρών. Μετά το 1989 η πολιτική αυτή λαμβάνει την μορφή «προγραμματικών περιόδων» οι οποίες χρηματοδοτούνται από τους κοινοτικούς προϋπολογισμούς. Μέχρι σήμερα έχουν υλοποιηθεί τέσσερις προγραμματικές περίοδοι ( 1989-1993, 1994-1999, 2000-2006, 2007-2013) ενώ βρισκόμαστε ήδη στην διάρκεια της πέμπτης (2014-2020). Μέσω των προγραμματικών περιόδων αρκετές χώρες και κυρίως οι αποκαλούμενες «χώρες συνοχής» και πολλές από τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες έγιναν αποδέκτες οικονομικών ενισχύσεων. Η πολιτική συνοχή υλοποιείται με τα βασικά χρηματοδοτικά εργαλεία που διαθέτει η ΕΕ, τα διαρθρωτικά ταμεία και την ευρωπαϊκή τράπεζα επενδύσεων. Τα «Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία» (ΕΔΕΤ) αφορούν το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ταμείο Συνοχής καθώς και τα κάτωθι επενδυτικά ταμεία: το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης ( ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ) τα οποία λειτουργούν σύμφωνα με ένα κοινό πλαίσιο βάσει των κανονισμών της ΕΕ. Κριτήριο αναφορικά με την επιλεξιμότητα για την χρηματοδότηση των διαρθρωτικών ταμείων είναι το επίπεδο ανάπτυξης των περιφερειών της ΕΕ με προτεραιότητα εκείνες των οποίων το επίπεδο ανάπτυξης είναι μικρότερο του 75% του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Πέρα από τους αναπτυξιακούς και επενδυτικούς νόμους που ισχύουν σε κάθε περίοδο η επενδυτική δραστηριότητα ενισχύθηκε σε ένα σημαντικό βαθμό από τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα της ΕΕ στο πλαίσιο των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ) και το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ)

Τα ΚΠΣ και ΕΣΠΑ αποτελούνται από δύο σκέλη το εθνικό και το περιφερειακό. Το πρώτο τμήμα, στο οποίο ανήκουν τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα στοχεύει σε παρεμβάσεις όπου έχουν πεδίο εφαρμογής εθνικό επίπεδο. Το δεύτερο τμήμα

καλύπτει περιφερειακές δράσεις για κάθε μια από τις 13 περιφέρειες της χώρας. Ωστόσο όλες οι τομεακές πολιτικές έχουν χωρικές διαστάσεις και όλες οι περιφερειακές δράσεις υλοποιούν τομεακές πολιτικές. Σε όλη την διάρκεια εφαρμογής των ΚΠΣ / ΕΣΠΑ τα ΠΕΠ αποτέλεσαν το περιφερειακό σκέλος των προγραμμάτων. Ο άξονας προτεραιότητας «περιφερειακή ανάπτυξη» των ΚΠΣ περιελάμβανε τα ΠΕΠ. Από το ΕΣΠΑ και μετέπειτα παύει να υφίσταται αυτοτελής άξονας, αλλά τα ΠΕΠ συνεχίζουν να υφίστανται και να συνιστούν το περιφερειακό σκέλος των ΕΣΠΑ.

Αφετηρία των συγχρηματοδοτούμενων πλαισίων για την Ελλάδα είναι τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ), τα οποία αποσκοπούν σε μία προσπάθεια σύγκλισης μεταξύ Βορρά και Νότου και ξεκινούν το 1985. Η συμφωνία επετεύχθη στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Βρυξελλών και η διάρκειά τους ήταν επταετής. Η γεωγραφική εφαρμογή για την Ελλάδα αφορούσε έξι προγράμματα αναφορικά με την περιφέρεια της Κρήτης, Μακεδονίας και Θράκης, Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου, Νήσων Αιγαίου Πελάγους, Ανατολικής Κεντρικής Ελλάδας και Αττικής καθώς και ένα πρόγραμμα για την πληροφορική. Ο συνολικός προϋπολογισμός των ΜΟΠ που με σημερινή αντιστοιχία θα μπορούσε να υπολογιστεί σε 3.5 εκατομμύρια ευρώ διατέθηκε για τον κλάδο της ενέργειας, για την ενίσχυση του τουρισμού και για την πρόοδο στον τομέα της πληροφορικής. Τα προγράμματα που καταρτίστηκαν είχαν διαρθρωτικό χαρακτήρα, στόχευαν δηλαδή στην κάλυψη των διαρθρωτικών αδυναμιών κάθε χώρας και στην αναβάθμιση των υποδομών της. Τα ΜΟΠ αποτέλεσαν το εφαλτήριο για την προετοιμασία μίας νέας περιφερειακής πολιτικής, η οποία καθιερώθηκε μετά την μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών ταμείων το 1988. Οι πόροι των ταμείων μάλιστα αυξήθηκαν και σε σημείο όπου ήταν διπλάσιοι το έτος 1993 σε σχέση με το έτος αρχής των προγραμμάτων. Γενικοί στόχοι που συνεχίζουν και αποτελούν άξονα βάσει του οποίου κινείται η περιφερειακή πολιτική και γενικά οι συγχρηματοδοτούμενες ενέργειες είναι η ανάπτυξη των διαρθρωτικά καθυστερημένων περιφερειών, η αντιμετώπιση της ανεργίας, η απασχόληση και η επαγγελματική ενσωμάτωση των νέων, η ανάπτυξη του αγροτικού τομέα και η αναβάθμιση των γεωργικών περιφερειών καθώς και η ανασυγκρότηση των βιομηχανικών περιοχών. Η συνέχεια των ΜΟΠ πραγματοποιείται μέσω του πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης όπου το συνολικό πακέτο ανέρχεται σε 13,9 δισεκατομμύρια ECU. Στο I ΚΠΣ καταρτίστηκαν 12 τομεακά και 13 περιφερειακά προγράμματα όπου το τελικό ποσό ανήλθε τελικά στα

15,5 δισεκατομμύρια ECU. Ο προσανατολισμός του πλαισίου έχει μία κατεύθυνση προς έξι θεματικούς άξονες που αφορά την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, την επιχειρηματική ανταγωνιστικότητα, την ενίσχυση του τουριστικού κλάδου, την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού , ανάπτυξη του εγχώριου δυναμικού των 13 περιφερειών και βελτίωση των βασικών υποδομών. (Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Πετράκος- Ψυχάρης, σελίδα 519).

## **Τα περιφερειακά προγράμματα του ΚΠΣ 1994-1999**

Στα επόμενα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα αξίζει να σημειωθεί πως πραγματοποιήθηκε η προσθήκη τριών νέων χωρών, της Σουηδίας, της Αυστρίας και της Φιλανδίας, τριών χωρών με υψηλό επίπεδο ανάπτυξης. Στην ενιαία οικονομική αγορά που έχει δημιουργηθεί, οι πιο ανεπτυγμένες και πλούσιες χώρες συνιστούν τον βασικό “χρηματοδότη” του προϋπολογισμού και θεωρείται ότι έχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, ενώ οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες θα έχουν μικρότερα οφέλη. Εδώ εισάγεται ένα νέο χρηματοδοτικό μέσο το Ταμείο Συνοχής, οι αρχές που διέπουν την δράση των υπόλοιπων διαρθρωτικών ταμείων γίνονται πιο ισχυρές, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλείται να αποφασίσει τις χρηματοδοτικές ροές που θα λάβει κάθε χώρα. Σημαντικό ζήτημα αφορά η χρηματοδότηση του στόχου 1( των περιφερειών δηλαδή που θεωρούνται αναπτυξιακά καθυστερημένες). Οι στόχοι που διέπουν το συγκεκριμένο κοινοτικό πλαίσιο είναι έξι και αφορούν την ανάπτυξη και την προσαρμογή των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών, την αναπροσαρμογή των βιομηχανικών περιφερειών, την καταπολέμηση της ανεργίας, την ένταξη των νέων ατόμων στην αγορά εργασίας, την παροχή ευκαιριών απασχόλησης στις γυναίκες, την προσαρμογή των εργαζομένων στις βιομηχανικές μεταβολές, τον εκσυγχρονισμό του γεωργικού τομέα και του τομέα της αλιείας σε συνδυασμό με την επέκταση και την ανάπτυξη των “ευαίσθητων” αγροτικών περιοχών και τέλος την ανάπτυξη των αραιοκατοικημένων περιφερειών. Το II ΚΠΣ στόχευε μέσω των δράσεων του στην ανάδειξη της επιχειρηματικότητας και στον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Ο βασικός πυλώνας ήταν τα 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) της χώρας, η Κοινοτική Πρωτοβουλία ΜΜΕ και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Βιομηχανίας (ΕΠΒ) υπό την αιγίδα του Υπουργείου Ανάπτυξης. Η ελληνική επιχειρηματικότητα φαίνεται πως αποδέχεται τα χρηματοδοτικά μέσα ενίσχυσής της καθώς πλήθος μικρομεσαίων επιχειρήσεων λαμβάνει μέρος, επιχειρήσεις που προέρχονται από διάφορους τομείς της οικονομίας.

### **Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης ΙΙΙ, 2000-2006**

Το τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο αποφασίστηκε στο Βερολίνο τον Μάρτιο του 1999 και οι στόχοι παραμένουν παρεμφερείς με εκείνους των άλλων κοινοτικών πλαισίων, δηλαδή η διαθρωτική προσαρμογή και ανάπτυξη των περιφερειών που υστερούν σε επίπεδο ανάπτυξης, η ανασυγκρότηση σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο των περιφερειών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες καθώς και ο εκσυγχρονισμός των συστημάτων κατάρτισης εκπαίδευσης και απασχόλησης προσωπικού. Το ΙΙΙ ΚΠΣ εφαρμόζεται σε μία περίοδο αρκετά σημαντική για την χώρα μας καθώς έρχεται αντιμέτωπη με την πρόκληση της ευρωζώνης και αποτελεί πακέτο ύψους 45 δισεκατομμύρια ευρώ. Αξίζει να σημειωθεί πως η περίοδος εφαρμογής της τρίτης Προγραμματικής χαρακτηρίζεται από το γεγονός πως η χώρα έχει εισέλθει στην ευρωζώνη (ενιαίο νόμισμα) συνεπώς απαιτείται ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της εθνικής ανταγωνιστικότητας. Επιπλέον έχει αναλάβει την διεκπεραίωση των Ολυμπιακών Αγώνων με συνέπεια να δημιουργούνται σοβαρές προοπτικές για την αξιοποίηση του τουριστικού αποθέματος και η ενεργειακή πολιτική της ΕΕ έχει στραφεί στην αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. (Πετράκος - Ψυχάρης, 2016 σελίδα 359). Τα δεδομένα που αναφέρθηκαν αναγνωρίστηκαν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας (ΕΠΑΝ) του οποίου ο προϋπολογισμός συνίσταται σε κοινοτική και δημόσια δαπάνη σε ποσοστό 50% συνήθως και το υπόλοιπο ποσοστό καλύπτεται από ιδιωτική συμμετοχή. Τα προγράμματα του ΕΠΑΝ λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω προκήρυξαν δράσεις με θεματικές ενότητες που αφορούσαν την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών ΜΜΕ, την ενδυνάμωση μονάδων παραγωγής ΑΠΕ, την κατασκευή δικτύων μεταφοράς, τον εκσυγχρονισμό των τουριστικών μονάδων και την ανάδειξη της ελληνικής διατροφής. (Πετράκος- Ψυχάρης, σελίδα 360). Για την υλοποίηση του ΚΠΣ 2000-2006 καταρτίστηκαν υλοποιήθηκαν 25 Επιχειρησιακά Προγράμματα από τα οποία τα 11 είναι Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και αφορούν εθνικές τομεακές πολιτικές, τα 13 είναι Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), ένα για κάθε μία από τις 13 διοικητικές περιφέρειες της χώρας και στα οποία έχει κατανεμηθεί το ένα τρίτο περίπου των διαθέσιμων πιστώσεων για την περίοδο 2000-2006 και 1 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Τεχνική βοήθεια» που στόχο έχει να ενδυναμώσει, να στηρίξει και να βελτιώσει το

σύστημα διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

## **Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013**

Το ΕΣΠΑ 2007-2013 ξεκινά σε ένα δυσμενές και δύσκολο διεθνές και εγχώριο οικονομικό περιβάλλον, φιλοδοξεί ωστόσο να διευρύνει τις αναπτυξιακές δυνατότητες της χώρας, να διατηρήσει το ρυθμό ανάπτυξης, να τονώσει την απασχόληση, να αυξήσει την εξαγωγική δραστηριότητα. Την προγραμματική περίοδο 2007-2013 υλοποιήθηκαν 8 ΤΕΠ, 5 ΠΕΠ και 12 ΕΠ Εδαφικής Συνεργασίας. Ο αρχικός προϋπολογισμός ανήλθε στα 26,2 δισεκατομμύρια από τα οποία τα 20,5 δισεκατομμύρια προήλθαν από κοινοτικούς πόρους και τα 5,7 δισεκατομμύρια από εθνικούς. Στη διάρκεια αυτής της προγραμματικής περιόδου παρατηρήθηκε αλλαγή του ρόλου της περιφέρειας στο σύστημα διοικητικής οργάνωσης της χώρας. Με το «Πρόγραμμα Καλλικράτης» η περιφέρεια μετατράπηκε από αποκεντρωμένη βαθμίδα κρατικής διοίκησης σε δεύτερου βαθμού τοπική αυτοδιοίκηση. Ενώ μέχρι και το ΙΙΙ ΚΠΣ τα περιφερειακά προγράμματα ήταν πολυταμιακά και δέχονταν τις χρηματοδοτήσεις από όλα τα διαρθρωτικά ταμεία, τα αντίστοιχα προγράμματα του ΕΣΠΑ μετατράπηκαν σε μονοταμιακά καθώς χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΠΑ. Την περίοδο της προγραμματικής περιόδου η σύνοδος κορυφής της Λισαβόνας τον Μάρτιο του 2000 λαμβάνει σημαντικές αποφάσεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς στρατηγικό στόχο έχει να καταστήσει την Ευρωπαϊκή οικονομία την ανταγωνιστικότερη του κόσμου έως το 2010. Η στρατηγική απαιτούσε δράση σε διάφορα μέτωπα όπως τη εσωτερική αγορά, την κοινωνία των πληροφοριών, την έρευνα, την εκπαίδευση, τις διαρθρωτικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις, το σταθερό συνάλλαγμα καθώς και ένα μείγμα πολιτικής που να ευνοεί την ανάπτυξη και τα βιώσιμα δημόσια οικονομικά. (<http://www.europarl.europa.eu/highlights/el/1001.html>, 01/2020). Σε αντίθεση με το ΙΙΙ ΚΠΣ στην καινούρια προγραμματική δεν ανήκουν όλες οι περιφέρειες της χώρας στον στόχο 1, αλλά οχτώ και μετονομάστηκε σε στόχο σύγκλισης, καθώς έχουν επίπεδο ανάπτυξης κάτω του 75% του ευρωπαϊκού μέσου όρου και συγκαταλέγονται η περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, της Θεσσαλίας, της Ηπείρου, των Ιόνιων Νήσων, της Δυτικής Ελλάδας, της Πελοποννήσου, του Βορείου Αιγαίου και της Κρήτης. Τρεις περιφέρειες ανήκουν στην κατηγορία της στατικής σύγκλισης, συγκεκριμένα οι περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας, της Δυτικής Μακεδονίας και της Αττικής. Δύο περιφέρειες χαρακτηρίζονται ως περιφέρειες σταδιακής εισόδου και είναι η Στερεά Ελλάδα και το

Νότιο Αιγαίο. Να σημειωθεί ως ενώ μέχρι και τις προηγούμενες προγραμματικές τα περιφερειακά ήταν πολυτομεακά προγράμματα δηλαδή οι ενισχύσεις προέρχονταν από διάφορα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ, τώρα μετατρέπονται για πρώτη φορά σε μονοτομεακά και η χρηματοδότηση προέρχεται μόνο από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης( ΕΤΠΑ). Ο άξονας των στόχων για την περίοδο 2007-2013 αφορά την σύγκλιση, την περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση και την Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία. Οι αρχές παρέμβασης είναι ίδιες ωστόσο με εκείνες που διέπουν την περίοδο 2000-2006 για την αποτελεσματική εφαρμογή των προγραμμάτων και αφορούν την συγκέντρωση, εννοώντας την συγκέντρωση των πόρων στις περιφέρειες που το χρειάζονται περισσότερο, τον προγραμματισμό, ο σχεδιασμός που γίνεται από τα κράτη μέλη για την εφαρμογή των προγραμμάτων τα οποία εγκρίνει η Επιτροπή, την εταιρική σχέση ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις αρμόδιες διαχειριστικές αρχές κάθε κράτους μέλους και την προσθετικότητα δηλαδή την ενίσχυση των δημόσιων επενδύσεων από κοινοτικούς πόρους. Παρατηρούμε πως μέχρι και την προηγούμενη προγραμματική η περιφερειακή ανάπτυξη αποτελούσε έναν ξεχωριστό άξονα προτεραιότητας κάτι που δεν το συναντάμε τώρα ενώ τα περιφερειακά προγράμματα συνεχίζουν να υφίστανται. Αυτό δείχνει το σημαντικό ζήτημα της περιφερειακής ανάπτυξης το οποίο δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στα ΠΕΠ αλλά ξεπερνά το σύνολο των τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων. Η περίοδο που υλοποιήθηκε το ΕΣΠΑ συνέπεσε με την οικονομική κρίση και όλες τις δυσκολίες που συνεπάγονταν όπως αύξηση της ανεργίας, πτώχευση επιχειρήσεων, αδυναμία πληρωμών, μείωση της εσωτερικής ζήτησης και γενικότερα με την επικράτηση ενός κλίματος πολιτικής και οικονομικής αβεβαιότητας, όπου αφενός δημιούργησε νέες ανάγκες διάθεσης των κονδυλίων και αφετέρου δημιούργησε αρκετές και σημαντικές μεταβολές στο χρονοδιάγραμμα υλοποίησής του κυρίως λόγω αδυναμίας καταβολής της εθνικής συμμετοχής που θα παρουσιαστούν με συνοπτικό τρόπο. Τον Ιούνιο του 2011 η ελληνική κυβέρνηση σύναψε συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για μείωση της εθνικής συμμετοχής στο ΕΣΠΑ από το 25% στο 15% και κατά συνέπεια αύξηση της κοινοτικής συμμετοχής από 75% σε 85% χωρίς όμως να αυξηθούν οι κοινοτικοί πόροι. Για να επιτευχθεί η αναλογία μειώθηκε ο συνολικός προϋπολογισμός του ΕΣΠΑ και μάλιστα με αναδρομική ισχύ το οποίο είχε ως αποτέλεσμα η Ελλάδα να λάβει επιστροφές για όσα προγράμματα είχε

χρηματοδοτήσει με ποσοστό άνω το 15%. Αυτό σημαίνει πως η Κοινότητα ης επέστρεψε περίπου 771 εκατομμύρια ευρώ και μέχρι το τέλος του ΕΣΠΑ εξοικονομήθηκε περίπου 1.8 δισεκατομμύρια ευρώ. Ο συνολικός προϋπολογισμός διαμορφώθηκε συνεπώς στα 24.3 δισεκατομμύρια όπου τα 20.5 προέρχονταν από ευρωπαϊκούς πόρους και τα 3.8 δισεκατομμύρια από εθνικούς. Η προκήρυξη των πρώτων δράσεων προσπαθεί να προσφέρει επενδυτικές ευκαιρίες στις επιχειρήσεις σε τομείς που μέχρι τότε δεν παρουσιάζονται αρκετά ελκυστικοί. Αφορούν την “πράσινη επιχείρηση” θέλοντας να ενισχύσουν την περιβαλλοντική ταυτότητα της επιχείρησης και ο προϋπολογισμός εντάξεων ανήλθε στα 7.2 εκατομμύρια ευρώ, τον “πράσινο τουρισμό” με προϋπολογισμό 33 εκατομμύρια ευρώ και σκοπό την ανάπτυξη της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης στον τουριστικό κλάδο και τον “εναλλακτικό τουρισμό” με στόχο την αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού και προϋπολογισμό 50εκατομμύρια ευρώ. Μεγάλη απήχηση έχουν προγράμματα που αφορούν την επιχειρηματική υποβοήθηση ατόμων άνεργων και την στήριξη των πρωτοβουλιών για επαγγελματική αποκατάσταση όπως είναι η δράση του “Εθνικού Αποθεματικού Απροβλέπτων” και το “Εθνικό Αποθεματικό για την ενίσχυση άνεργων γυναικών”. Το πρόγραμμα όμως που δέχεται πληθώρα αιτήσεων και μάλιστα 4 φορές σχεδόν πάνω από τον προϋπολογισμό του είναι η “Ενίσχυση ΜΜΕ”. Παρακάτω θα πραγματοποιηθεί μία αναλυτικότερη περιγραφή των δράσεων που υλοποιήθηκαν την προγραμματική περίοδο 2007-2013 από τις επιχειρήσεις με σκοπό τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμισή τους. Την διαχείριση των προγραμμάτων αναλαμβάνει ο ενιαίος φορέας ΕΦΕΠΑΕ (Ενδιάμεσος Φορέας Επιχειρησιακών Προγραμμάτων Ανταγωνιστικότητας και Επιχειρηματικότητας) ο οποίος έχει συγκροτηθεί από τους επτά Ενδιάμεσους φορείς Διαχείρισης( ΕΦΔ).

## **Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης**

Ως ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης δύναται να είναι νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή δημόσια υπηρεσία ή άλλο κρατικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο μπορεί να ασκήσει αρμοδιότητες διαχείρισης. Για την εκλογή του ΕΦΔ, τουλάχιστον για την περίοδο 2007-2013, διεξάγεται διαγωνισμός για την επιλογή του. Σε αυτήν την περίπτωση και μετά τον ορισμό του πρέπει να συνάψει σύμβαση ανάθεσης έργου με την αντίστοιχη διαχειριστική αρχή. Ρόλος του είναι η παρακολούθηση των δράσεων τις οποίες διαχειρίζεται και η λήψη των κατάλληλων μέτρων με σκοπό την απορρόφηση των ετήσιων πόρων για τους οποίους έχει δεσμευτεί. Πιο συγκεκριμένα οι αρμοδιότητές του ξεκινούν με την προκήρυξη μίας δράσης όπου οφείλει να την δημοσιεύσει στον Τύπο και να ενημερώσει τις επιχειρήσεις- δυνητικούς δικαιούχους- ηλεκτρονικά και μέσω διοργάνωσης ημερίδων. Συνεργάζεται με την Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΜΟΔ) για την κατάρτιση και την λειτουργία του Πληροφοριακού Συστήματος Κρατικών Ενισχύσεων (ΠΣΚΕ) το οποίο αποτελεί την πλατφόρμα υποβολής των επενδυτικών προτάσεων. Αναφορικά με το σκέλος της υλοποίησης ξεκινά όταν ο ΕΦΔ παραλαμβάνει μέσω ηλεκτρονικής καταχώρησης στο ΠΣΚΕ την αίτηση χρηματοδότησης. Αξιολογεί τις προτάσεις βάσει των οδηγών προγραμμάτων και σύμφωνα με τα ισχύοντα θεσμικά και κανονιστικά πλαίσια και δημοσιοποιεί και ενημερώνει μέσω εγκριτικών και απορριπτικών αποφάσεων τους δικαιούχους για τα αποτελέσματα της αξιολόγησης. Είναι υπεύθυνος για την παρακολούθηση, τον έλεγχο και την πιστοποίηση της πορείας του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου του έργου καθώς και για την ομαλή χρηματοδοτική ροή μέχρι την πληρωμή των επιχειρήσεων. Ευθύνεται για την απαιτούμενη εξασφάλιση των πόρων της δημόσιας χρηματοδότησης με τρόπο διαφανή και αντικειμενικό. Παρακολουθεί την πορεία υλοποίησης και παρέχει συνεχόμενη υποστήριξη με στόχο την έγκαιρη ολοκλήρωσή του και παραλαβή του. Επιπλέον καταχωρεί στο ΠΣΚΕ τα δελτία διαχείρισης που σχετίζονται με διαχειριστικές κινήσεις ένταξης έργων, παραλαβής, πληρωμών ακόμη και δημοσιονομικών διορθώσεων και υποβάλλει προς έγκριση στην Αναθέτουσα Αρχή εγχειρίδια διαχείρισης και ελέγχου πράξεων.

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω στο σκέλος της διαχείρισης υπάρχει ο ΕΦΕΠΑΕ ο οποίος αποτελεί μία αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία και αποτελείται από εφτά φορείς διαχείρισης που εκπροσωπεί μία ή περισσότερες περιφέρειες και είναι οι εξής:

- Ελληνική Αναπτυξιακή Εταιρεία (ΕΛ.ΑΝ.ΕΤ) με έδρα την Αθήνα (<https://www.elanet.online/> 01/2020)

Είναι μία αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία με έτος ίδρυσης το 1992 και συστάθηκε από τον Σύνδεσμο Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ), την Ελληνική Ένωση Τραπεζών (ΕΕΤ) και την Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξενοδόχων (ΠΟΞ). Αποτελεί εταίρο του ΕΦΕΠΑΕ από το 2009 και στην αρμοδιότητά της είναι η περιφέρεια Αττικής, Βορείου και Νοτίου Αιγαίου.

- Διαχειριστική Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Δυτικής Ελλάδας- Πελοποννήσου- Ηπείρου και Ιόνιων Νήσων με έδρα την Πάτρα (<https://www.diaxeiristiki.gr/> 01/2020)

Από το 2009 που αποτελεί εταίρο του ΕΦΕΠΑΕ διαχειρίζεται προγράμματα του ΕΣΠΑ με αρμοδιότητα στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας- Πελοποννήσου- Ηπείρου και Ιόνιων Νήσων και από αρχές του 2013 ανέλαβε τα ΠΕΠ των αντίστοιχων περιφερειών. Τον συγκεκριμένο ΕΦΔ τον απαρτίζουν το :

Επιμελητήριο Αχαΐας

Επιμελητήριο Κορινθίας

Επιμελητήριο Ηλείας

Επιμελητήριο Μεσσηνίας

Επιμελητήριο Ιωαννίνων

Επιμελητήριο Αρκαδίας

Επιμελητήριο Λευκάδας

Επιμελητήριο Πρεβέζης

Επιμελητήριο Ζακύνθου

Επιμελητήριο Κεφαλληνίας-Ιθάκης

Επιμελητήριο Κέρκυρας

Επιμελητήριο Άρτας

Επιμελητήριο Λακωνίας

Επιμελητήριο Αιτωλοακαρνανίας

η Αναπτυξιακή Εταιρεία Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος

το Κέντρο Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων Δυτικής Ελλάδος

- Κέντρο Επιχειρηματικής και Πολιτιστικής Ανάπτυξης – Αναπτυξιακή Ένωση Μακεδονίας (Κ.Ε.Π.Α-ΑΝ.Ε.Μ) με έδρα τη Θεσσαλονίκη (<http://2007-13.e-kepa.gr/frontend/index.php> 01/2020 )

Ο ΕΦΔ ΚΕΠΑ - ΑΝΕΜ δημιουργήθηκε από τους δύο εταίρους που αναφέρθηκαν ανωτέρω και στην γεωγραφική χωρικότητα της έχει την περιφέρεια της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας

- Διαχειριστική Έργων Στήριξης ΜΜΕ -Οικονομική – συμβουλευτική Ανατολικής Μακεδονίας (ΔΕΣΜΟΣ) ([www.desm-os.gr](http://www.desm-os.gr) 01/2020)

Αποτελεί κα αυτός ο φορέας αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία και διαχειρίζεται τα προγράμματα στην περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης. Η σύνθεσή του αποτελείται από την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης κατά ποσοστό 49,21% , το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Ροδόπης , το Επαγγελματικό και Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Ροδόπης, το Επιμελητήριο Καβάλας , Δράμας, Έβρου, Ξάνθης, την Εταιρεία Διαχείρισης της Περιουσίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και την Εθνική Αναπτυξιακή Εταιρεία Βορείου Ελλάδος.

- Αναπτυξιακή Διαχειριστική Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας (ΑΝ.ΔΙΑ) με έδρα τη Λαμία (<http://www.andia.gr/> 01/2020)

Άλλος ένας εταίρος του ΕΦΕΠΑΕ με δραστηριότητα στην περιφέρεια της Στερεάς Ελλάδας και στην περιφέρεια Θεσσαλίας και απαρτίζεται από τα ακόλουθα μέλη:

Αναπτυξιακή Εύβοιας Α.Ε

Φθιωτική Αναπτυξιακή Α.Ε

Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βοιωτίας

Ε.Β Επιμελητήριο Νομού Φθιώτιδας

Ε.Β Επιμελητήριο Νομού Βοιωτίας

Ε.Β Επιμελητήριο Νομού Εύβοιας

Ε.Β Επιμελητήριο Νομού Ευρυτανίας

Ε.Β Επιμελητήριο Νομού Φωκίδας

Παρνασσός – Οίτη Αναπτυξιακή Α.Ε

Αναπτυξιακή Τρικάλων Α.Ε

Ενεργειακό Κέντρο Νομού Τρικάλων

- Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχειρίσεως Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδος (ΑΕΔΕΠ) με έδρα το Βόλο (<https://aedep.gr/> 01/2020)

Τον Οκτώβρη του 1996 συστήθηκε η αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία από τον Σύνδεσμο Βιομηχανιών Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδος και την Τραπεζική Εταιρεία ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΙΣΤΕΩΣ Α.Ε , με σκοπό την ανάληψη έργου για την περιφέρεια της Θεσσαλίας και της Στερεάς Ελλάδας.

- Εταιρεία Στήριξης και Ανάπτυξης Επιχειρήσεων Κρήτης ( Αναπτυξιακή Κρήτης) με έδρα το Ηράκλειο (

Τον τελευταίο εταίρο τον αποτελεί η Αναπτυξιακή Κρήτης που την σύνθεσή της την απαρτίζει το Επιμελητήριο Ηρακλείου, το Επιμελητήριο Χανίων , το Επιμελητήριο Ρεθύμνου. Το Επιμελητήριο Λασιθίου, η Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα, η Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων και η εταιρεία αξιοποίησης και διαχείρισης της περιουσίας του πανεπιστημίου Κρήτης, της οποίας οι χωρικές αρμοδιότητες επεκτείνονται στην περιφέρεια Κρήτης

## Οργανωτική Δομή

### Φορείς Διαχείρισης και Ελέγχου

Ακολουθεί μία περιγραφή της οργανωτικής δομής που συμμετέχει στην υλοποίηση του Πλαισίου Αναφοράς της περιόδου 2007-2013. Οι φορείς που θα αναφερθούν συμμετέχουν στο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου των ΕΠ του ΕΣΠΑ. Στην κορυφή της πυραμίδας βρίσκεται η Εθνική Αρχή Συντονισμού, ρόλος της οποίας είναι ο συντονισμός και η παρακολούθηση των διαχειριστικών αρχών και των ενδιάμεσων φορέων διαχείρισης αναφορικά με την υλοποίηση και την εφαρμογή των επιχειρησιακών προγραμμάτων και η παρακολούθηση της ορθής λειτουργίας του ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος (ΟΠΣ). Αποτελεί τον κύριο “συνομιλητή” με την Επιτροπή για την αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων και συνεργάζεται με την αρχή πιστοποίησης κυρίως για θέματα λειτουργίας. Η Εθνική Αρχή Συντονισμού συγκροτείται από τέσσερις Ειδικές Υπηρεσίες, την Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΕΥΣΣΑΑΠ), την Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού της Εφαρμογής Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΥΣ), την Ειδική Υπηρεσία Θεσμικής Υποστήριξης (ΕΥΘΥ) και την Ειδική Υπηρεσία Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος (ΟΠΣ). Τάραχει επίσης η Αρχή Ελέγχου η οποία ευθύνεται για την ομαλή λειτουργία του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου των προγραμμάτων και έχει εποπτικό χαρακτήρα καθώς διεξάγει ελέγχους τόσο στις διαχειριστικές αρχές και τους ενδιάμεσους φορείς όσο και στην αρχή πιστοποίησης και στους δικαιούχους. Η Αρχή Πιστοποίησης είναι υπεύθυνη για την εξέλιξη των χρηματοδοτικών ροών από το ΕΤΠΑ, το ΕΚΤ και το Ταμείο Συνοχής και για την κατάρτιση των αιτημάτων πιστοποίησης των δαπανών και των αιτήσεων πληρωμών στην Επιτροπή. Στο σκέλος της υλοποίησης και της διαχείρισης βρίσκονται οι Διαχειριστικές Αρχές και οι Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης οι οποίοι ευθύνονται για την παραλαβή, την εξέταση, τον έλεγχο, την επαλήθευση και την πληρωμή των δικαιούχων και στη βάση της πυραμίδας βρίσκονται οι δικαιούχοι οι οποίοι είναι οι άμεσα ενδιαφερόμενοι των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων και την υποβολή δηλώσεων δαπανών.

## **Χρηματοροές και αιτήματα πληρωμής**

Η διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί για να μπορέσει μία επιχείρηση να χρηματοδοτηθεί στα πλαίσια του ΕΣΠΑ είναι η εξής:

Το έργο υποβάλλει αίτηση χρηματοδότησης στο Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων (ΠΣΚΕ) και σε περίπτωση έγκρισής του εντάσσεται και εγγράφεται σε συλλογική απόφαση του ΠΔΕ. Με την ένταξη της επιχείρησης ξεκινά το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης της επένδυσης και ο δικαιούχος ξεκινά την υλοποίηση δαπανών ανάλογα με τη δράση στην οποία υπάγεται. Υποβάλει στο φορέα διαχείρισης αίτηση επιστροφής ώστε να του καταβληθεί η κοινοτική επιχορήγηση που του αναλογεί. Ο φορέας διαχείρισης διενεργεί τις απαιτούμενες ενέργειες επαλήθευσης και καταχωρεί την επαληθευμένη δαπάνη στο ΟΠΣ.

## **Διαδικασία είσπραξης και απόδοσης κοινοτικής συμμετοχής**

Η χρηματοδότηση της δημόσιας δαπάνης που καταβάλλεται στις επιχειρήσεις πραγματοποιείται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και καταβάλλεται ως έσοδό του στη Τράπεζα της Ελλάδος ενώ μετέπειτα υπάρχει η απαραίτητη ενημέρωση στην αρχή πιστοποίησης και το Γενικό Λογιστήριο του κράτους. Αφού έχει ολοκληρωθεί η πιστοποίηση και η επαλήθευση των υποβεβλημένων δαπανών από τον δικαιούχο η κοινοτική συνδρομή εισπράττεται απολογιστικά από την Επιτροπή και αποδίδεται στους δικαιούχους.

## **Οργανωτική Δομή Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠ)<sup>1</sup>**

- Οργανωτική Δομή ΕΠ Περιβάλλον – Αειφόρος Ανάπτυξη αποτελείται από την Διαχειριστική Αρχή του ΕΠ Περιβάλλον – Αειφόρος Ανάπτυξη και από τους ενδιαμέσους φορείς Διαχείρισης του ΕΠ Περιβάλλον – Αειφόρος Ανάπτυξη
- Οργανωτική Δομή ΕΠ Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας απαρτίζεται από την Διαχειριστική Αρχή ΕΠ Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας, τους ενδιαμέσους φορείς Διαχείρισης του ΕΠ Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας
- Οργανωτική Δομή ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα. Οι φορείς που την απαρτίζουν είναι η Διαχειριστική Αρχή ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα, οι ενδιαμέσοι φορείς Διαχείρισης ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα, το ΥΠΟΙΟ – Γενική Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων, Το ΥΠΑΝ – Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας και η Αθηνά το Ερευνητικό Κέντρο Καινοτομίας
- Οργανωτική Δομή ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση. Οι φορείς που εμπλέκονται είναι η Διαχειριστική Αρχή ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση, οι Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση και το ΥΠΟΙΟ – Γενική Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων
- Οργανωτική Δομή ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού. Αποτελείται από την Διαχειριστική Αρχή ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, και τους ενδιαμέσους φορείς, τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού, την Ειδική Υπηρεσία Τομέα Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ‘EQUAL’, Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού της Εφαρμογής Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΥΣ), τις Ενδιάμεσες Διαχειριστικές Αρχές των Περιφερειών
- Οργανωτική Δομή ΕΠ Μεταρρύθμιση. Σε αυτή το ΕΠ εμφανίζονται η Διαχειριστική Αρχή ΕΠ Διοικητική Μεταρρύθμιση και οι Ενδιάμεσοι Φορείς Διαχείρισης, η Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικού Σχεδιασμού, Συντονισμού και Εφαρμογής προγραμμάτων (ΕΥΣΣΕΠ), η Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και η Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ)

---

<sup>1</sup> <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/organotikiDomhTEP.aspx>  
Ημερομηνία πρόσβασης: 1/2020

- Οργανωτική Δομή ΕΠ Εκπαίδευση και δια Βίου Μάθηση, περιλαμβάνει την Διαχειριστική Αρχή ΕΠ Εκπαίδευση και δια Βίου Μάθηση και τους Ενδιάμεσους φορείς Διαχείρισης ΕΠ Εκπαίδευση και δια Βίου Μάθηση
- Οργανωτική Δομή ΕΠ Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής, περιλαμβάνει την Διαχειριστική Αρχή ΕΠ Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής και τους Ενδιάμεσους φορείς Διαχείρισης Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής, την Μονάδα Οργάνωσης της Διαχείρισης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων ( ΜΟΔ ΑΕ).

### **Οργανωτική Δομή Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ)<sup>2</sup>**

Η Αρχή που έχει οριστεί ως Διαχειριστική για την εφαρμογή των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων είναι η ΕΥΣΕΕΠ, η Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού της Εφαρμογής Επιχειρησιακών προγραμμάτων. Την υλοποίηση των ΠΕΠ την έχει αναλάβει για το ΕΣΠΑ 2007-2013 η Μονάδα Δ' Ανταγωνισμού και Κρατικών Ενισχύσεων καθώς παρακολουθεί επίσης και την σωστή απεικόνιση του πληροφοριακού συστήματος.

---

<sup>2</sup> <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticOSRegionalOP.aspx>

Ημερομηνία πρόσβασης: 1/2020

## Διαρθρωτικά Ταμεία

Τα ταμεία που χρηματοδοτούν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι κυρίως πέντε και είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο περιφερειακής ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ), το Ευρωπαϊκό γεωργικό ταμείο αγροτικής ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ).

### **Ευρωπαϊκό Ταμείο περιφερειακής ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)**

Το ΕΤΠΑ προσπαθεί να αμβλύνει τις διαφορές και τις ανισότητες που παρατηρούνται μεταξύ των περιφερειών, μέσω της αναπτυξιακής και διαρθρωτικής μεταβολής και προσαρμογής σε επίπεδο περιφέρειας. Οι δαπάνες που χρηματοδοτεί το Ταμείο είναι δαπάνες που ενισχύσουν τον παραγωγικό χαρακτήρα των επιχειρήσεων και κυρίως των Μικρομεσαίων. Οι δράσεις που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ τείνουν να μειώσουν τα προβλήματα σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό επίπεδο που παρουσιάζονται και προάγουν την βιώσιμη ανάπτυξη. Το πόσο αποτελεσματική θα είναι η εφαρμογή και η υλοποίηση των δράσεων που διέπονται από τους όρους του ΕΤΠΑ εξαρτάται από τις περιφερειακές και τοπικές αρχές και από οποιονδήποτε φορέα εμπλέκεται στην πορεία υλοποίησης. Ο γενικός άξονας αναφορικά με τους τομείς που χρηματοδοτεί είναι η έρευνα και η καινοτομία, η ψηφιακή αναβάθμιση, η στήριξη και αρωγή των ΜΜΕ και η οικονομία με μειωμένη χρήση άνθρακα.

### **Ταμείο Συνοχής (ΤΣ)**

Στόχος του ΤΣ είναι η προάσπιση του οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα της Ένωσης και εδαφική της συνοχή. Χρηματοδοτεί ενέργειες που σχετίζονται με την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας τόσο από επιχειρήσεις όσο και από δημόσιους φορείς, με την ανάπτυξη μέτρων για μειωμένη παραγωγή διοξειδίου του άνθρακα και κυρίως για τις αστικές περιοχές, με την προστασία της βιοποικιλότητας του εδάφους και σχετίζεται με δράσεις που στοχεύουν στην διατήρηση και ανάπλαση του αστικού ιστού μίας χώρας και γενικά προσανατολίζεται σε δράσης που έχουν βασικό γνώμονα το περιβάλλον.

## **Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)**

Το ΕΚΤ προσανατολίζεται σε ενίσχυση πιο κοινωνικών και οικονομικών δομών και στοχεύει στο περιορισμό της φτώχειας, στην ενίσχυση της εκπαίδευσης, την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι βασικές θεματικές ενότητες που είναι στην “ατζέντα” του ΕΚΤ είναι στήριξη και ενίσχυση των εργαζομένων, η κοινωνική ένταξη, οι επενδύσεις στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση και η ενδυνάμωση της δημόσιας διοίκησης. Επίσης αρκετά μεγάλη σημασία έχει η στήριξη των επιχειρήσεων και η διασφάλιση πως το ανθρώπινο δυναμικό μπορεί να προσαρμοστεί μέσω κατάλληλης κατάρτισης και δεξιοτήτων.

## **Ευρωπαϊκό γεωργικό ταμείο αγροτικής ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ)**

Το ΕΓΤΑΑ χρηματοδοτεί προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης στα κράτη μέλη της Ευρώπης και η “θεματολογία” του έγκειται στην ανταγωνιστικότητα του τομέα της γεωργίας, στην εξασφάλιση των φυσικών πόρων και στην εξισορρόπηση των αγροτικών οικονομιών και κοινωνιών συμπεριλαμβανομένου και τη δημιουργία απασχόλησης. Ωστόσο τα κράτη μέλη θα πρέπει να δύνανται να συμπεριλάβουν στα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης υποδράσεις και υποπρογράμματα για την διαχείριση ειδικών θεμάτων σε τομείς ιδιαίτερης σημασίας.

## **Ευρωπαϊκό Ταμείο θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ)**

Το Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας χρηματοδοτεί ενέργειες που δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας και τονώνουν την απασχόληση σε ευρωπαϊκές παράκτιες περιοχές και συντελεί στην ενίσχυση των οικονομιών τους. Το ποσό των κονδυλίων που λαμβάνει κάθε χώρα εξαρτάται από το μέγεθος του αλιευτικού της τομέα.

## Η πορεία των χρηματοδοτικών ροών

Η εθνική και κοινοτική συμμετοχή για όλες τις πράξεις που εντάσσονται στα ΕΠ του ΕΣΠΑ αποτελούν δημόσιες επενδύσεις και μπορούν να χρηματοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό μέσω του προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Οι πιστώσεις των Ταμείων εγγράφονται στο τμήμα Εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού. Στο τμήμα δαπανών του ΠΔΕ εγγράφονται οι προβλέψεις μεταφοράς πιστώσεων προς τους φορείς χρηματοδότησης του ΠΔΕ. Οι πιστώσεις προς τους δικαιούχους αφορούν την προβλεπόμενη δημόσια δαπάνη (κοινοτική και εθνική). Στο πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων τηρούνται τα απαιτούμενα στοιχεία προκειμένου να είναι δυνατή η πρόβλεψη απαιτήσεων χρηματοδότησης για την υλοποίηση των ΕΠ του ΕΣΠΑ. Η διαδικασία που ακολουθείται για την καταβολή της ενίσχυσης στον δικαιούχο της επένδυσης είναι η κάτωθι:

Η δημόσια δαπάνη του κάθε έργου / πράξης που προέρχεται από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους εγγράφεται στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων μετά την ένταξη της σε ΕΠ σε συλλογική απόφαση του φορέα χρηματοδότησης. Ο δικαιούχος έπειτα είναι σε θέση να υποβάλει αίτημα χρηματοδότησης στον ενδιάμεσο φορέα διαχείρισης ανάλογα με την περιφέρεια στην οποία ανήκει ή στις περιπτώσεις που πρόκειται για κρατικές ενισχύσεις στον αρμόδιο φορέα χρηματοδότησης. Με τη σειρά του ο φορέας στον οποίο έχει υποβληθεί το αίτημα, το υποβάλει στο Υπουργείο Οικονομικών για την διάθεση χρηματοδότησης. Έπειτα από το Υπουργείο εκδίδεται απόφαση διάθεσης της χρηματοδότησης βάσει αιτήματος και του ορίου πληρωμών, όπου κοινοποιούνται στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, στην Τράπεζα της Ελλάδος και στον φορέα χρηματοδότησης. Μετέπειτα δίνεται εντολή κατανομής των πιστώσεων στον δικαιούχο από τον φορέα χρηματοδότησης προς το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και την Τράπεζα της Ελλάδος η οποία κοινοποιείται στο δικαιούχο ή στον ενδιάμεσο φορέα διαχείρισης. Με την κατανομή χρηματοδότησης στην πράξη οι πιστώσεις είναι διαθέσιμες στο δικαιούχο ο οποίος μπορεί να προχωρήσει σε χρεώσεις λογαριασμού της πράξης εκδίδοντας επιταγές προς τους αναδόχους. Οι πληρωμές προς τους αναδόχους βαρύνουν άμεσα τον λογαριασμό της πράξης. Στις περιπτώσεις κρατικών ενισχύσεων οι πιστώσεις είναι διαθέσιμες στον ενδιάμεσο φορέα διαχείρισης όπου μπορεί να προχωρήσει σε χρεώσεις του λογαριασμού της πράξης εκδίδοντας

επιταγές προς τους δικαιούχους. ενίσχυσης. Οι πληρωμές προς τους δικαιούχους βαρύνουν άμεσα τον λογαριασμό πράξης. Στην περίπτωση που οι δικαιούχοι ή οι ενδιάμεσοι φορείς διαχείρισης είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου ή Ιδιωτικού Δικαίου μετά την ολοκλήρωση των ανωτέρων βημάτων εκδίδεται εντολή μεταφοράς των πιστώσεων από τον φορέα χρηματοδότησης στο λογαριασμό του Νομικού προσώπου προκειμένου να διενεργηθούν οι πληρωμές. Η μεταφορά των ποσών γίνεται υπό μορφή άμεσης επιχορήγησης ή αύξησης μετοχικού κεφαλαίου( περιπτώσεις Ανώνυμων Εταιριών Δημοσίου). Μετά την μεταφορά στον λογαριασμό του Νομικού Προσώπου, ο δικαιούχος ή ο ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης προβαίνει στις πληρωμές των αναδόχων ή δικαιούχων αντιστοίχως. Κατά την πληρωμή στους αναδόχους ή δικαιούχους κανένα ποσό δεν αφαιρείται ούτε παρακρατείται ούτε εισπράττεται οποιαδήποτε ειδική επιβάρυνση ή άλλο τέλος ισοδύναμου αποτελέσματος, το οποίο θα είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των ποσών αυτών. Οι δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκαν οι δικαιούχοι καταχωρούνται στο ΟΠΣ μετά την επαλήθευσή τους από την διαχειριστική αρχή και δικαιολογούνται από εξοφλημένα τιμολόγια ή λογιστικά έγγραφα ισοδύναμης αποδεικτικής αξίας.

## Οι δράσεις που αναπτύχθηκαν στο ΕΣΠΑ 2007-2013

Παρακάτω παρατίθενται οι δράσεις που αναπτύχθηκαν στην Προγραμματική Περίοδο 2007 – 2013 και μία συνοπτική περιγραφή τους:

### **Νέα Καινοτομική Επιχειρηματικότητα:**

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην δημιουργία την ενθάρρυνση και την ενίσχυση της καινοτομικής επιχειρηματικότητας ως ισχυρής και ικανής συνθήκης για την παραγωγική αναβάθμιση της χώρας προς αγαθά και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας , με ενσωμάτωση γνώσης ποιότητας και περιβαλλοντικής ευαισθησίας. Εκτός από την προώθηση του πνεύματος καινοτομίας το πρόγραμμα επιδιώκει την ενίσχυση της ανταγωνιστικής θέσης στις διεθνείς αγορές και την είσοδο των επιχειρήσεων σε καινούριες αγορές με πιο αναπτυσσόμενες προοπτικές. Στοχεύει επιπλέον σε σε συνεργασίες με ερευνητικά ιδρύματα και με τον επιχειρηματικό κύκλο, αλλά βασική προδιαγραφή της δράσης είναι η ίδρυση καινοτόμων επιχειρήσεων από γυναίκες. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται συνολικά με το ποσό των 30.000.000€ και κατανέμεται κατά 60% σε επιχειρήσεις που είναι νέες στην οικονομική αγορά ( συγκεκριμένα δεν έχουν κλείσει διαχειριστική χρήση) και σε φυσικά πρόσωπα. Η χρηματοδότηση πραγματοποιείται από τα κάτωθι Επιχειρησιακά Προγράμματα:

Το επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα” στο πλαίσιο σύγκλισης των 8 περιφερειών χορηγεί το ποσό των 8.500.000 €. Το επιχειρησιακό πρόγραμμα Αττικής που εγκρίθηκε με την υπ’ αριθμόν 5443/5-11-2007 απόφαση έγκρισης από το ΕΤΠΑ ενισχύει με το ποσό των 8.500.000€ ενώ το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας και Θράκης χρηματοδοτεί το ποσό των 8.000.000€. Το υπόλοιπο της χρηματοδότησης καλύπτεται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονία- Θράκης (Δυτικής Μακεδονίας) κατά 1.000.000€, από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας- Ηπείρου κατά 3.500.000€ και το υπόλοιπο των 500.000€ χορηγείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης και Νήσων Αιγαίου. Η δημόσια Δαπάνη της Δράσης συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση το ΕΤΠΑ και το Ελληνικό Δημόσιο. Στο πρόγραμμα μπορούν να υποβάλλουν από μία πρόταση:

Όλα τα φυσικά πρόσωπα τα οποία έχουν συμπληρώσει το 18<sup>ο</sup> έτος της ηλικίας τους κατά την ημερομηνία υποβολής της επενδυτικής πρότασης και τα οποία επιθυμούν να ιδρύσουν – συστήσουν start up μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις. (όπως αυτές ορίζονται σύμφωνα με τη Σύσταση της Επιτροπής 2003/361/EK ως προσαρμόστηκε με το Παράρτημα του Κανονισμού 800/2008 της Επιτροπής), οι οποίες θα δραστηριοποιούνται στον Ελληνικό χώρο και στους επιλέξιμους τομείς δραστηριότητας.

- Νεοσύστατες μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, εταιρικού/ εμπορικού χαρακτήρα καθώς και ατομικές επιχειρήσεις και οι συνεταιρισμοί κερδοσκοπικού χαρακτήρα που δραστηριοποιούνται στον Ελληνικό χώρο. Οι επιχειρήσεις σε αυτή την κατηγορία έχουν συσταθεί και έχουν κάνει έναρξη δραστηριότητας χωρίς να έχουν συμπληρώσει μία πλήρη διαχειριστική χρήση αλλά δραστηριοποιούνται ή επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν σε επιλέξιμους τομείς οικονομικής δραστηριότητας.
- Υφιστάμενες μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις εταιρικού /εμπορικού χαρακτήρα, οι ατομικές επιχειρήσεις και οι συνεταιρισμοί κερδοσκοπικού χαρακτήρα, οι οποίες έχουν κλείσει από μία έως πέντε πλήρεις διαχειριστικές χρήσεις και δραστηριοποιούνται ή επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν σε επιλέξιμους τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

Ο προϋπολογισμός των έργων κατανέμεται ως εξής. Δύναται να ενισχυθούν έργα με αιτούμενο ύψος χρηματοδότησης από 30.000€ έως 300.000€ για επενδυτικά σχέδια μεταποιητικού χαρακτήρα και για τα επενδυτικά σχέδια που δραστηριοποιούνται στους τομείς – κλάδους 36,37,38 και 39( NACE 2008) από 20.000€ έως 200.000€. Το ποσοστό χρηματοδότησης ανέρχεται σε 60% και το υπόλοιπο καλύπτεται από Ιδιωτική Συμμετοχή των επιχειρήσεων.

## Εναλλακτικός Τουρισμός

Η δράση «Εναλλακτικός Τουρισμός» αποσκοπεί στη διαφοροποίηση και στον εμπλουτισμό του ελληνικού τουριστικού προϊόντος μέσω της επιχειρηματικής αξιοποίησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, στην ανάδειξη και την τουριστική αξιοποίηση του φυσικού και πολιτισμικού αποθέματος καθώς και στην άμβλυνση της εποχικής τουριστικής ζήτησης. Ο συνολικός προϋπολογισμός που αφορά τη Δημόσια Δαπάνη ανέρχεται σε 22.122.144€ και συγχρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και από εθνικά κονδύλια. Στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνεται η κατανομή στις 13 περιφέρειες της χώρας.

*Πίνακας 1: Κατανομή δημόσιας δαπάνης για εναλλακτικό τουρισμό<sup>3</sup>*

| Επιχειρησιακό Περιφερειακό Πρόγραμμα     | Περιφέρεια                                                                                                   | Διαθέσιμη Δημόσια Δαπάνη |
|------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|
| ΕΠ Ανταγωνιστικότητα- Επιχειρηματικότητα | Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Ήπειρος, Θεσσαλία, Ιόνια Νησιά, Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, Βόρειο Αιγαίο, Κρήτη | 12.837.466€              |
| ΕΠ Μακεδονίας-Θράκης                     | Κεντρική Μακεδονία<br>Δυτική Μακεδονία                                                                       | 1.493.050€<br>511.096€   |
| ΕΠ Θεσσαλίας- Στερεάς Ελλάδας- Ηπείρου   | Στερεά Ελλάδα                                                                                                | 1.625.568€               |
| ΕΠ Αττικής                               | Αττική                                                                                                       | 3.993.015€               |
| ΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου              | Νότιο Αιγαίο                                                                                                 | 1.661.920€               |
| Σύνολο                                   |                                                                                                              | 22.122.114€              |

Παρατηρούμε πως το ποσό των 12 περίπου εκατομμυρίων ευρώ διατέθηκε στο πλαίσιο σύγκλισης των 8 περιφερειών από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας και Επιχειρηματικότητας το οποίο κατατάσσεται στον άξονα “Ενίσχυση της Επιχειρηματικότητας και της Εξωστρέφειας”. Το ΕΠ Αττικής τοποθετείται στον

<sup>3</sup> Πηγή: ΦΕΚ 445\_2014 Τροποποίηση Οδηγού Εφαρμογής Εναλλακτικού Τουρισμού

θεματικό άξονα “Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης στην Περιφέρεια Αττικής”.

Δικαίωμα συμμετοχής στη δράση έχουν υφιστάμενες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται ή προτίθενται να δραστηριοποιηθούν στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και λειτουργούν εντός της Ελληνικής Επικράτειας. Ενισχύονται έργα με προϋπολογισμό από 10.000 έως 400.000 ανά επενδυτική πρόταση και με ανώτερο ύψος ίσο με τον ετήσιο κύκλο εργασιών / ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης για το οικονομικό έτος 2011.

### **Πράσινος Τουρισμός**

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνείδησης των ατόμων που εμπλέκονται στην τουριστική διαδικασία και της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης των τουριστικών επιχειρήσεων, στην αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών των τουριστικών μονάδων, στην βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και των περιβαλλοντικών τους επιδόσεων καθώς και στη δημιουργία υποδομών και σχεδίων που πληρούν τα κριτήρια οικολογικής πιστοποίησης. Η δράση προσανατολίζεται στην βελτίωση των επιχειρήσεων που θα λάβουν συμμετοχή μέσω ενεργειών που στοχεύουν στην αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και στην ανάπτυξη «πράσινων» πολιτικών.

Δικαίωμα συμμετοχής στην δράση έχουν οι υφιστάμενες τουριστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται ως κύρια ή μη κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα που λειτουργούν νόμιμα στην ελληνική επικράτεια ανεξαρτήτως κατηγορίας. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει δαπάνες που σχετίζονται με την προμήθεια μηχανημάτων, ειδικών εγκαταστάσεων και εξοπλισμού, με κτιριακές δαπάνες και με ενέργειες που σχετίζονται με διαμόρφωση χώρων. Περιλαμβάνει επίσης ενέργειες που αφορούν την προβολή της επιχείρησης στα μέσα δικτύωσης, καθώς και επικύρωση συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης.

Το σύνολο του προϋπολογισμού που θα διατεθεί είναι 12.904.207€ Δημόσιας Δαπάνης, όπου συγχρηματοδοτείται από εθνικούς πόρους, τη Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΕΤΠΑ. Η κατανομή γίνεται και εδώ βάσει διαχωρισμού των περιφερειών στις οκτώ

του ΕΠ Ανταγωνιστικότητας και Επιχειρηματικότητας και στις πέντε Μεταβατικής Στήριξης και αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα.

*Πίνακας 2: Κατανομή δαπάνης για τον πράσινο τουρισμό<sup>4</sup>*

| Επιχειρησιακό Περιφερειακό Πρόγραμμα          | Περιφέρεια                                                                                                   | Διαθέσιμη Δημόσια Δαπάνη |
|-----------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|
| ΕΠ Ανταγωνιστικότητας και Επιχειρηματικότητας | Ανατολική Μακεδονία-Θράκη, Ήπειρος, Θεσσαλία, Ιόνια Νησιά, Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, Βόρειο Αιγαίο, Κρήτη | 8.318.103€               |
| ΠΕΠ                                           | Κεντρική Μακεδονία                                                                                           | 1.405.688€               |
| Μακεδονίας Θράκης                             | Δυτική Μακεδονία                                                                                             | 188.648€                 |
| ΠΕΠ Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου         | Στερεά Ελλάδα                                                                                                | 623.869€                 |
| ΠΕΠ Αττικής                                   | Αττική                                                                                                       | 963.783€                 |
| ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου                  | Νότιο Αιγαίο                                                                                                 | 1.404.115€               |
| Σύνολο                                        |                                                                                                              | 12.904.207€              |

Παρατηρούμε πως το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης προέρχεται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» στα πλαίσια σύγκλισης των οχτώ περιφερειών της χώρας και το πρόγραμμα εντάσσεται στον άξονα προτεραιότητας 2 «Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας». Το ποσό που διατέθηκε από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής που εντάσσεται στον άξονα προτεραιότητας 3 «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης στην περιφέρεια Αττικής». Τα ΠΕΠ Μακεδονίας και Θράκης ανήκουν στον άξονα προτεραιότητας 4 «Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας», τα ΠΕΠ Μακεδονίας κα Θράκης ανήκουν στον άξονα προτεραιότητας 5 «Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα στην Περιφέρεια Δυτικής

<sup>4</sup> Πηγή ΦΕΚ 14577\_2013 Τροποποιημένος Οδηγός Πράξης Πράσινο Τουρισμός

Μακεδονίας», τα ΠΕΠ Θεσσαλίας Στερεάς Ελλάδας Ηπείρου εντάσσονται στον άξονα προτεραιότητας 8 «Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Στερεάς Ελλάδας» και τα ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου που χρηματοδοτεί με το ποσό των 1.404.115€ ανήκει στον άξονα προτεραιότητας 6 «Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου». Ο ελάχιστος προϋπολογισμός ανά υποβαλλόμενο επενδυτικό σχέδιο ανέρχεται σε 15.000€ και ο μέγιστος μπορεί να φτάσει στις 400.000€. Το ύψος της δημόσιας χρηματοδότησης ανέρχεται σε ποσοστό 40% με περιθώριο να μετατραπεί σε 45% στα νησιά με πληθυσμό κάτω των 3.100 κατοίκων.

### **Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες:**

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα επιδιώκει τον μετασχηματισμό της μεταποιητικής παραγωγικής βάσης της Ελληνικής Οικονομίας προς νέα ή διαφοροποιημένα προϊόντα και μεταποιητικές υπηρεσίες καθώς και την ενίσχυση της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας ως βασικής επιλογής για την παραγωγική αναβάθμιση της χώρας προς αγαθά και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας, με ποιότητα, περιβαλλοντική ευαισθησία, ενσωμάτωση γνώσης και καινοτομίας. Ο συνολικός προϋπολογισμός ανέρχεται σε 200.000.000€ Δημόσια Δαπάνη και προέρχεται από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα. Το ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» χορήγησε το ποσό των 65.000.000€ στα πλαίσια σύγκλισης των οχτώ περιφερειών. Το ΕΠ Αττικής χρηματοδοτεί με 50.000.000€, το ΕΠ Μακεδονίας και Θράκης (Κεντρική Μακεδονία) με το ποσό των 60.000.000€, με 5.000.000€ συμμετέχει το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Δυτική Μακεδονία), με το ποσό των 15.000.000 συμμετέχει το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας- Στερεάς Ελλάδας- Ηπείρου (Στερεά Ελλάδα) και με το ποσό των 5.000.000€ το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης και Νήσων Αιγαίου.

Δικαίωμα συμμετοχής στην δράση έχουν οι υφιστάμενες πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που έχουν χώρο δραστηριοποίησης τον ελληνικό χώρο και στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών που δρουν υποστηρικτικά σε αυτές. Επιπλέον έχουν δυνατότητα υποβολής νέες και υπό σύσταση πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται ήδη ή επιθυμούν να ασκήσουν επιχειρηματική δραστηριότητα στον ελληνικό χώρο στις ανωτέρω υπηρεσίες και δραστηριότητες. Το ποσοστό της Δημόσιας χρηματοδότησης εξαρτάται από το μέγεθος της επιχείρησης και τον τόπο που θα υλοποιηθεί η επιχείρηση. Η χρηματοδότηση για επιχειρήσεις όπου το μέγεθος κυμαίνεται από μικρές σε πολύ μικρές από 35% σε 50%. Συγκεκριμένα για τους νομούς των περιφερειών του Νοτίου Αιγαίου και της Στερεάς Ελλάδος( Φθιώτιδα, Εύβοια, Βοιωτία) χρηματοδοτείται με ποσοστό 35%, για την περιφέρεια Αττικής και για τον νομό Φωκίδας και Ευρυτανίας το ποσοστό ανέρχεται σε 40%. Στο 45% ανήκουν οι Νομοί της περιφέρειας Θεσσαλίας, της περιφέρειας των Ιόνιων Νήσων, της περιφέρειας Πελοποννήσου, της Κρήτης, της Κεντρικής Μακεδονίας. Επιπροσθέτως οι νομοί που ανήκουν στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας, της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, στην περιφέρεια Ηπείρου, στην

περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος χρηματοδοτούνται με ποσοστό 50%. Διάκριση στους νομούς υφίσταται στην περίπτωση που πρόκειται για μεσαίες επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα οι νομοί που βρίσκονται στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας επιδοτούνται με ποσοστό 25%, οι νομοί που βρίσκονται στην περιφέρεια Αττικής και Στερεάς Ελλάδος με 30%, με 35% ευνοούνται οι νομοί των περιφερειών Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ιονίων Νήσων , Κρήτης, Πελοποννήσου και Βορείου Αιγαίου και με το 40% επιδοτούνται οι νομοί στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης ,Ηπείρου και Δυτική Ελλάδα. Το υπόλοιπο ποσοστό για την υλοποίηση της επένδυσης, όπως και σε όλα τα προγράμματα, θα πρέπει να καλυφθεί από Ιδία Κεφάλαια.

Ο προϋπολογισμός ανά επενδυτική πρόταση κυμαίνεται από 30.000€ έως 400.000€ για τις πολύ μικρές και μικρές επενδύσεις και από 100.000€ έως 800.000€ για τις μεσαίες επιχειρήσεις. Οι ενέργειες που επιδοτούνται αφορούν και εδώ διαμόρφωση κτιρίων και χώρων, προμήθεια εξοπλισμού, μηχανημάτων , λογισμικού, αγορά τεχνογνωσίας, άυλες δαπάνες όπως παροχή υπηρεσιών, μελέτη και πιστοποίηση Συστημάτων Διαχείρισης και προβλέπει επίσης ενέργειες που αφορούν πρόσληψη προσωπικού και εξειδικευμένου προσωπικού.

## **Εξωστρέφεια- Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων:**

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στη δημιουργία των αναγκαίων προϋποθέσεων για την ενίσχυση της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και υπό προϋποθέσεις των μεγάλων , ως βασική επιλογή για την αναβάθμιση της παραγωγικής βάσης της χώρας προς αγαθά και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται με το συνολικό ποσό των 30.000.000€ ως Δημόσια Δαπάνη. Το ποσό των 30.000.000€ συγκεντρώνεται ως εξής: το ποσό των 7.800.000€ προέρχεται από το ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα», τα 10.850.000€ από το ΕΠ Αττικής, το ποσό των 8.000.000 από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας- Θράκης (Κεντρική Μακεδονία), το 1.600.000 από το ΕΠ Μακεδονίας- Θράκης (Δυτική Μακεδονία) και αντίστοιχο ποσό εκταμιεύεται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας- Στερεάς Ελλάδας- Ηπείρου και τέλος το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Κρήτης και των Νήσων Αιγαίου χορηγούν 150.000€. Η ένσταση της ενίσχυσης κυμαίνεται από 35% έως 55% και προσδιορίζεται από το μέγεθος της επιχείρησης και από το ενδεχόμενο συνεργασίας με άλλες επιχειρήσεις.

Στο πρόγραμμα μπορούν να υποβάλλουν μία πρόταση είτε μεμονωμένα , είτε ως εταίρος/συμμέτοχος σε ομαδικό σχήμα: μεμονωμένες υφιστάμενες και νέες πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις , καθώς και μεσαίες που δραστηριοποιούνται σε ελληνικό χώρο και σε συναφείς και επιλέξιμους ως προς την Δράση ΚΑΔ (μεταποίηση, κατασκευαστικός τομέας, τομέας υπηρεσιών). Μπορούν να υποβάλλουν υφιστάμενες μεγάλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό χώρο στον τομέα του εμπορίου οι οποίες έχουν ιδρυθεί και αρχίσει την επιλέξιμη δραστηριότητά τους πριν τη 01/01/2010. Δικαίωμα συμμετοχής έχουν επίσης υφιστάμενες μεγάλες επιχειρήσεις που ασκούν την δραστηριότητά τους στην ελληνική επικράτεια και στους τομείς της μεταποίησης, των κατασκευών και των υπηρεσιών, με ημερομηνία έναρξης προγενέστερη της 01/01/2008. Δεκτά γίνονται επίσης και ομάδες (τουλάχιστον τριών) υφιστάμενων ή/και νέων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων που πληρούν τις συνθήκες επιλεξιμότητας της πρώτης περίπτωσης.

Η εν λόγω δράση στοχεύει στην υποστήριξη και αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων που συμβάλλουν στην ενίσχυση της παρουσίας των ελληνικών επιχειρήσεων στις διεθνείς αγορές, με έμφαση στην ποιοτική αναβάθμιση, την τυποποίηση και την

πιστοποίηση των προϊόντων και των επιχειρήσεων. Οι δαπάνες και σε αυτή την δράση προσανατολίζονται σε απόκτηση μηχανολογικού εξοπλισμού, σε ενέργειες που σχετίζονται με την προβολή και την προώθηση της επιχείρησης, την απόκτηση και χρήση πατεντών, πνευματικής ιδιοκτησίας και μεταφοράς τεχνογνωσίας.

## **Μετεγκατάσταση Επιχειρήσεων σε Β.Ε.ΠΕ. & Επιχειρηματικά Πάρκα:**

Το πρόγραμμα «Μετεγκατάσταση επιχειρήσεων σε Β.Ε.ΠΕ και Επιχειρηματικά Πάρκα» αποτελεί μία επιμέρους πρωτοβουλία του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών & Δικτύων, το οποίο στοχεύει στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσα από την δημιουργία οικονομιών κλίμακας, για τις επιχειρήσεις που θα μετεγκατασταθούν, δεδομένου ότι θα λειτουργούν σε οργανωμένους χώρους καθώς και η αντιμετώπιση των οχλήσεων που δημιουργούν και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι εγκατεστημένες μεταποιητικές μονάδες ενός αστικού ιστού ή σε άλλες ακατάλληλες περιοχές ή σε περιοχές όπου επιβάλλεται η απομάκρυνσή τους σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 1 του άρθρου 75 του Ν.3982/2011.

Πιο συγκεκριμένα οι στόχοι του Προγράμματος είναι η αειφορική διαχείριση των περιβαλλοντικών μέσων και του φυσικού κάλλους, η ενίσχυση των υποδομών που στηρίζουν την ποιοτική επιχειρηματικότητα, δημιουργούν οικονομίες κλίμακας και σκοπού, ενισχύουν την συνεργασία με δημόσιους ή άλλους φορείς παραγωγής γνώσης και διαμεσολαβούν για την μεταφορά και την διάχυση της πληροφορίας. Αποσκοπεί επιπλέον στην ενίσχυση της εξωστρεφούς επιχειρηματικής δραστηριότητας, στην ενίσχυση δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας και εκσυγχρονισμού των υποδομών υποδοχής επιχειρήσεων, σε μείωση της έντασης της ενεργειακής κατανάλωσης και γενικά στην δημιουργία προϋποθέσεων για ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της απασχόλησης. Το σύνολο του προϋπολογισμού είναι 10.000.000€. Το ποσό των 4.000.000€ προέρχεται από το ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» που χαρακτηρίζει τον άξονα προτεραιότητας 3 «Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος», το 1.500.000€ από το ΕΠ Αττικής, το ποσό των 3.000.000 από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας- Θράκης (Κεντρική Μακεδονία), το ποσό των 500.000€ από το ΕΠ Μακεδονίας- Θράκης (Δυτική Μακεδονία) και αντίστοιχο ποσό εκταμιεύεται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας- Στερεάς Ελλάδας- Ηπείρου και τέλος το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Κρήτης και των Νήσων Αιγαίου χορηγούν 1.000.000€.

Στη Δράση δυνητικοί δικαιούχοι είναι οι υφιστάμενες μεταποιητικές επιχειρήσεις με ημερομηνία έναρξης δραστηριότητας προγενέστερη της 01/01/2009. Ενισχύονται έργα ύψους επένδυσης τουλάχιστον από 30.000€ έως μέγιστο 400.000€.

## Πράσινη Επιχείρηση

Το πρόγραμμα «Πράσινη Επιχείρηση» αποσκοπεί να «στρέψει» τις επιχειρήσεις να λειτουργούν με γνώμονα την περιβαλλοντική ευθύνη και διάσταση. Για τον λόγο αυτό προσανατολίζεται στη συμμόρφωση των επιχειρήσεων με τα διεθνή περιβαλλοντικά πρότυπα, στην ανάπτυξη και τη διάθεση «πράσινων» προϊόντων και υπηρεσιών στην ανάδειξη εν γένει μίας προσέγγισης περιβαλλοντικά φιλικής από τη μεριά των επιχειρήσεων. Το σύνολο του προϋπολογισμού είναι 30.000.000€. Διαπιστώνουμε πως αποτελεί σημαντικό ποσό και φαίνεται μία διάθεση προσέγγισης «πράσινων πολιτικών». Το ποσό των 21.180.000€ προέρχεται από το ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» που χαρακτηρίζει τον άξονα προτεραιότητας 2 « Ενίσχυση της Επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας», το ποσό των 3.300.000€ από το ΕΠ Αττικής που εντάσσεται στον άξονα προτεραιότητας 3 «Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης», το ποσό των 1.500.000 από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας- Θράκης (Κεντρική Μακεδονία) που εντάσσεται στον άξονα προτεραιότητα 4 «Ψηφιακή Σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα στην ΠΚΜ», το ποσό των 900.000€ από το ΕΠ Μακεδονίας-Θράκης (Δυτική Μακεδονία) και το ποσό των 2.820.000€ εκταμιεύεται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας- Στερεάς Ελλάδας- Ηπείρου και τέλος το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Κρήτης και των Νήσων Αιγαίου χορηγούν 300.000€.

Δικαίωμα συμμετοχής στην δράση έχουν υφιστάμενες επιχειρήσεις μικρές και πολύ μικρές που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό χώρο. Πιο συγκεκριμένα εδικοί στόχοι του προγράμματος είναι η μείωση του ενεργειακού και κυρίως του περιβαλλοντικού αποτυπώματος μεταποιητικών επιχειρήσεων, η ανάπτυξη και διάθεση «πράσινων» προϊόντων και υπηρεσιών, η βελτίωση του περιβαλλοντικού και κοινωνικού προφίλ των επιχειρήσεων και η μείωση του ελλείμματος κοινωνικής αποδοχής για την μεταποιητική δραστηριότητα. Στοχεύει επιπλέον στην συμμόρφωση των επιχειρήσεων του μεταποιητικού τομέα με τα διεθνή περιβαλλοντικά πρότυπα.

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης δράσης ενισχύονται έργα προϋπολογισμού ύψους επένδυσης από 30.000€ έως 200.000€. Οι σημαντικότερες ενέργειες σχετίζονται με την διαχείριση, την ανακύκλωση, και την διάθεση αποβλήτων, την παρακολούθηση

εκπομπών ρύπων, την ανάπτυξη «πράσινων» προϊόντων και διαδικασιών, την ανάκτηση και εξοικονόμηση ενέργειας και ύδατος.

### **Εκσυγχρονισμός χερσαίων εμπορευματικών οδικών μεταφορών**

Το πρόγραμμα αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας των εταιρειών χερσαίων εμπορευματικών μεταφορών με στόχο το χαμηλό κόστος στην υπηρεσία της μεταφοράς. Επιθυμεί την προστασία του περιβάλλοντος μέσω της μείωσης εκπομπών ρύπων και της μείωσης κατανάλωσης καυσίμων, καθώς και στην οδική ασφάλεια. Προσανατολίζεται σε συνδυασμό ασφαλών μεταφορών με χαμηλό κόστος. Δικαίωμα συμμετοχής έχουν οι επιχειρήσεις που έχουν τα εξής χαρακτηριστικά: Υφιστάμενες, Μεσαίες, Μικρές και Πολύ Μικρές που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό χώρο στους τομείς των αμιγώς χερσαίων εμπορευματικών οδικών μεταφορών (διεθνών και μη) και οι οποίες ταξινομούνται στον επιλέξιμο κλάδο (ΚΑΔ) του προγράμματος «49.4 Οδικές μεταφορές εμπορευμάτων και υπηρεσίες μετακόμισης» καθώς και Νέες, νεοσύστατες και υπό σύσταση Μικρές Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις και μεσαίες (start-up επιχειρήσεις). Το σύνολο του προϋπολογισμού είναι 30.000.000€. Το ποσό των 9.250.000€ προέρχεται από το ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» που χαρακτηρίζει τον άξονα προτεραιότητας 2 « Ενίσχυση της Επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας», το ποσό των 6.000.000€ από το ΕΠ Αττικής, το ποσό των 9.000.000 από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας- Θράκης (Κεντρική Μακεδονία), το ποσό των 750.000€ από το ΕΠ Μακεδονίας- Θράκης (Δυτική Μακεδονία) και το ποσό των 4.500.000€ εκταμιεύεται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας- Στερεάς Ελλάδας- Ηπείρου και τέλος το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Κρήτης και των Νήσων Αιγαίου χορηγούν 500.000€. Το ποσοστό ενίσχυσης εάν πρόκειται για δαπάνες που υλοποιούνται βάσει καθεστώσ de minimis (υπάρχει επεξήγηση του όρου στην συνέχεια του κειμένου) ανέρχεται σε 70% ενώ εάν υλοποιούνται βάσει του Γενικού Απαλλακτικού Κανονισμού ανέρχεται στο 25% για την πρώτη τριετία λειτουργίας της επιχείρησης, με 15% για τα επόμενα δύο έτη και με 45% εάν αφορά πολύ μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Οι δαπάνες που δύναται να επιδοτηθούν σχετίζονται με κτιριακές δαπάνες καθώς και εξοπλισμό ή απόκτηση πάγιων στοιχείων με στόχο την ενίσχυση της επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα χωρίζονται στις εξής κατηγορίες: Κτιριακά, Επενδύσεις σε πάγια, αγορά

οικοπέδου, δαπάνες για ΑΠΕ και προμήθεια εξοπλισμού εξοικονόμησης ενέργειας, αγορά τεχνογνωσίας, λογισμικού καθώς και πληροφοριακά συστήματα, δαπάνες για μετεγκατάσταση υφιστάμενων επιχειρήσεων σε ΒΙΠΕ και Βιοτεχνικά Πάρκα, άυλες δαπάνες, απόκτηση καινούριων μεταφορικών οχημάτων και προβλέπει επίσης δαπάνες πρόσληψης και απασχόλησης προσωπικού εργαζομένων σε μειονεκτική θέση καθώς και ατόμων με αναπηρία 30%. Ενισχύονται έργα επιλέξιμου προϋπολογισμού από 30.000€ μέχρι 180.000€

### **Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Γυναικών- Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Νέων**

Οι τρεις δράσεις αποσκοπούν στην διευκόλυνση, μέσω χρηματοδοτικών ενισχύσεων, της ίδρυσης νέων επιχειρήσεων από γυναίκες, από νέους ηλικιακά επιχειρηματίες σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Ειδικότερος στόχος του προγράμματος είναι η στροφή της αναπτυσσόμενης στη χώρα επιχειρηματικότητας από επιχειρηματικής ανάγκης σε επιχειρηματικότητα ευκαιρίας. Τα προγράμματα ενισχύονται κατά αντιστοιχία με τα εξής ποσά : 30.821.554€, 39.178,44€ και 1.781.098€.

## Ένδυση Υπόδηση – Νέες Προοπτικές

Γενικός σκοπός του προγράμματος είναι η ενδυνάμωση της παρουσίας των ελληνικών επιχειρήσεων στο διεθνή χώρο, η αναβάθμιση των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, η αύξηση των θέσεων εργασίας και οποιαδήποτε ενέργεια συμβάλλει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικής ταυτότητας των επιχειρήσεων. Το σύνολο του προϋπολογισμού είναι 1.781.098€. (συγκριτικά με τις άλλες δράσεις η εκταμίευση πόρων γίνεται σε αρκετά μικρό βαθμό). Το ποσό των 397.252€ προέρχεται από το ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα», το ποσό των 612.211€ από το ΕΠ Αττικής, το ποσό των 605.170 από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας- Θράκης (Κεντρική Μακεδονία), το ποσό των 113.965€ από το ΕΠ Μακεδονίας- Θράκης (Δυτική Μακεδονία) και το ποσό των 52.500€ εκταμιεύεται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας- Στερεάς Ελλάδας- Ηπείρου. Τέλος το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Κρήτης και των Νήσων Αιγαίου δεν χορήγησε κανένα ποσό. Το κατώτατο όριο ενός επενδυτικού σχεδίου είναι 30.000€ εάν αφορά μικρή και πολύ μικρή επιχείρηση και εάν πρόκειται για μεσαία επιχείρηση διαμορφώνεται στις 50.000€. Για τις αντίστοιχες περιπτώσεις τα ανώτερα όρια χρηματοδότησης των επενδυτικών σχεδίων μπορούν να φτάσουν το ποσό των 150.000€ και των 200.000€. Το ποσοστό της δημόσιας ενίσχυσης και σε αυτή τη δράση καθορίζεται από το μέγεθος και τον τόπο υλοποίησης της επένδυσης. Συγκεκριμένα οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις που χωροθετούνται στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας ενισχύονται με ένταση 35%, όσες είναι στους νομούς Αττικής και της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας με 40%, οι νομοί των περιφερειών Θεσσαλίας, Ιονίων Νήσων, Πελοποννήσου και Κρήτης το ποσοστό διαμορφώνεται στο 45% και με 50% οι νομοί των περιφερειών Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Ηπείρου , Βορείου Αιγαίου και Δυτικής Ελλάδος. Για τις μεσαίες επιχειρήσεις τα ποσοστά δημόσιας χρηματοδότησης διαμορφώνονται ως εξής: στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και Στερεάς Ελλάδας ενισχύονται με ένταση 25%, όσες είναι στους νομούς Αττικής και της περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας (Φωκίδα, Ευρυτανία) με 30%, οι νομοί των περιφερειών Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ιονίων Νήσων, Πελοποννήσου, Βορείου Αιγαίου και Κρήτης το ποσοστό διαμορφώνεται στο 35% και με 40% οι νομοί των περιφερειών Κεντρικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Ηπείρου και Δυτικής Ελλάδος.

## **Ενίσχυση Μ.Μ.Ε**

Υπό την πίεση της δημοσιονομικής και χρηματοοικονομικής κρίσης , η οποία είχε επεκταθεί σε όλες τις περιφέρειες της χώρας, αποφασίστηκε η προκήρυξη ενός προγράμματος με σκοπό την ανάδειξη και την ενίσχυση των στρατηγικών πλεονεκτημάτων των περιφερειών της χώρας. Στόχος είναι η ενίσχυση επιχειρήσεων για την υλοποίηση επενδύσεων προσανατολισμένων στην καινοτομία, το περιβάλλον και τις τεχνολογίες πληροφορικής και η απευθείας τόνωση του επιχειρείν σε συνθήκες κρίσης. Το εν λόγω πρόγραμμα αφορά σε επενδυτικά σχέδια επιχειρήσεων που θα πραγματοποιηθούν στις δεκατρείς Διοικητικές Περιφέρειες της χώρας και επιδιώκει τα εξής:

- τη συγκράτηση της παραγωγικής βάσης της Ελληνικής Οικονομίας και ιδιαίτερα του τομέα της Μεταποίησης, του Τουρισμού, της Παροχής Υπηρεσιών και του Εμπορίου σε συνθήκες ύφεσης.
- την ενίσχυση της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας ως βασικής επιλογής για την παραγωγική αναβάθμιση της χώρας προς αγαθά και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας, με ποιότητα, περιβαλλοντική ευαισθησία, ενσωμάτωση γνώσης και καινοτομίας.
- την ανάδειξη του επιχειρηματικού πλεονεκτήματος των περιφερειών της χώρας μέσω στοχευμένων ενεργειών ενίσχυσης ΜΜΕ , στους εν λόγω τομείς και δραστηριότητες.

Πρόκειται για ένα πρόγραμμα με αρκετά μεγάλο συνολικό προϋπολογισμό, το μεγαλύτερο στην προγραμματική περίοδο 2007-2013, που προσέλκυσε αρκετά το ενδιαφέρον των επιχειρήσεων. Ο προϋπολογισμός του παρόντος προγράμματος ανέρχεται σε 456 εκ ευρώ και κατανεμήθηκε στις περιφέρειες ως εξής:

Πίνακας 3: Κατανομή δημόσιας δαπάνης για ενίσχυση ΜΜΕ

| ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ                | ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ Π/Υ(Δ/Δ ΣΕ €) |
|----------------------------|-------------------------|
| Ανατολική Μακεδονία- Θράκη | 22.500.000              |
| Κ. Μακεδονία               | 90.000.000              |
| Δ. Μακεδονία               | 22.500.000              |
| Ήπειρος                    | 22.500.00               |
| Στερεά Ελλάδα              | 18.000.000              |
| Θεσσαλία                   | 22.500.00               |
| Ιόνια                      | 22.500.00               |
| Δ. Ελλάδα                  | 22.500.00               |
| Πελοπόννησος               | 22.500.00               |
| Β. Αιγαίο                  | 22.500.00               |
| Ν. Αιγαίο                  | 15.000.000              |
| Κρήτη                      | 22.500.00               |
| Αττική                     | 130.500.000             |

Το ποσό των 130.500.00€ προέρχεται από το ΕΠ Αττικής που εντάσσεται στον άξονα προτεραιότητα 3 «Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, της Καινοτομίας και της Ψηφιακής Σύγκλισης», το ποσό των 135.000.000€ από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας- Θράκης (Κεντρική Μακεδονία), το ποσό των 135.000.000€ από το ΕΠ Μακεδονίας- Θράκης (Δυτική Μακεδονία), το ποσό των 63.000.000€ εκταμιεύεται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας- Στερεάς Ελλάδας- Ηπείρου, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Κρήτης και των Νήσων Αιγαίου χορήγησε ποσό ύψους 60.000.000€ και κονδύλια ύψους 67.500.000€ χορηγήθηκαν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Ελλάδος –Πελοποννήσου και Ιονίων Νήσων. Ο προϋπολογισμός κάθε έργου ανάλογα με την κατηγορία που δραστηριοποιείται διαμορφώνεται ως εξής: από τριάντα χιλιάδες έως τριακόσιες χιλιάδες ευρώ για τον τομέα της «Μεταποίησης», από είκοσι έως τριακόσιες χιλιάδες ευρώ για τον κλάδο του «Τουρισμού» και από είκοσι έως εκατό χιλιάδες ευρώ εάν πρόκειται για την θεματική ενότητα «Εμπόριο-Υπηρεσίες». Το καθεστώς ενίσχυσης ποικίλει από 40% έως 60% ανάλογα την περιφέρεια και το κανονισμό στον οποίο υπάγεται (de minimis ή ΓΑΚ)

## **Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων Γυναικείας Απασχόλησης**

Πρόκειται για ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα του οποίου οι στόχοι είναι η προώθηση του ανθρώπινου δυναμικού στην απασχόληση και η επανένταξή του στην αγορά εργασίας, η συμβολή στην αποκατάσταση του οικονομικού και κοινωνικού ιστού, η δημιουργία προϋποθέσεων για τη συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού, η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, η ανάπτυξη και βιωσιμότητα της τοπικής κοινωνίας.

Λόγω ωστόσο της οικονομικής κατάστασης που επικρατούσε την χρονική περίοδο αναφοράς σημειώθηκαν εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις στην Ελληνική αγορά εργασίας, με αποτέλεσμα η ανεργία να κινείται σε πολύ υψηλά επίπεδα σε αντίθεση με την απασχόληση που είχε υποχωρήσει στα χαμηλότερα επίπεδα της τελευταίας δεκαπενταετίας. Τα διαθέσιμα στοιχεία που υπήρχαν αναφορικά κυρίως με την τριετία 2009-2011 καταδείκνυαν πως η ανεργία επηρεάζει σταδιακά όλο και περισσότερο τις γυναίκες και τους νέους ηλικίας κάτω των 30. Σύμφωνα με στοιχεία ΟΑΕΔ και στατιστικά δεδομένα της ΕΛΣΤΑΤ προκύπτει η εξαγωγή των ακόλουθων συμπερασμάτων:

- Σε σύγκριση με τον ανδρικό πληθυσμό, οι γυναίκες διαχρονικά εμφανίζουν μεγαλύτερα μεγέθη ανεργίας.
- Ως προς την ηλικιακή κατανομή των άνεργων γυναικών τον μεγαλύτερο αριθμό εμφανίζουν οι γυναίκες ηλικίας 30-44 ετών, ωστόσο τα υψηλότερα ποσοστά εμφανίζουν διαχρονικά οι νεότερες ηλικιακές ομάδες των 15-19 και 20-24.
- Το μεγαλύτερο μέρος των άνεργων γυναικών είναι μακροχρόνια άνεργες με διάρκεια αναζήτησης εργασίας άνω των 12 μηνών.

Το παρόν πρόγραμμα αποτελείται από 2 υποδράσεις. Η πρώτη είναι η «Ολοκληρωμένη παρέμβαση για την στήριξη της γυναικείας απασχόλησης μέσω ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας για γυναίκες 18-35 ετών» και η δεύτερη είναι η «Ολοκληρωμένη παρέμβαση για την στήριξη της γυναικείας απασχόλησης μέσω ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας για γυναίκες 36-64 ετών». Η συγκεκριμένη δράση χρηματοδοτήθηκε με ποσό ύψους 40.000.000€ ως Δημόσια Δαπάνη στην γεωγραφική περιοχή των 8 Περιφερειών Αμιγούς Στόχου Σύγκλισης και ισοκατανεμήθηκε και στις δύο δράσεις.

Πίνακας 4: Κατανομή δημόσιας δαπάνης για την γυναικεία απασχόληση

| Γεωγραφική Περιοχή                                                                                                                                | Υποδράση               | Διαθέσιμη Δ.Δ 9€) |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------|-------------------|
| 8 Περιφέρειες Αμιγούς Στόχου:<br>(Κρήτη,ΙόνιαΝησιά,<br>Β.Αιγαίο,Ανατολική Μακεδονία<br>&Θράκη,Ήπειρος,<br>Πελοπόννησος,Θεσσαλία,Δυτική<br>Ελλάδα) | 1 (για γυναίκες 18-35) | 20.000.000€       |
|                                                                                                                                                   | 2 (για γυναίκες 36-64) | 20.000.000€       |

Δικαιούχοι στη Δράση είναι γυναίκες ηλικίας 18-64 ετών άνεργες ή απειλούμενες από ανεργία που προσδιορίζονται ως εξής:

- έχουν την ιδιότητα ανέργου
- έχουν απολυθεί την τελευταία τριετία και βρίσκονται σε αναζήτηση εργασίας
- έχουν κλείσει την ατομική τους επιχείρηση της τελευταία τριετία, δεν ασκούν άλλη επιχειρηματική δραστηριότητα και δεν απασχολούνται με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας ή
- Απειλούνται από ανεργία π.χ εργαζόμενες σε επιχειρήσεις που βρίσκονται σε επίσχεση εργασίας ή έχουν υπαχθεί στο άρθρο 99 κατά την τελευταία τριετία
- Αυτοαπασχολούμενες ασφαλισμένες σε οικείους ασφαλιστικούς φορείς με εισόδημα χαμηλότερο από το εισοδηματικό όριο φτώχειας, όπως ορίζεται από την ΕΛΣΤΑΤ.

Οι δαπάνες που δύνανται να επιδοτηθούν αφορούν τις λειτουργικές δαπάνες της επιχείρησης (όπως ενοίκια, λογαριασμοί ΔΕΚΟ, δαπάνες ίδρυσης κ.α), τις ασφαλιστικές εισφορές του επιχειρηματία, δαπάνες αναφορικά με παροχή υπηρεσιών mentoring/coaching από συμβούλους με σκοπό την υποστήριξη των ωφελούμενων στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής ιδέας καθώς επίσης προβλέπει και τη δημιουργία νέας ή νέων θέσης/θέσεων εργασίας.

## **Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων**

Το πρόγραμμα έχει ως σκοπό την τόνωση της πρόσβασης στην απασχόληση και της ένταξης στην αγορά εργασίας των αιτούντων εργασίας και των ανενεργών ατόμων και την υποστήριξη των νέων επιχειρήσεων ώστε να ενισχυθεί η προσαρμοστικότητα στις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στον τομέα της οικονομίας και απασχόλησης, ως αποτέλεσμα της δεδομένης οικονομικής κατάστασης. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα έχει δύο δράσεις. Η δράση 1 έχει ως σχέδιο στήριξης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών ανέργων και νέων επιχειρηματιών (σε φάση start up). Αφορά την ίδρυση νέων επιχειρήσεων από ανέργους ηλικίας 18-64 ετών και στην στήριξη υφιστάμενων επιχειρήσεων όπου έχουν ιδρυθεί από 01/01/2011. Σύμφωνα με την δράση 2 καταρτίζεται ένα Ολοκληρωμένο Σχέδιο Παρέμβασης για την στήριξη των επιχειρήσεων και των εργαζομένων τους, μέσω δράσεων συμβουλευτικής κατάρτισης και παροχής κινήτρων για την τόνωση της πρόσβασης και την ενθάρρυνση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας. Αφορά επιχειρήσεις που έχουν ιδρυθεί πριν την 1/1/2011 απασχολούν 5 εργαζομένους και άνω και σχεδιάζουν να προχωρήσουν στην εφαρμογή αλλαγών , με μέτρα αναδιάρθρωσης και προσαρμογής, τα οποία θα επιφέρουν σοβαρές ανακατατάξεις και επιπτώσεις στο επιχειρησιακό και εργασιακό τους περιβάλλον. Το σύνολο του προϋπολογισμού ανέρχεται στα 72.000.000€ και η κατανομή είναι η εξής: από τις περιφέρειες της Κρήτης, Ιονίων Νήσων, Βορείου Αιγαίου, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης , Ηπείρου, Θεσσαλίας, Δυτικής Ελλάδος και Πελοποννήσου η δημόσια χρηματοδότηση διαμορφώνεται στα 53.443.299€ και στις περιφέρειες Αττικής, Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας ανέρχεται στα 18.556.701€.

Ο προϋπολογισμός των έργων κατανέμεται ως εξής: Στη δράση 1 κυμαίνεται από 10.000€ έως 20.000€ και σε περιπτώσεις όπου προβλέπεται η πρόσληψη προσωπικού και την δημιουργία νέας θέσης εργασίας δύναται να ανέλθει μέχρι και 35.000€. Για τη δράση 2 ο προϋπολογισμός κυμαίνεται ανάλογα.

### **Κανονισμός De minimis**

Σύμφωνα με το κανονισμό ενισχύσεων ήσσονος σημασίας, το σύνολο των ενισχύσεων που μπορεί να λάβει μία επιχείρηση δεν μπορεί να υπερβαίνει το συνολικό ποσό των 200.000 στο χρονικό διάστημα μία τριετίας. Η τριετία λαμβάνεται υπόψη από το έτος ένταξης σε ευρωπαϊκό πρόγραμμα και αφορά τα δύο προηγούμενα έτη. Στον τομέα των οδικών μεταφορών το συνολικό ποσό συνολικής ενίσχυσης δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 100.000€.

## Επίδραση των Δράσεων στις περιφέρειες

Στην Ελλάδα οι περιφερειακές ανισότητες αποτελούν πολύ σημαντικό θέμα όπου απασχολεί όχι μόνο τους ίδιους του κατοίκους και την κοινή γνώμη αλλά και τη δημόσια διοίκηση υπό την σκοπιά της άνισης κατανομής υποδομών, υπηρεσιών και ευκαιριών ανάπτυξης. Το γεγονός ότι σχεδόν ο μισός πληθυσμός της χώρας ζει στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης έρχεται να ενισχύσει το φαινόμενο της περιφερειακής σύγκλισης και απόκλισης. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια έχουν εφαρμοστεί μία σειρά μέτρων που στοχεύουν στην ανάπτυξη της περιφέρειας, χωρίς όμως να εγγυάται η περιφερειακή πολιτική την μείωση των ανισοτήτων και αυτό μπορεί να οφείλεται είτε στο μείγμα της πολιτικής το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί ως μη κατάλληλο ή επαρκές σε πόρους είτε γιατί οι διάφοροι οικονομικοί και γεωγραφικοί παράγοντες που τείνουν να ενισχύσουν τις ανισότητες είναι μεγαλύτεροι. Οι ασκούμενες πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης έχουν αφενός στόχο την ανάπτυξη της χώρας στο σύνολό της αλλά αποσκοπούν και στην ενίσχυση των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών. Το «παράδοξο» ωστόσο έγκειται στο γεγονός πως συχνά έχουν περιορισμένη αποτελεσματικότητα στις περιφέρειες οι οποίες το έχουν περισσότερο ανάγκη, κάτι που ενδεχομένως να οφείλεται είτε σε κατακερματισμό και ανεπάρκεια πόρων, όπως προαναφέραμε, είτε σε έλλειψη συνέχειας και συνέπειας καθώς και σε αδυναμία αντιμετώπισης των πραγματικών προβλημάτων στις περιφέρειες. Ίσως είναι καλό να γίνει μία σύντομη αναφορά στην χωρική ενότητα των περιφερειών που στοχεύει το ΕΣΠΑ 2007-2013.

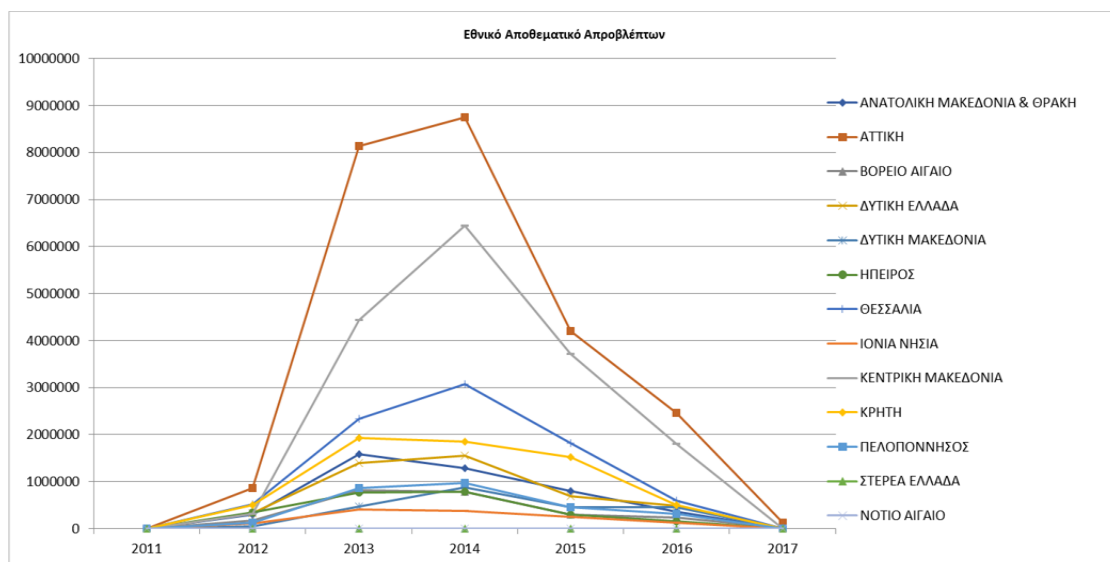
### **Χωρική ενότητα Μακεδονίας-Θράκης:**

Η στρατηγική αποτελείται από ένα κοινό στοιχείο και μια σειρά διαφοροποιημένων παρεμβάσεων. Η διαφοροποίηση της κατάταξης των τριών Περιφερειών συνδέεται με την ιδιαιτερότητα της Δυτικής Μακεδονίας η οποία διέπεται από χαμηλές επιδόσεις στον τομέα της απασχόλησης. Σχετικά με τον τομέα της κοινωνικής ενσωμάτωσης σε πρώτη θέση βρίσκονται οι ανάγκες παρέμβασης στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Το πρόβλημα καθίσταται ιδιαίτερο εάν συνδυαστούν τα προβλήματα φτώχειας, ανεργίας και κοινωνικής ενσωμάτωσης.

## Χωρική ενότητα Θεσσαλίας, Ηπείρου και Στερεάς Ελλάδας:

Η ενότητα αυτή χαρακτηρίζεται από ένα κεντρικό ορεινό όγκο και από ένα παραγωγικό πρότυπο με σημαντικά κοινά στοιχεία. Στην κατάταξη η Θεσσαλία παρουσιάζεται ως μία περιφέρεια σε ενδιάμεση κατάσταση ενώ οι άλλες δύο κατατάσσονται προς το τέλος της κλίμακας και αυτό γιατί στην Ήπειρο παρατηρείται μία καθυστέρηση του παραγωγικού προτύπου και στη Στερεά Ελλάδα παρουσιάζεται υστέρηση του ανθρωπίνου δυναμικού σε σύγχρονες δεξιότητες.

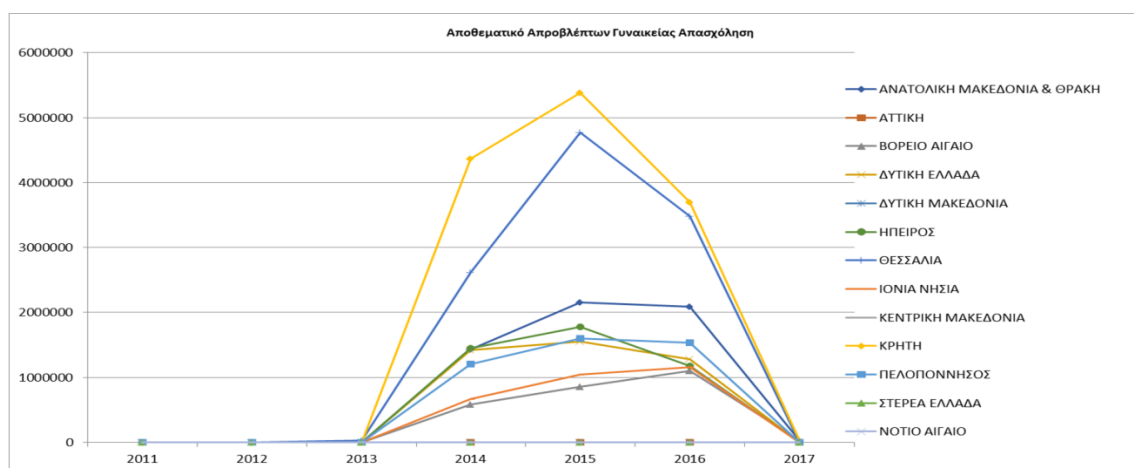
Με τη βοήθεια των παρακάτω διαγραμμάτων, στα οποία εμφανίζονται στον κάθετο άξονα τα ποσά απορρόφησης των κονδυλίων εκφρασμένα σε εκατομμύρια ευρώ και στον οριζόντιο οι περιφέρειες, θα ήταν ενδιαφέρον εάν μπορούσαμε να αντλήσουμε ορισμένες πληροφορίες για την αποδοχή των εθνικών και κοινοτικών πόρων από τις περιφέρειες, που κατανεμήθηκαν στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013. Να σημειωθεί πως η απορρόφηση των κονδυλίων φαίνεται να ξεκινά από το έτος 2011 και η διάρκειά του επεκτάθηκε έως το έτος 2017. Παρατηρήθηκε η καθυστερημένη έναρξη των επιχειρησιακών προγραμμάτων, η αργή πρόοδός του και η επιτάχυνσή τους στα τελευταία χρόνια της προγραμματικής περιόδου.



Εικόνα 1: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εθνικού αποθεματικού απροβλέπτων

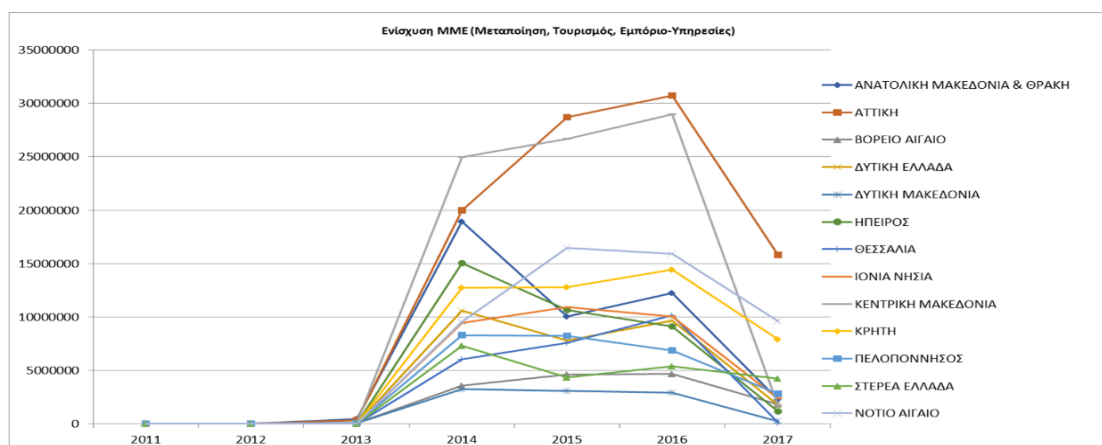
Στο πρώτο διάγραμμα απεικονίζεται η δράση του Εθνικού Αποθεματικού Απροβλέπτων. (μία σύντομη ανάλυση και περιγραφή του στόχου κάθε δράσης έχει

προηγηθεί). Η περιφέρεια της Αττικής φαίνεται πως το μέγιστο ποσό που απορρόφησε ανέρχεται σε σχεδόν 9 εκατομμύρια ευρώ ενώ ακολουθεί η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας με ποσό λίγο περισσότερο από 6 εκατομμύρια ευρώ. Φαίνεται πως το έτος 2014 ήταν εκείνο που σημείωσε την μεγαλύτερη απορρόφηση, στα μισά σχεδόν της προγραμματικής. Οι πρώτες χρονιές 2011 και 2012 σημειώνονται με ελάχιστα ποσοστά απορρόφησης, ενώ όλες οι περιφέρειες από τα δεύτερο εξάμηνο περίπου του 2012 σημειώνουν μία ανοδική πορεία και μετά το 2015 η απορρόφηση ολοένα και μειώνεται. Η περιφέρεια Ιονίων Νήσων είναι εκείνη που αποτέλεσε τον μικρότερο αποδέκτη κονδυλίων.



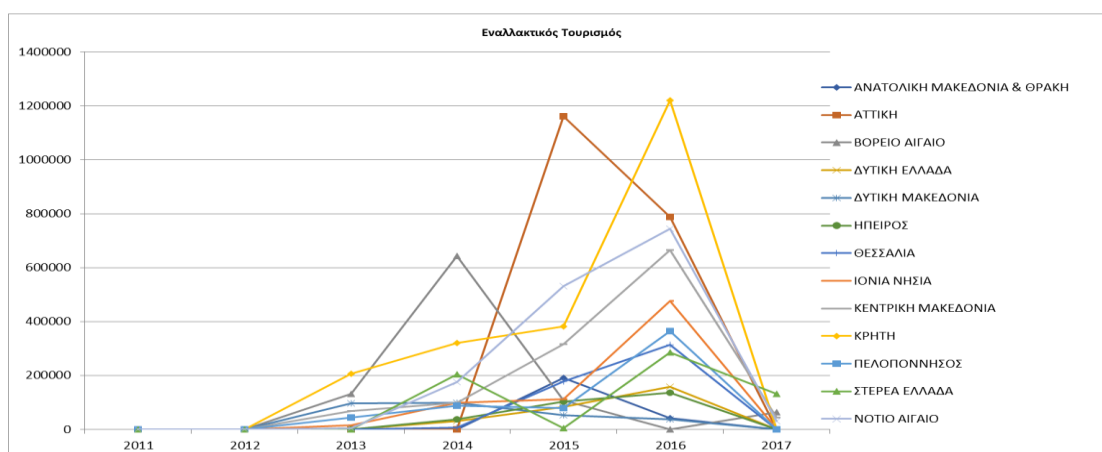
Εικόνα 2: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εθνικού αποθεματικού απροβλέπτων γυναικείας απασχόλησης

Η δράση που αποσκοπούσε στην μείωση της ανεργίας των γυναικών φαίνεται να βρήκε πρόσφορο έδαφος στην περιφέρεια της Κρήτης όπου η απορρόφηση και το έτος 2014 και το έτος 2015 έφτασε περίπου στα 5 εκατομμύρια ευρώ. Τα πρώτα τρία έτη τα ποσοστά ενίσχυσης είναι μηδενικά ενώ δύο περιφέρειες της Στερεάς Ελλάδας και του Νοτίου Αιγαίου καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης δεν απορρόφησαν καθόλου κονδύλια.



Εικόνα 3: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης ΜΜΕ

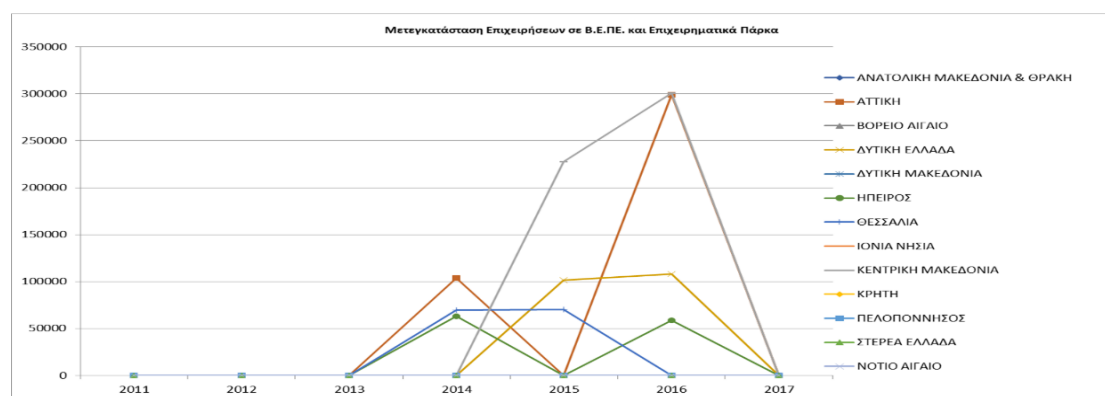
Το πρόγραμμα της ενίσχυσης των ΜΜΕ διαπιστώσαμε πως δαπάνησε αρκετά στις περιφέρειες με το μεγαλύτερο ποσό να αντιστοιχεί στην περιφέρεια Αττικής. Πράγματι η περιφέρεια της Αττικής απορρόφησε τα περισσότερα κονδύλια και κυρίως το έτος 2016. Η πρώτες απορροφήσεις βλέπουμε πως ξεκινούν από το έτος 2013 με μία ανοδική πορεία ενώ η χρονιά 2016 αποτέλεσε το πιο ανοδικό σημείο για όλες τις περιφέρειες.



Εικόνα 4: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εναλλακτικού τουρισμού

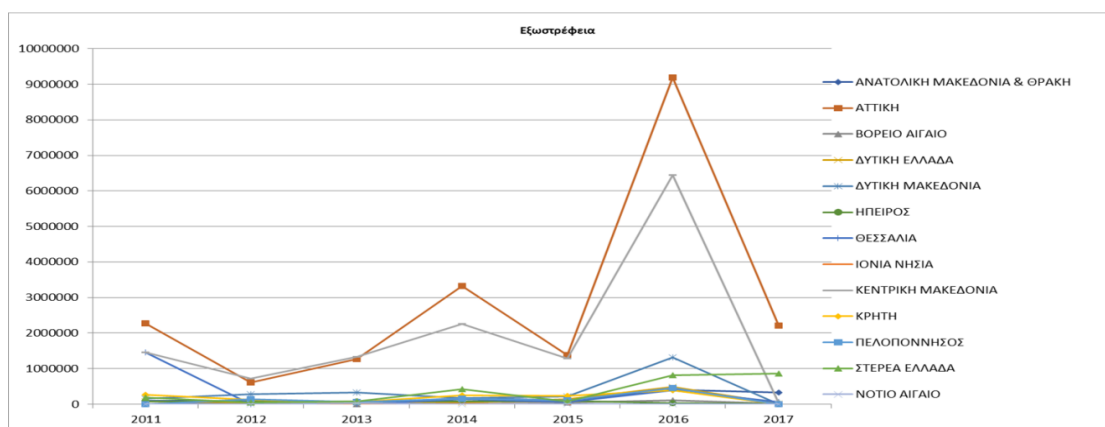
Αναφορικά με την δράση Εναλλακτικός Τουρισμός τα μεγαλύτερα ποσά απορροφήθηκαν από την περιφέρεια της Αττικής και την περιφέρεια της Κρήτης τα έτη 2015 και 2016. Τα δύο πρώτα έτη δεν εκταμιεύτηκαν καθόλου ποσά, κάτι που ίσως να μην οφείλεται σε «αδιαφορία» αλλά σε καθυστερήσεις λόγω άσκησης πολιτικής. Αξιοσημείωτη ωστόσο είναι η διαφορά στην απορρόφηση των κονδυλίων ανάμεσα

στις περιοχές. Για παράδειγμα το 2016 όπου σύμφωνα με το σχεδιάγραμμα σημειώνεται στην περιοχή της Κρήτης εκταμίευση πόρων άνω το ενός εκατομμυρίου ευρώ στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας ανέρχεται σε μόλις 37.893€.



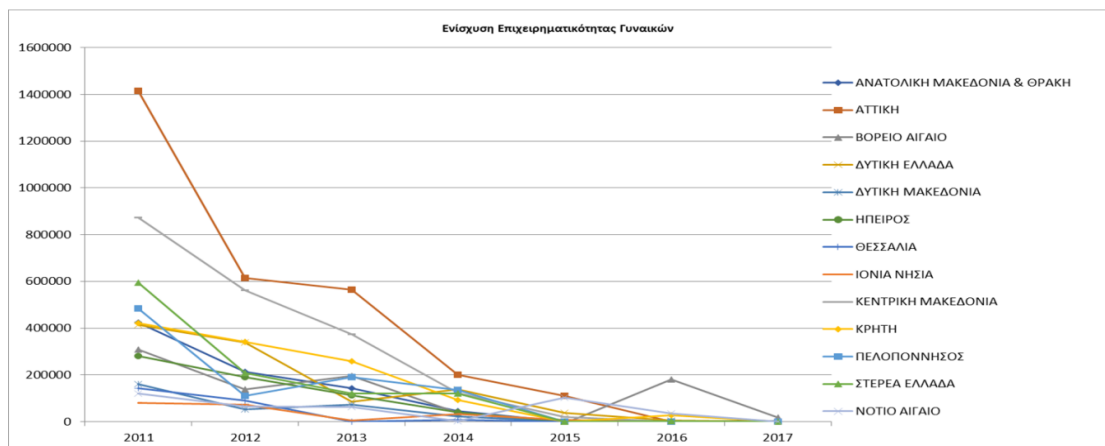
Εικόνα 5: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της μετεγκατάστασης επιχειρήσεων σε Β.Ε.ΠΕ

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το διάγραμμα που αποτυπώνει την πορεία της δράσης Μετεγκατάσταση Επιχειρήσεων. Υπήρξαν περιφέρειες, όπως των Ιονίων Νήσων και της Κρήτης, όπου δεν απορρόφησαν καθόλου τα κοινοτικά κονδύλια. Ωστόσο να θυμίσουμε πως ο σκοπός της συγκεκριμένης Δράσης ήταν η δημιουργία οικονομίας κλίμακας μέσω της μετεγκατάστασης των επιχειρήσεων. Όπως ήταν αναμενόμενο η περιφέρεια της Αττικής απορρόφησε ποσά τα οποία ήταν διπλάσια έναντι άλλων όπως της Ηπείρου, αλλά όπως θα δούμε και από το διάγραμμα ήταν ένα πρόγραμμα όπου οι εκταμιεύσεις παρουσίασαν σε συγκεκριμένες περιόδους απότομη ανοδική πορεία. Για παράδειγμα στην περιφέρεια της Αττικής, το ποσό φαίνεται σαν κατανεμήθηκε απότομα σε δύο χρονιές το 2014 και το 2016.



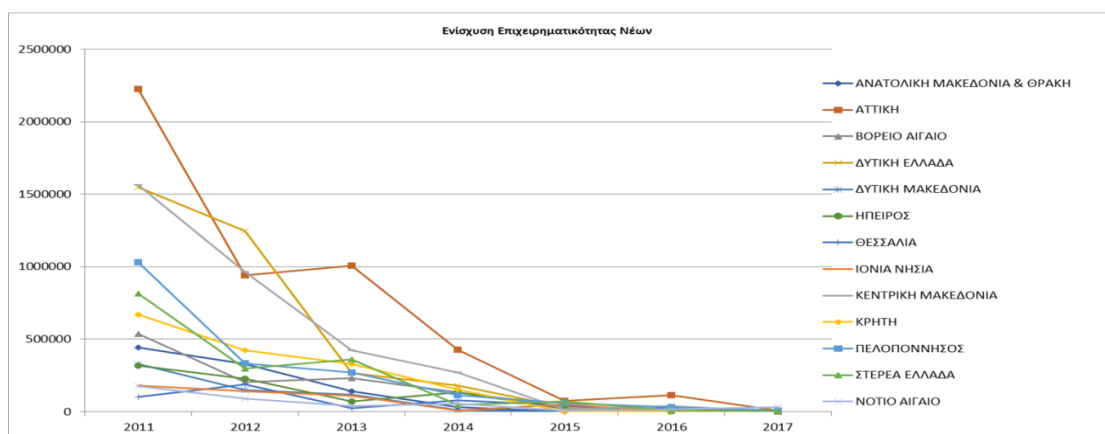
Εικόνα 6: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της εξωστρέφειας

Γενικά όπως διαπιστώσαμε και όπως θα δούμε και παρακάτω το μεγάλο αστικό κέντρο της Αττικής, λόγω πληθυσμού και λόγω συγκέντρωσης μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων, αποτέλεσε τον αποδέκτη των μεγαλύτερων εκταμιεύσεων, ακολουθώντας η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας. Θεσσαλονίκη και Αθήνα ακολουθούν “παρόμοια” ροή με μία ανοδικά πορεία από το 2012 και κορύφωση το έτος 2016.



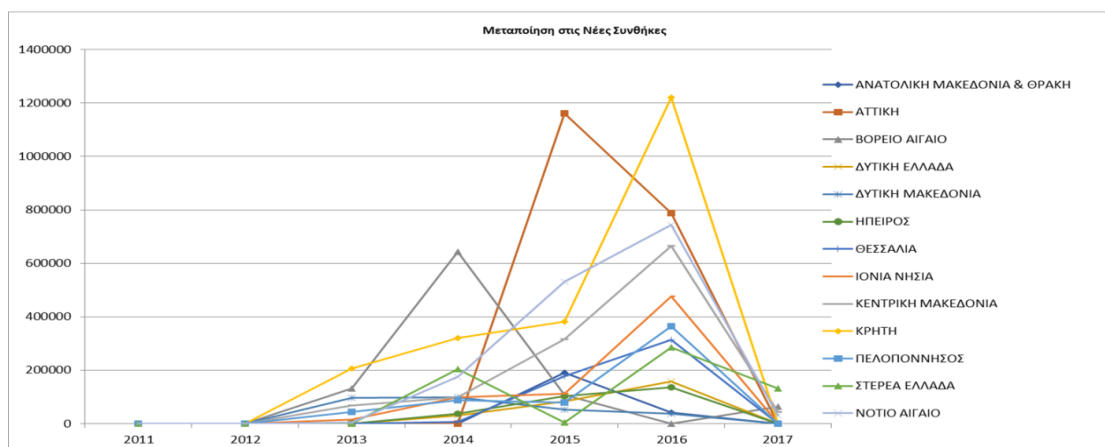
Εικόνα 7: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας γυναικών

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα ξεκίνησε “εγκαίρως” καθώς χρηματοδοτικές ροές παρατηρούνται ήδη από το 2011. Ξανά η Αττική κατέχει πρωταρχικό ρόλο με ποσό απορρόφησης που ξεπερνά το 1 εκατομμύριο ευρώ και τελευταία θέση κατέχει η περιφέρεια των Ιονίων Νήσων. Η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας σημειώνει μια καθοδική πορεία κατά τη διάρκεια υλοποίησης της δράσης, ενώ η Ανατολική Μακεδονία & Θράκη συνεχίζει την απορρόφηση μέχρι και το έτος 2017.



Εικόνα 8: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας νέων

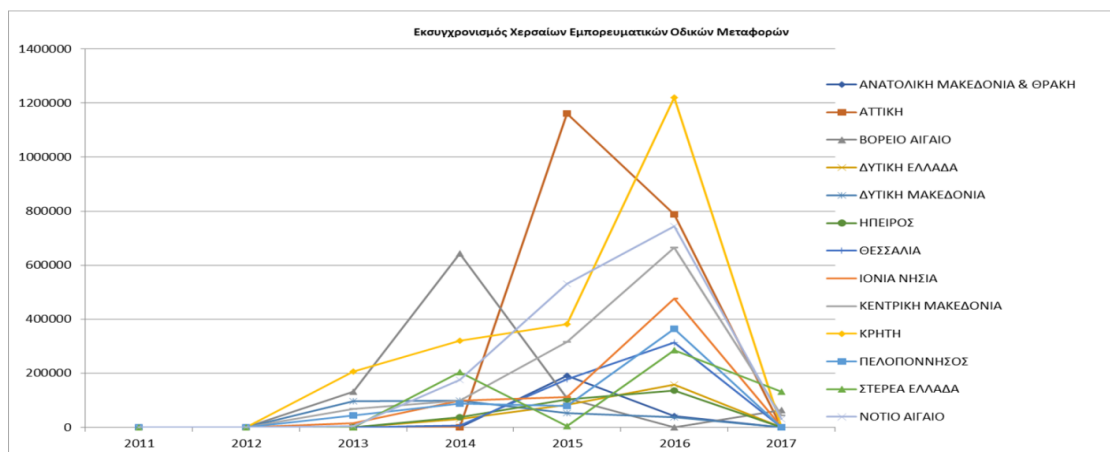
Η ενίσχυση επιχειρηματικότητας γυναικών και επιχειρηματικότητας νέων αποτέλεσαν δύο παράλληλες και όμοιες δράσεις, ξεκινώντας δυναμικά και η δεύτερη από το 2011 για το σύνολο σχεδόν των περιφερειών, χωρίς να παρουσιάζουν ωστόσο όλες την ίδια δυναμικότητα.



Εικόνα 9: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της μεταποίησης στις νέες συνθήκες

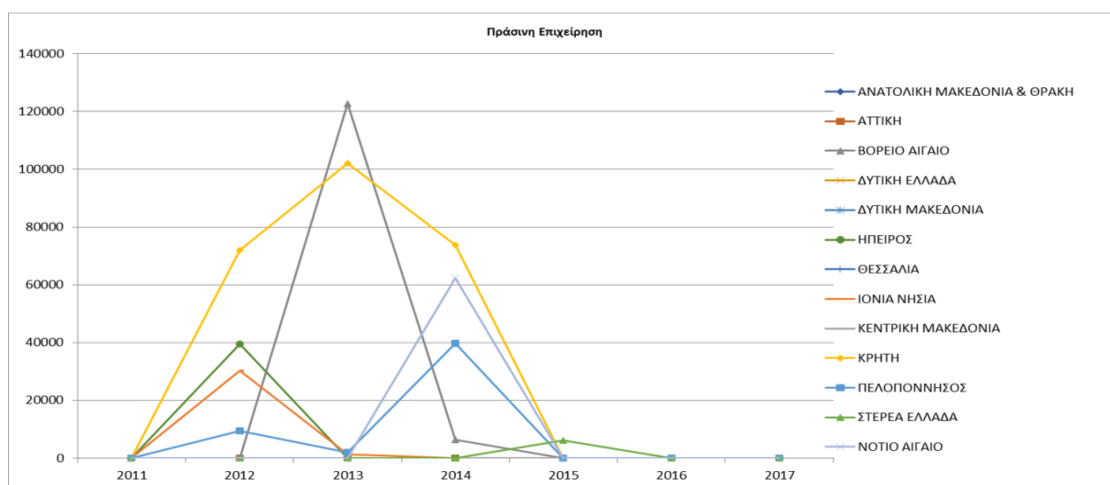
Από το διάγραμμα διαπιστώνουμε πως ήταν μία δράση που προσέλκυσε αρκετό ενδιαφέρον. Κυριαρχούν οι δύο κεντρικές περιφέρειες με ποσό απορρόφησης για το έτος 2015 άνω του 1 εκατομμυρίου Ευρώ. Το 2016 διαπιστώνουμε πως αποτέλεσε χρονιά μέγιστης απορρόφησης σχεδόν για όλες τις περιφέρειες, κάτι που δεν παρατηρούμε για πρώτη φορά, δεδομένου ότι όπως αναφέραμε και προηγουμένως παρατηρήθηκε μεγάλη καθυστέρηση στη εξέλιξη και πρόοδο της προγραμματικής περιόδου για αυτό και στην πλειοψηφία των διαγραμμάτων παρουσιάζουν μέγιστο

σημείο απορρόφησης την περίοδο 2014-2016. Επίσης η εκταμίευση πραγματοποιείται μετά την ένταξη του δικαιούχου στην εν λόγω δράση, που μερικές φορές αποτελεί αρκετά χρονοβόρα διαδικασία, με αποτέλεσμα, όπως συγκεκριμένα και σε αυτήν την περίπτωση, ίσως και τα πρώτα δύο έτη από την έναρξη της προγραμματικής περιόδου να παρέλθουν άπρακτα.



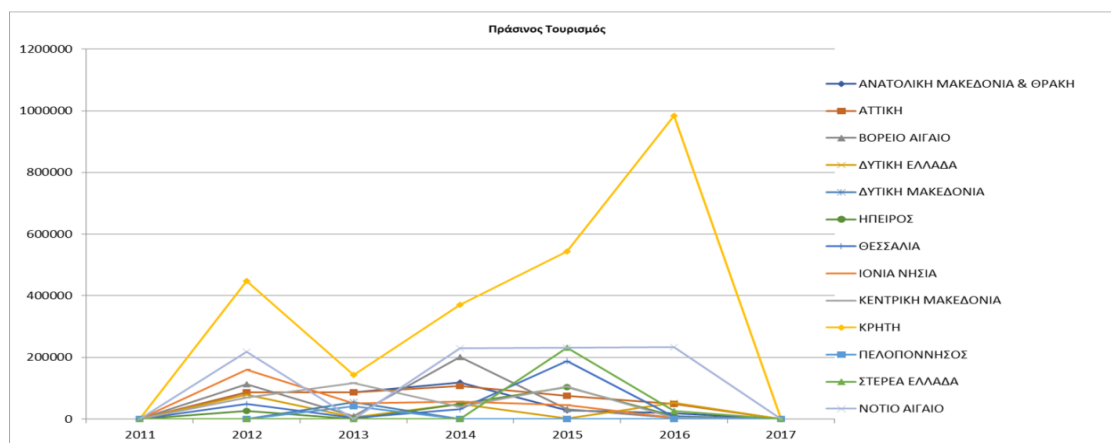
Εικόνα 10: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εκσυγχρονισμού χερσαίων εμπορευματικών οδικών μεταφορών

Παρατηρούμε πως η περιφέρεια της Αττικής, ίσως λόγω μεγάλου αστικού κέντρου και πληθώρας επιχειρήσεων, κατέχει μία από τις ψηλότερες θέσεις στην πλειοψηφία της απορρόφησης των επιχειρηματικών δράσεων. Στη συγκεκριμένη δράση η “κορύφωση” την εκταμιεύσεων αποτυπώνεται το 2016 για δέκα από τις δεκατρείς περιφέρειες.



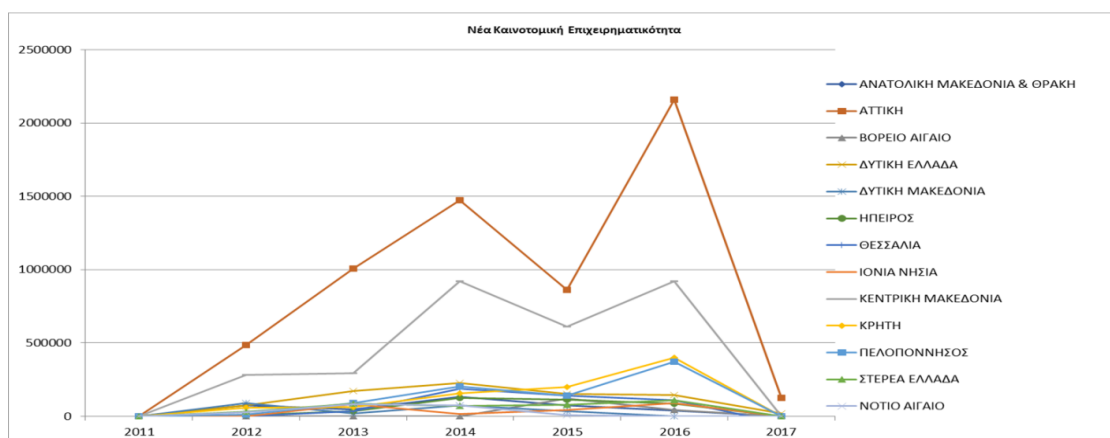
Εικόνα 11: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της πράσινης επιχείρησης

Η δράση Πράσινη Επιχείρηση, βρήκε “πρόσφορο” έδαφος κυρίως στην περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου και της Κρήτης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει πως η Αττική δεν αξιοποίησε καθόλου το συγκεκριμένο πρόγραμμα καθώς φαίνεται ότι το μεγάλο αστικό κέντρο στρέφεται σε αξιοποίηση των πόρων που αποσκοπούν σε εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση κυρίως επιχειρήσεων. Ωστόσο για όσες περιοχές αξιοποίησαν τους πόρους, βλέπουμε πως η το ανώτατο των εκταμιεύσεων απεικονίζονται σε τρεις χρονιές ανάλογα την περιφέρεια. Το 2012 για περιφέρεια Ηπείρου, Πελοποννήσου και Ιόνιων Νήσων, το 2013 για, όπως αναφέραμε, Β. Αιγαίο και Κρήτη και το 2014 για Πελοπόννησο και Νότιο Αιγαίο. Η περιφέρεια της Πελοποννήσου φαίνεται να είναι η μόνη περιφέρεια που σημείωσε χρονικά δύο σημεία μέγιστης απορρόφησης.



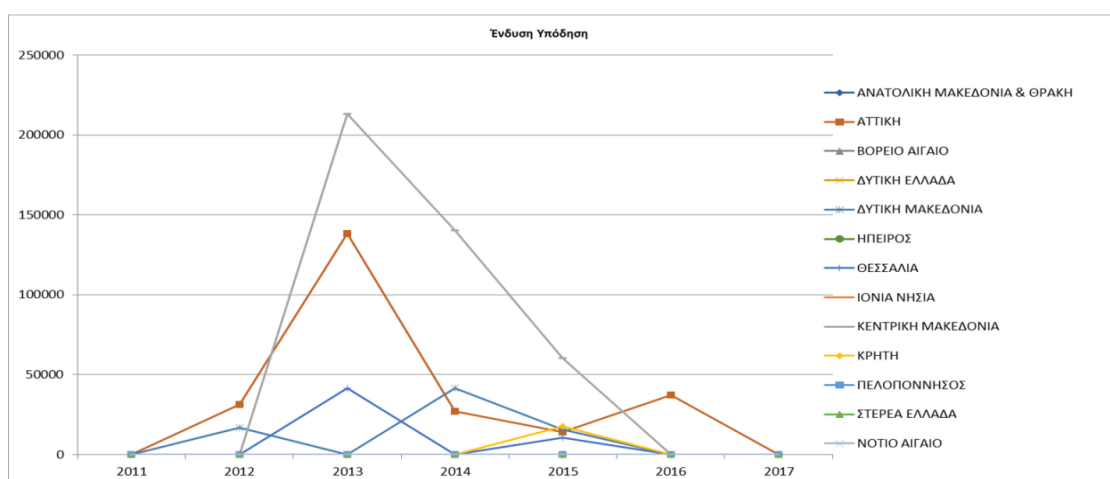
Εικόνα 12: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του πράσινου τουρισμού

Η περιφέρεια της Κρήτης κατέχει και εδώ πρωταρχική θέση και μάλιστα η διαφορά της από άλλες περιφέρειες είναι αρκετά μεγάλη, δεδομένου ότι το 2016 απορρόφησε περίπου 9 εκατομμύρια Ευρώ ενώ η αμέσως επόμενη περιοχή για την ίδια χρονιά είναι το Νότιο Αιγαίο με κονδύλια λίγο πάνω από 2 εκατομμύρια Ευρώ.



Εικόνα 13: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της νέας καινοτομικής επιχειρηματικότητας.

Η νέα καινοτομική αποσκοπεί στην ενίσχυση της καινοτομικής επιχειρηματικότητας και αναμένουμε, όπως και έγινε, η Αττική να απέχει αρκετά έναντι άλλων περιφερειών. Το 2014 σημειώνεται ένα ποσό ύψους λιγότερο από 1,5 εκατομμύρια Ευρώ και το 2016 η απορρόφηση προσεγγίζει σχεδόν τα 2 εκατομμύρια ευρώ. Από το 2011 μέχρι το 2014 ακολουθεί μία ανοδική πορεία και αυτό οφείλεται στην έγκαιρη ένταξη των επιχειρήσεων στην δράση και στην άμεση υλοποίησή από την μεριά τους λόγω των οικονομικών συνθηκών που επικρατούν στην ελληνική οικονομία την συγκεκριμένη περίοδο. Ακολουθεί η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας.



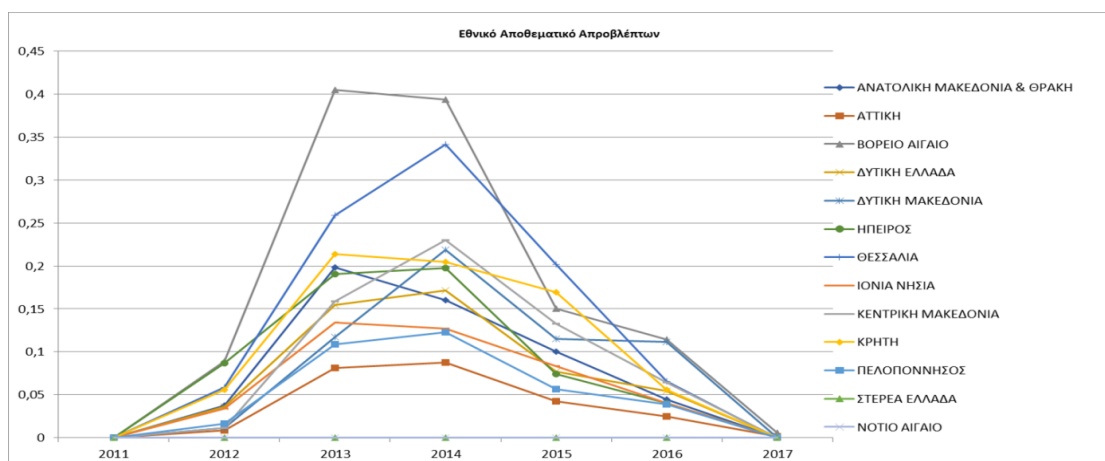
Εικόνα 14: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσά που απορροφήθηκαν ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ένδυσης υπόδησης

Μετά την Κεντρική Μακεδονία ακολουθεί η Αττική, ενώ στις περιφέρειες του Νοτίου Αιγαίου, της Πελοποννήσου και της Στερεάς Ελλάδας δεν εκταμιεύτηκαν καθόλου

ποσά. Να σημειωθεί πως σε κάθε δράση δικαίωμα υποβολής και δυνητικής ένταξης δεν έχουν όλοι, αλλά επιχειρήσεις με συγκεκριμένους κωδικούς δραστηριότητας και ορισμένων προδιαγραφών που κοινοποιούνται με την προκήρυξη του κάθε προγράμματος. Συνεπώς το ποσό απορρόφησης των κονδυλίων εξαρτάται αφενός από την κατανομή που γίνεται σε περιφερειακό επίπεδο και αφετέρου από το ποσοστό των επιχειρήσεων που πληρούν τις προδιαγραφές και το ενδιαφέρον τους για χρηματοδότηση σε συγκεκριμένους τομείς και κλάδους.

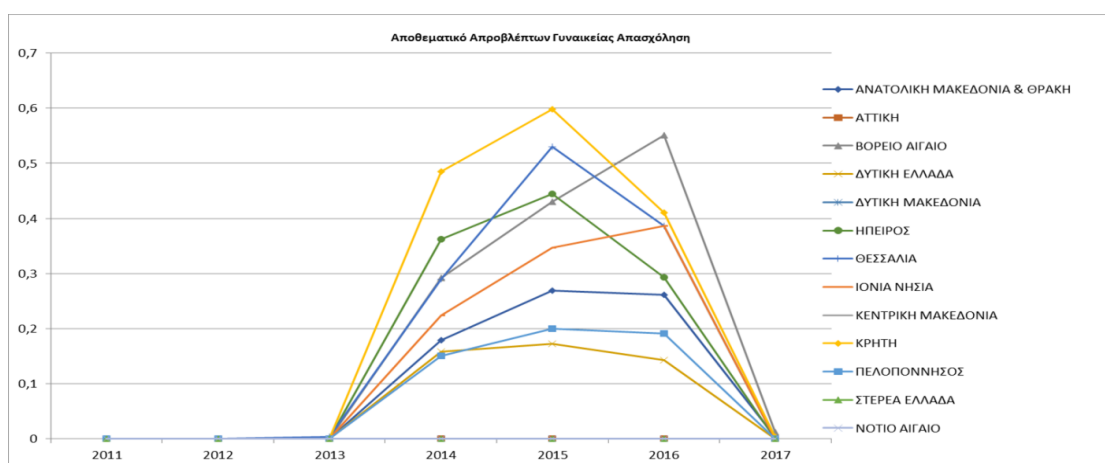
Διαπιστώσαμε γενικά πως δράσεις που αφορούν την ανάπτυξη των παραγωγικών και μεταποιητικών μονάδων βρήκαν περισσότερη απήχηση στην περιφέρεια Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας. Εκεί που υπάρχουν περισσότερες εκσυγχρονισμένες μεταφορικές υποδομές, υπαρκτή βιομηχανική προσαρμογή και ανάκαμψη σε ορισμένους κλάδους της βιομηχανίας, καθώς και επιστημονικό και τεχνολογικό δυναμικό. Στο σύνολο και αναφορικά με την απορροφητικότητα των κονδυλίων του ΕΣΠΑ 2007-2013 οι συγχρηματοδοτούμενες δαπάνες ενταγμένων έργων ανήλθαν σε περίπου 23 εκατομμύρια ευρώ, όπως πραγματοποιήθηκαν και καταχωρήθηκαν στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα. Το ποσό υπερβαίνει την εγκεκριμένη δημόσια δαπάνη κατά 11,8%. Η υπέρβαση οφείλεται σε υπερδέσμευση της εγκεκριμένης συγχρηματοδοτούμενη δημόσια δαπάνη ,ώστε να εξασφαλισθεί η απορρόφηση του συνόλου της χρηματοδότησης μετά το οριστικό κλείσιμο του προγράμματος.

Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος του 2011( το οποίο χρησιμοποιήθηκε σαν έτος βάσης), που αντλήθηκαν από τα δημοσιοποιημένα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, η απορρόφηση των κονδυλίων θα αποτυπωθούν υπό μία διαφορετική σκοπιά. Στον κάθετο άξονα των διαγραμμάτων τοποθετούνται ποσοστά και στον οριζόντιο τα έτη.



Εικόνα 15: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εθνικού αποθεματικού απροβλέπτων

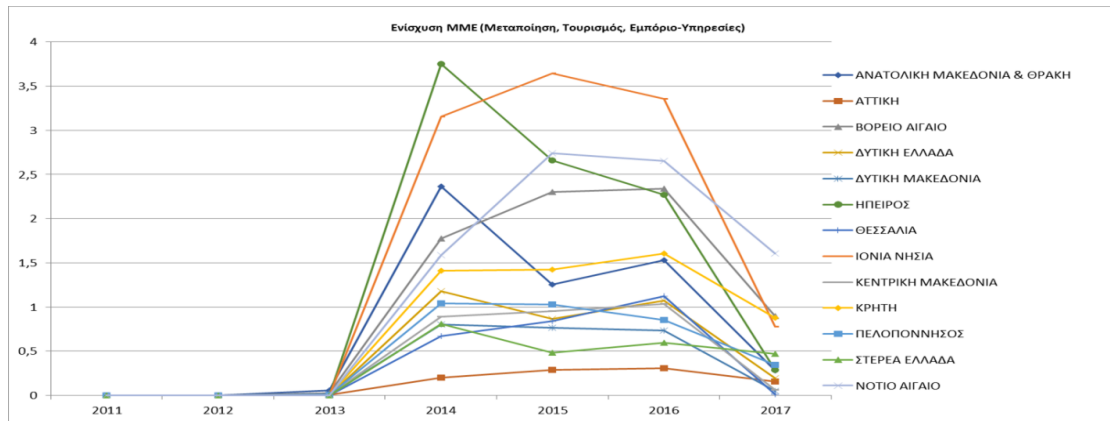
Το διάγραμμα απεικονίζει τη δράση του Εθνικού Αποθεματικού Απροβλέπτων που συναντήσαμε ανωτέρω. Ωστόσο η εικόνα διαφέρει καθώς προηγουμένως πρώτη στην απορρόφηση ερχόταν η περιφέρεια της Αττικής, ενώ τώρα σε ποσοστά εκφρασμένα ως προς το ΑΕΠ κάθε περιφέρειας είναι η περιφέρεια του Βορίου Αιγαίου, όπου το 2013 φαίνεται πως αξιοποίησε κονδύλια των οποίων το ποσό ανήλθε στο 0,4 σχεδόν του ΑΕΠ της, ενώ η περιφέρεια της Αττικής βρίσκεται στην τελευταία θέση αξιοποιώντας ποσό αντίστοιχο του 0,08% του ΑΕΠ της.



Εικόνα 16: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του αποθεματικού απρόβλεπτων γυναικείας απασχόλησης

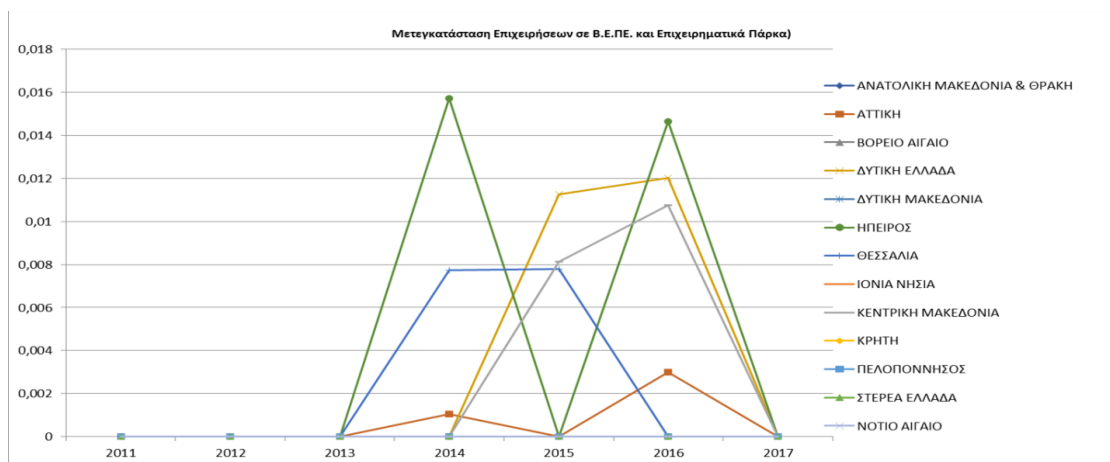
Αναφορικά με τη δράση που αποσκοπούσε στην ενίσχυση της γυναικείας απασχόλησης παρατηρούμε ότι τρεις περιφέρειες της χώρας κατάφεραν κάποια

χρονική στιγμή στην προγραμματική περίοδο να απορροφήσουν ποσό πάνω από το 0,5 του ΑΕΠ τους.



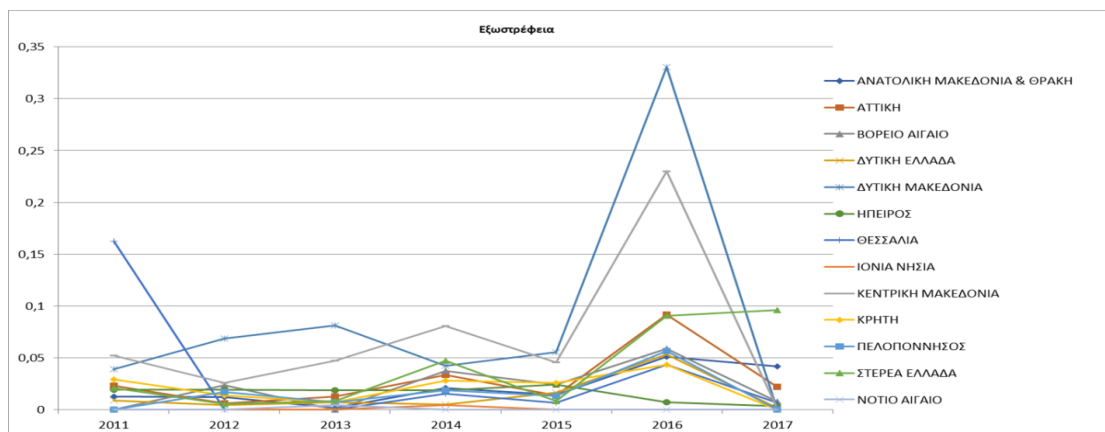
Εικόνα 17: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης ΜΜΕ

Ομοίως και σε αυτό το διάγραμμα η περιφέρεια της Αττικής ενώ ήταν εκείνη που απορρόφησε τα μεγαλύτερα ποσά των κοινοτικών και εθνικών πόρων, αναφορικά ως προς το ΑΕΠ της κατέχει την τελευταία θέση, ενώ περιφέρειες που είχαν απορροφήσει μικρότερο ποσό κονδυλίων όπως της Ηπείρου, ως ποσό εκταμίευσης αγγίζει το 3,5% του ΑΕΠ της. Βέβαια σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία οι διαφορές ως προς το ΑΕΠ των περιφερειών είναι σημαντικές καθώς για παράδειγμα στην Αττική ανέρχεται σε περίπου 100 εκατομμύρια ευρώ ενώ στο Βόρειο Αιγαίο μόλις στα 6 εκατομμύρια Ευρώ.



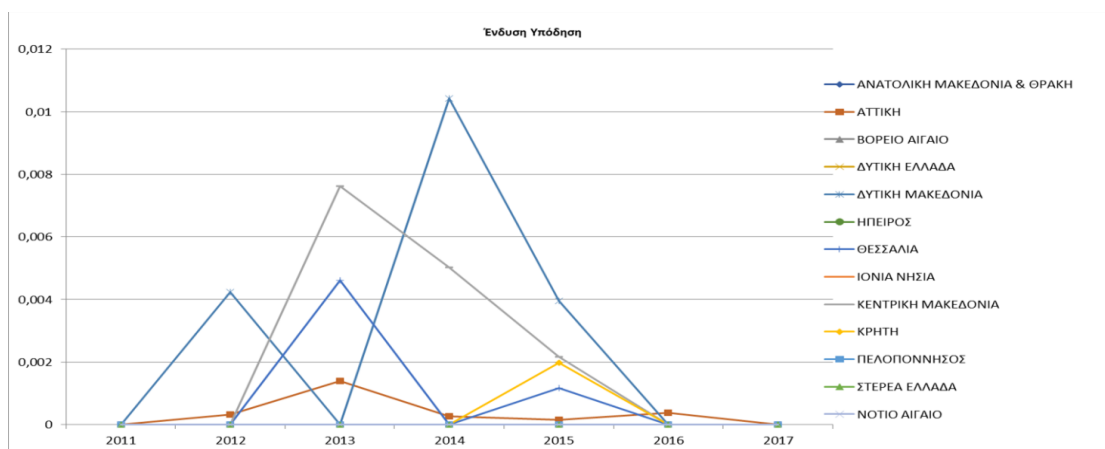
Εικόνα 18: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της μετεγκατάστασης επιχειρήσεων σε Β.Ε.ΠΕ

Τα ποσά που εκταμιεύτηκαν ήδη αναφέραμε πως αποτελούν βασική συνιστώσα των προδιαγραφών των επιχειρήσεων και του ενδιαφέροντος που υποδεικνύει η κάθε περιοχή. Το πρόγραμμα της Μετεγκατάστασης ποσοστιαία ως προς το ΑΕΠ φάνηκε να μην αποτέλεσε πόλο έλξης για πιθανούς επενδυτές, αφού σε όλο το διάγραμμα το μέγιστο ποσοστό ανέρχεται σε 0,016 ως προς το ΑΕΠ της περιφέρειας της Ηπείρου.



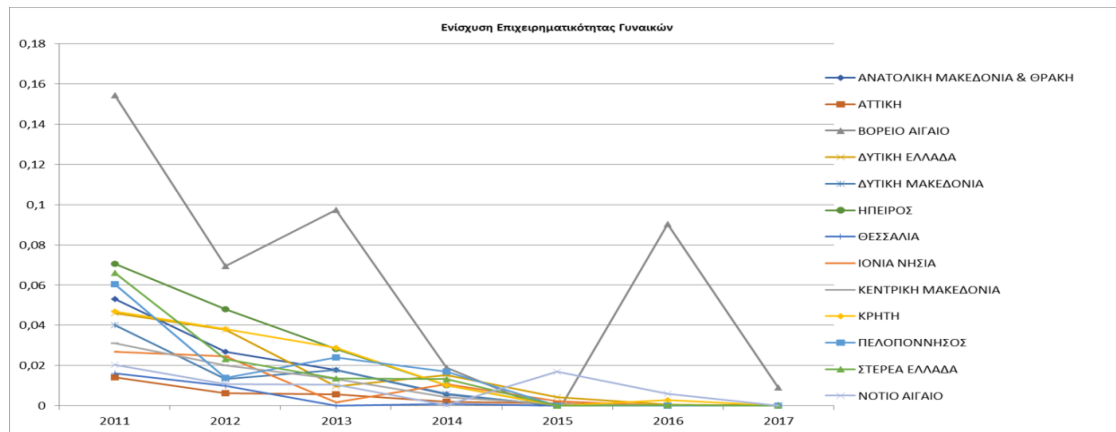
Εικόνα 19: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της εξωστρέφειας

Η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας διαθέτει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης δραστηριοτήτων του δευτερογενή και τριτογενή τομέα, η Θεσσαλονίκη αποτελεί σημαντικό μητροπολιτικό κέντρο και διαθέτει μία σημαντική παρουσία των ελληνικών επιχειρήσεων, για αυτό αξιοποίησε το πρόγραμμα της εξωστρέφειας σε βαθμό που αντιστοιχεί στο 30% του ΑΕΠ της για το έτος 2016. Έπεται η περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου που για το ίδιο έτος η απορρόφηση ξεπερνά το 20% αντίστοιχα.



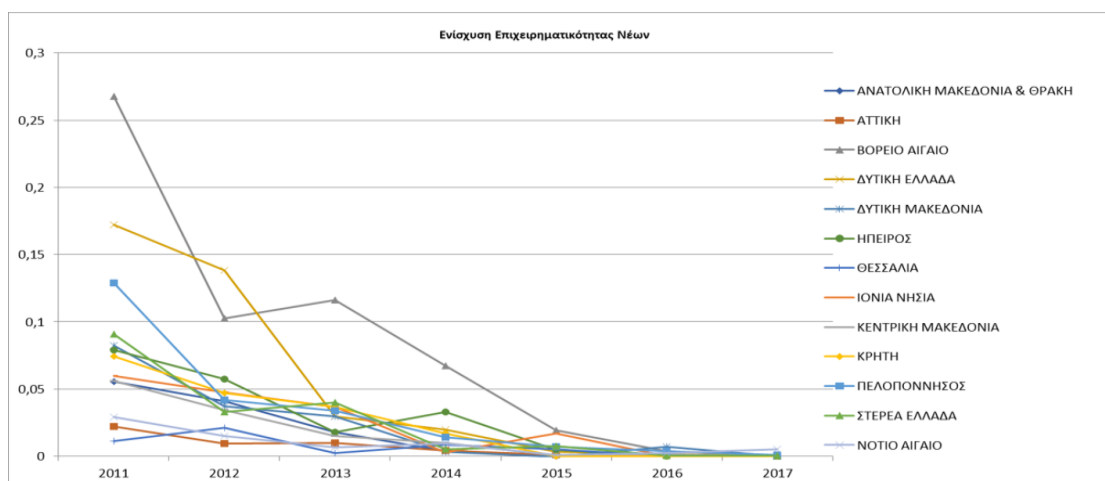
Εικόνα 20: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ένδυσης υπόδησης

Η Ένδυση Υπόδηση ήταν ένα πρόγραμμα που δεν αξιοποιήθηκε αρκετά. Φαίνονται άλλωστε οι μηδενικές απορροφήσεις από ορισμένες περιφέρειες καθώς και το χαμηλό ποσοστό τους αναλογικά με το ΑΕΠ τους.



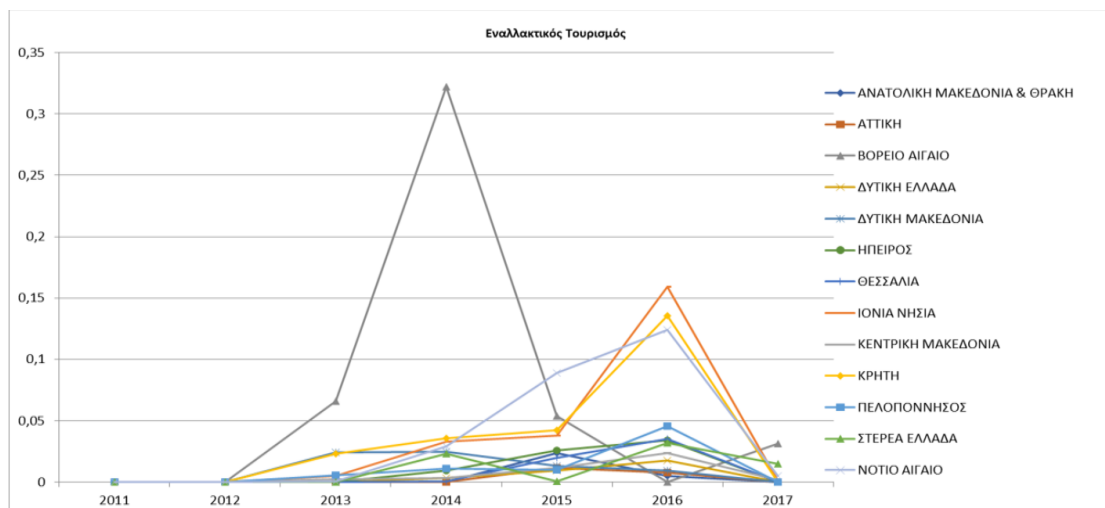
Εικόνα 21: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας γυναικών

Το πρόβλημα της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας εμφανίζεται ιδιαίτερα στις περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας, του Βορείου Αιγαίου, της Ηπείρου, της Δυτικής Ελλάδος, της Στερεάς Ελλάδος, της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, της Κεντρικής Μακεδονίας, της Θεσσαλίας και του Νοτίου Αιγαίου όπου τα ποσοστά των γυναικών είναι υψηλότερα του εθνικού μέσου όρου. Από τα ανωτέρω διάγραμμα δεν φαίνονται ιδιαίτερα ποσοστά ώστε να βελτιωθεί σε σημαντικό βαθμό η κατάσταση.



Εικόνα 22: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας νέων

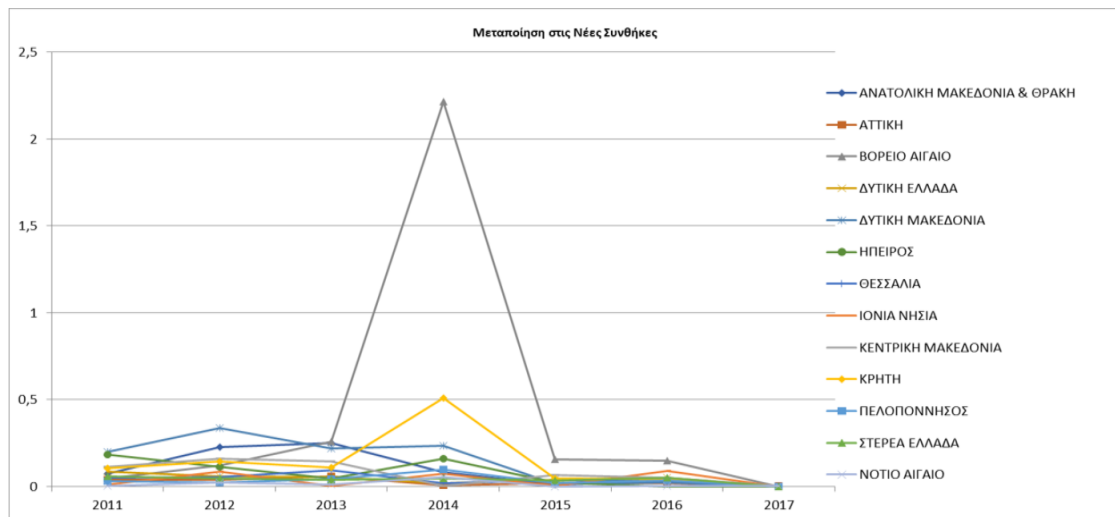
Η δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας νέων φαίνεται πως είχε μεγάλη ζήτηση στην αρχή του προγράμματος, η οποία φθίνει κατά την υλοποίηση της υπόλοιπης προγραμματικής περιόδου, με αποτέλεσμα τα δύο τελευταία έτη 2016 και 2017 το σύνολο των περιφερειών αντανakλούν μηδενικές απορροφήσεις.



Εικόνα 23: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εναλλακτικού τουρισμού

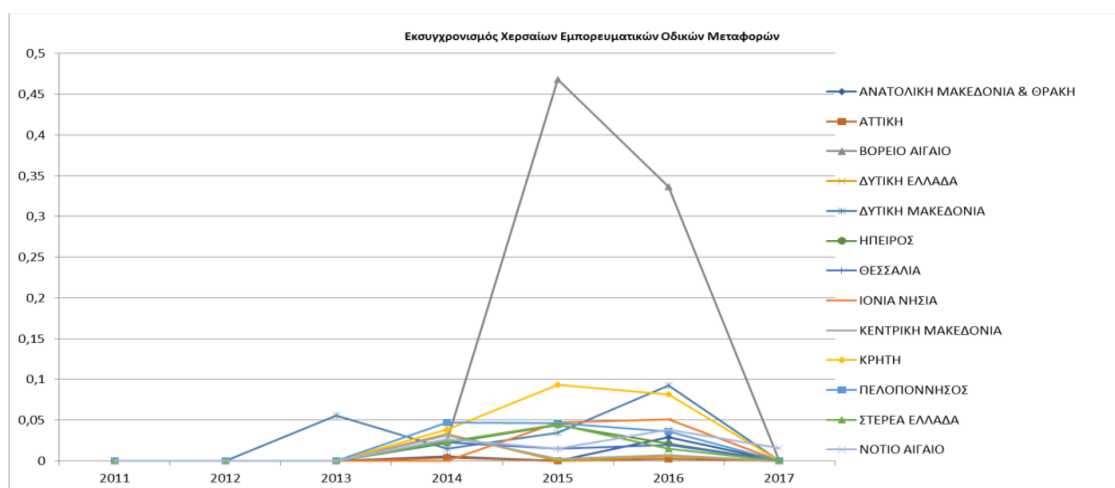
Στόχος για την περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου είναι η βελτίωση της διασύνδεσης των νησιών της με τον ηπειρωτικό κορμό της χώρας, αλλά και η χωρική και λειτουργική διασύνδεση των νησιών μεταξύ τους με παράλληλη ενδυνάμωση της προσπελασιμότητας από και προς τις εσωτερικές ζώνες των νησιών με τα διοικητικά οικονομικά και παραγωγικά κέντρα των νησιών. Συνεπώς η περιοχή του Βορείου Αιγαίου επένδυσε σε κονδύλια της τάξης 0,3% του

ΑΕΠ και αναλογικά με τα αντίστοιχα ποσοστά των υπόλοιπων περιφερειών καταλαμβάνει την πρώτη θέση.



Εικόνα 24: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της μεταποίησης στις νέες συνθήκες

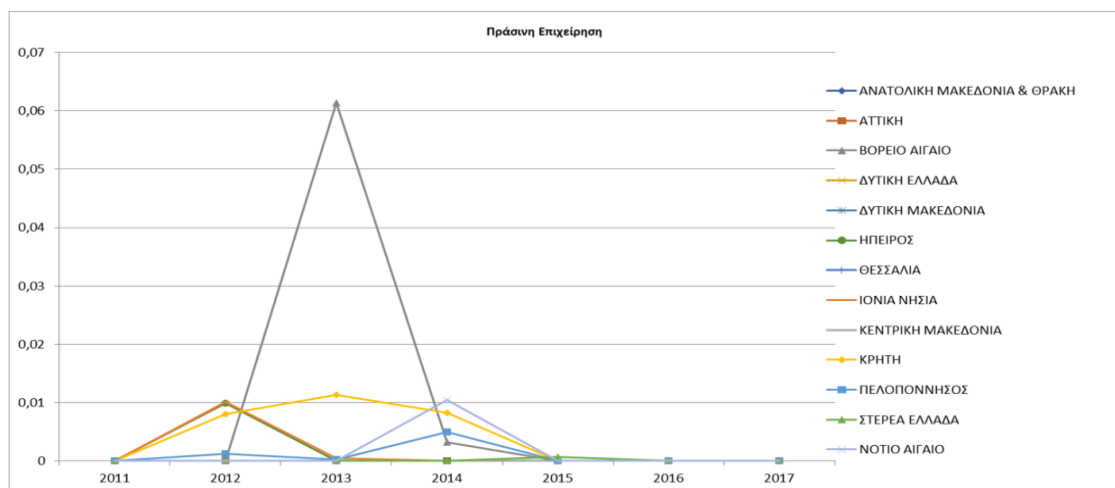
Από τα συγκεκριμένα διαγράμματα μπορούμε να αντλήσουμε διαφορετικές πληροφορίες από τα παραπάνω. Παρατηρούμε πως περιφέρειες με την μικρότερη απορρόφηση έχουν από την μεγαλύτερη αναλογία των ποσών που λαμβάνουν συγκριτικά με το ΑΕΠ τους.



Εικόνα 25: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εκσυγχρονισμού χερσαίων εμπορευματικών οδικών μεταφορών

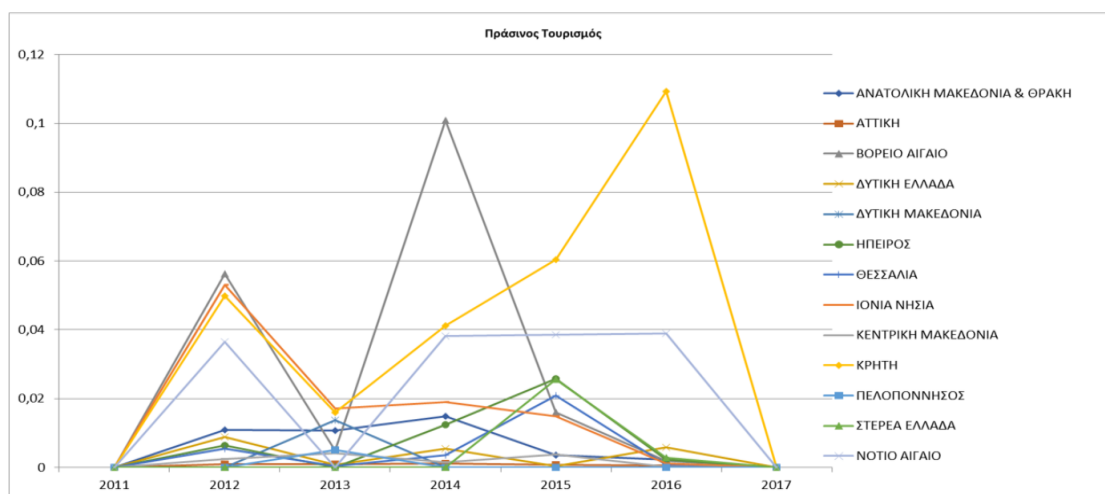
Παρατηρούμε πως η περιοχή του Βορείου Αιγαίου στο σύνολο υλοποίησης της περιόδου από το 2014 και έπειτα ακολουθεί μία ανοδική πορεία έως το έτος 2015 που

οι απορροφήσεις για την δράση των χερσαίων εμπορευματικών μεταφορών αγγίζει τις 0,5 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ της περιφέρειας. Η Αττική για παράδειγμα ενώ θα περίμενε κανείς να υλοποιεί σε μεγάλο ποσοστό αναλογικά με το ΑΕΠ της βλέπουμε πως την πρώτη τριετία η απορρόφηση είναι μηδενική με εξαιρέσεις το έτος 2014 και 2016 όπου σημειώνονται μικρά σχετικά ποσοστά υλοποίησης κάτι που φανερώνει την εκδήλωση χαμηλού ενδιαφέροντος.



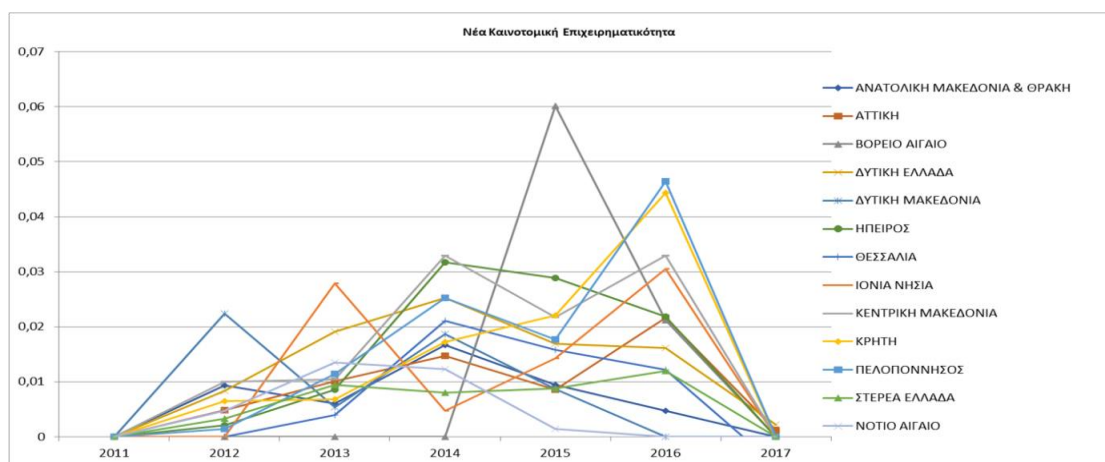
Εικόνα 26: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της πράσινης επιχείρησης

Ενώ αποτέλεσε από τις πρώτες δράσεις έναρξης της συγκεκριμένης προγραμματικής και είχε ως στόχο την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στην επιχείρηση και με συνολικές εντάξεις περίπου 7.8 εκατομμύρια ευρώ φάνηκε πως οι δικαιούχοι την εξέλαβαν ως μία πρόταση όχι και τόσο ελκυστική.



Εικόνα 27: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του πράσινου τουρισμού

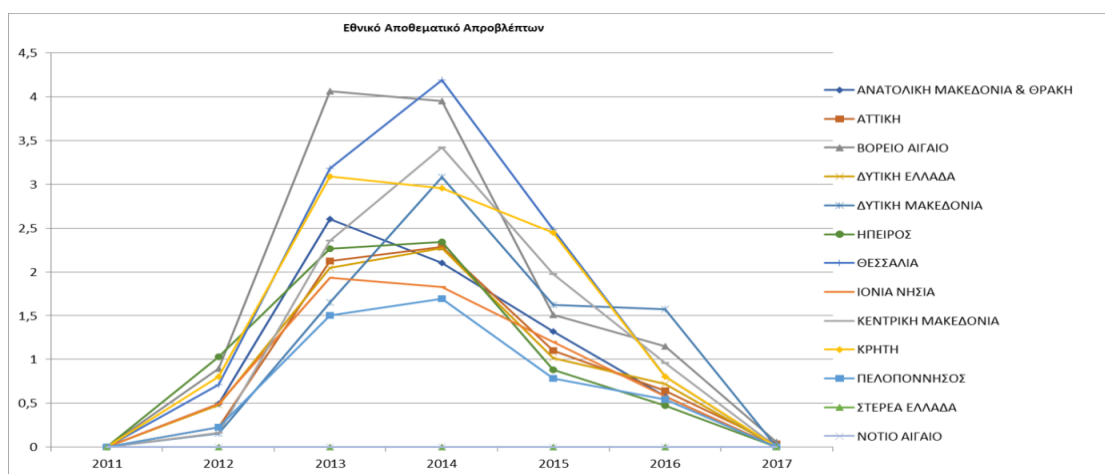
Αντίθετα η δράση του “πράσινου τουρισμού” είναι ιδιαίτερο πως το έτος 2012 αποτέλεσε σημείο ανόδου όσον αφορά τις απορροφήσεις ως προς το ΑΕΠ σε τρεις περιφέρειες, ενώ το μέγιστο σημείο αναφοράς είναι το 2016 για την περιφέρεια της Κρήτης. Γενικά διαπιστώνουμε πως αναλογικά με το ΑΕΠ της η Κρήτη διαθέτει κονδύλια για την προάσπιση της περιβαλλοντικής συνείδησης.



Εικόνα 28: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ως προς το ΑΕΠ ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της νέας καινοτομικής επιχειρηματικότητας

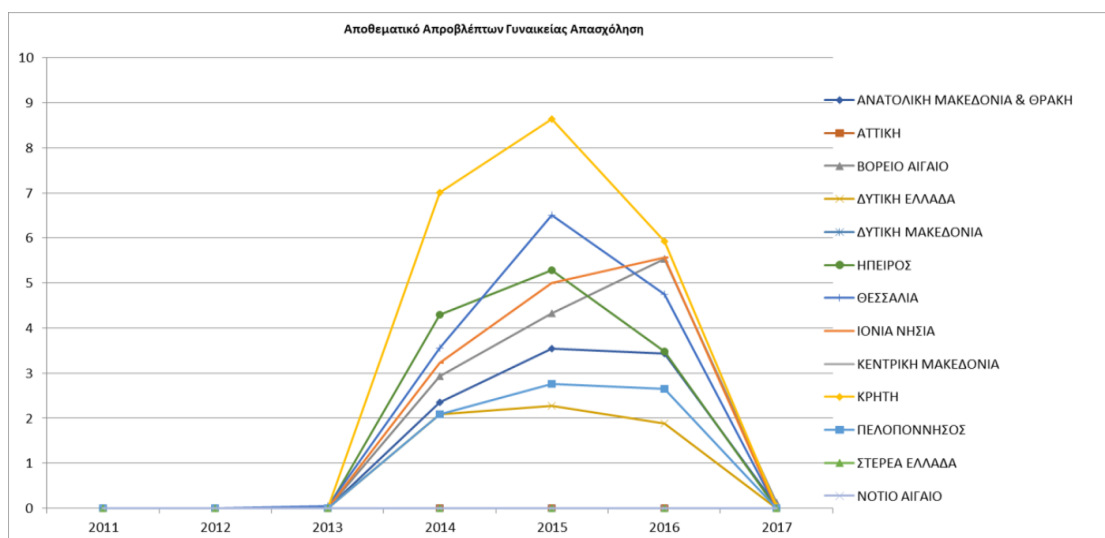
Η δράση της Νέας Καινοτομικής φαίνεται πως παρουσιάζει απορρόφηση σταδιακά σχεδόν από τις αρχές της δράσης. Για αρκετές περιφέρειες παρατηρούμε πως παρουσίασαν σημεία μέγιστης απορρόφησης κυρίως το 2014 και το έτος 2016.

Για την απεικόνιση των διαγραμμάτων χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία που αφορούν τον πληθυσμό και το ΑΕΠ κάθε περιφέρειας από την Ελληνική Στατιστική Αρχή και τα στοιχεία που αφορούν τις εκταμιεύσεις ανά έτος του ΕΣΠΑ 2007-2013 για κάθε περιφέρεια και κάθε δράση. Συνδυάζοντας τα ποσά τελικής απορρόφησης με τον πληθυσμό κάθε περιφέρειας του έτους 2011 που χρησιμοποιήθηκε σαν έτος βάσης και ως έτος έναρξης πραγματικής υλοποίησης των δράσεων που είχαν προκηρυχτεί, διαμορφώνεται μία διαφορετική εικόνα.



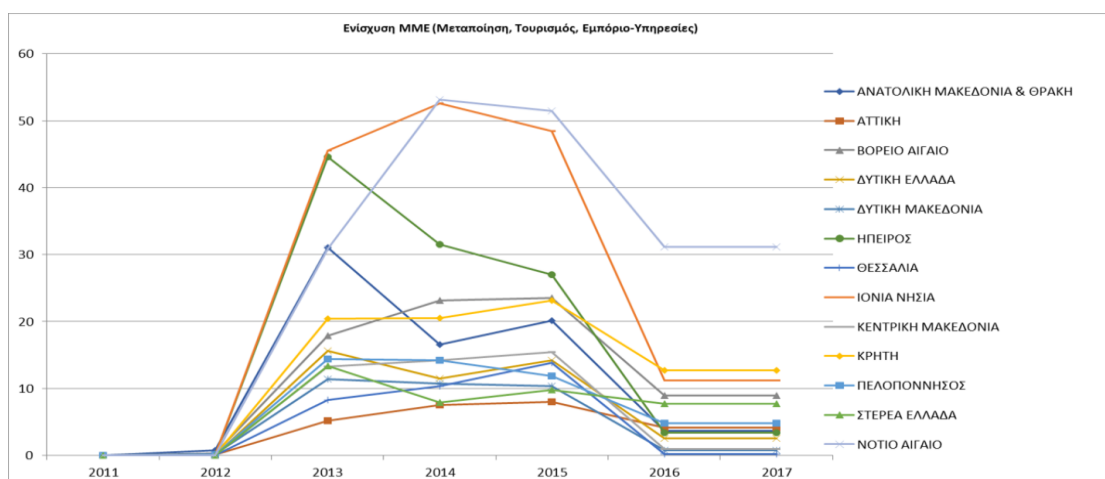
Εικόνα 29: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εθνικού αποθεματικού απροβλέπτων

Η δράση του Εθνικού Αποθεματικού αναφέραμε και ανωτέρω είχε σαν βασικό άξονα κυρίως το ανθρώπινο δυναμικό και την αντιμετώπιση δυσκολιών που “συναντά” η ελληνική επιχείρηση. Από το διάγραμμα φαίνεται πως κατά μέσο όρο το 2014 σχεδόν σε όλες τις περιφέρειες “ο κάθε πολίτης” είχε την μέγιστη απορρόφηση με την “κορυφή” του διαγράμματος να σημειώνεται στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας. Φαίνεται πως η πορεία των εκταμιεύσεων κινείται “ομοιόμορφα” συγκριτικά με όλες τις περιφέρειες καθώς σταδιακά αυξάνεται από τα μέσα του 2011 και συνεχίζει μία πτωτική πορεία μέχρι την λήξη του προγράμματος το 2017.



Εικόνα 30: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του αποθεματικού απροβλέπτων γυναικείας απασχόλησης

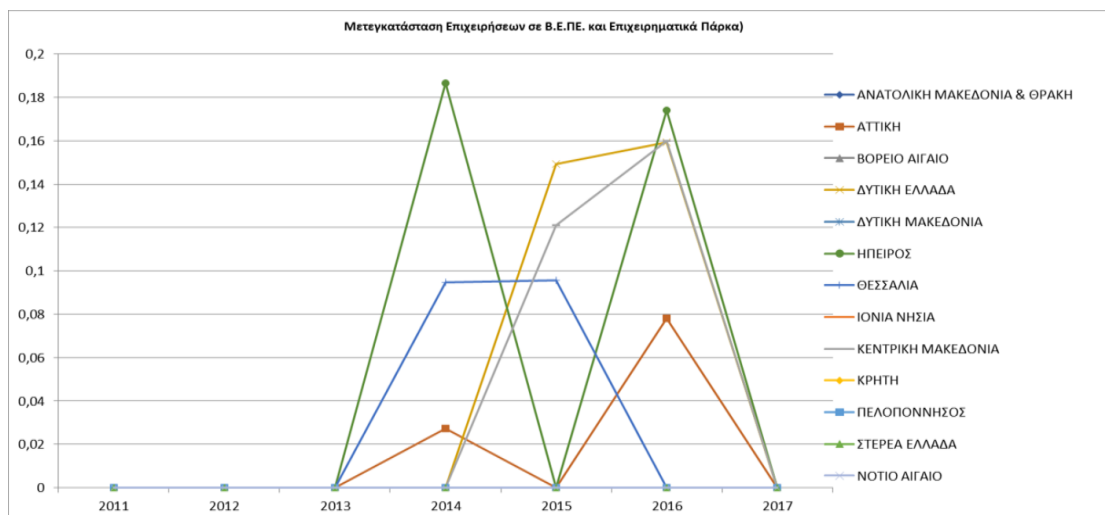
Είναι αξιοσημείωτο πως και με γνώμονα διαφορετικές παραμέτρους η διαγραμματική απεικόνιση του Αποθεματικού Απροβλέπτων Γυναικείας Απασχόλησης είναι παρόμοια και στις τρεις περιπτώσεις με στοιχεία μηδενικών εκταμιεύσεων τα σχεδόν πρώτα τρία χρόνια. Φαίνεται πως το συγκεκριμένο πρόγραμμα “ξύπνησε” μετά το 2013 και δείχνει πως ήταν μία δράση στην οποία θεωρητικά σε κάθε μόνιμο κάτοικο της Κρήτης αντιστοιχεί πάνω από 8 € της συνολικής εκταμίευσης για το έτος 2014.



Εικόνα 31: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης ΜΜΕ

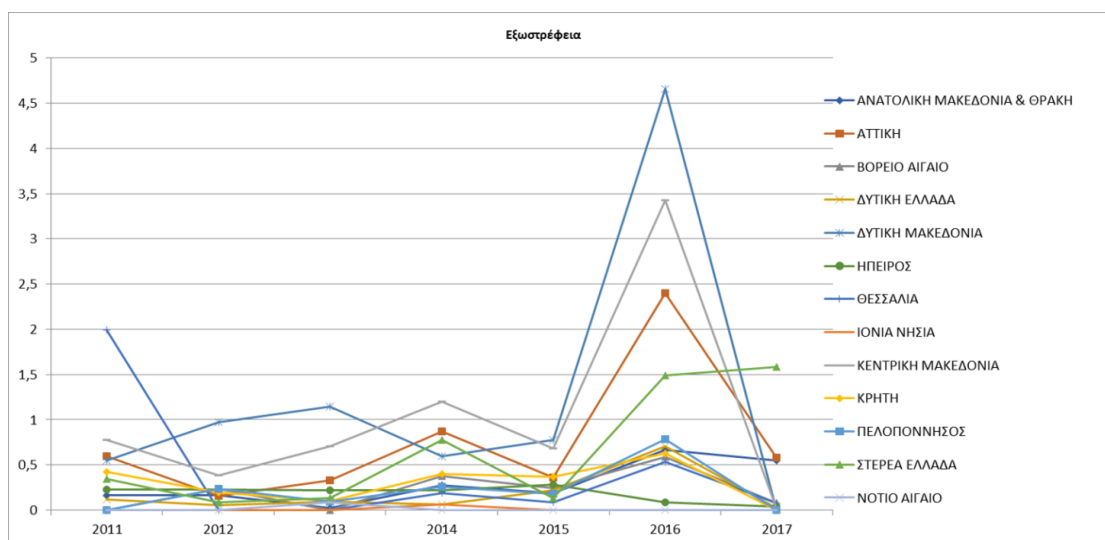
Ορισμένα διαγράμματα παρουσιάζουν μία ομοιόμορφη πορεία όπως φαίνεται και στο αντίστοιχο διάγραμμα κυρίως τα έτη 2016 και 2017. Αξιοσημείωτο είναι πως η

περιφέρεια της Αττικής ενώ στο πρώτο γράφημα του αντίστοιχου προγράμματος ήταν πρώτη σε απορρόφηση εδώ λαμβάνοντας υπόψη διαφορετικές παραμέτρους όπως τώρα, καταλαμβάνει από τις χαμηλότερες τιμές. Αυτό βέβαια οφείλεται στα μεγάλα μεγέθη που παρουσιάζει όπως για παράδειγμα το σύνολο του μόνιμου πληθυσμού καθώς αποτελεί μητροπολιτικό κέντρο.



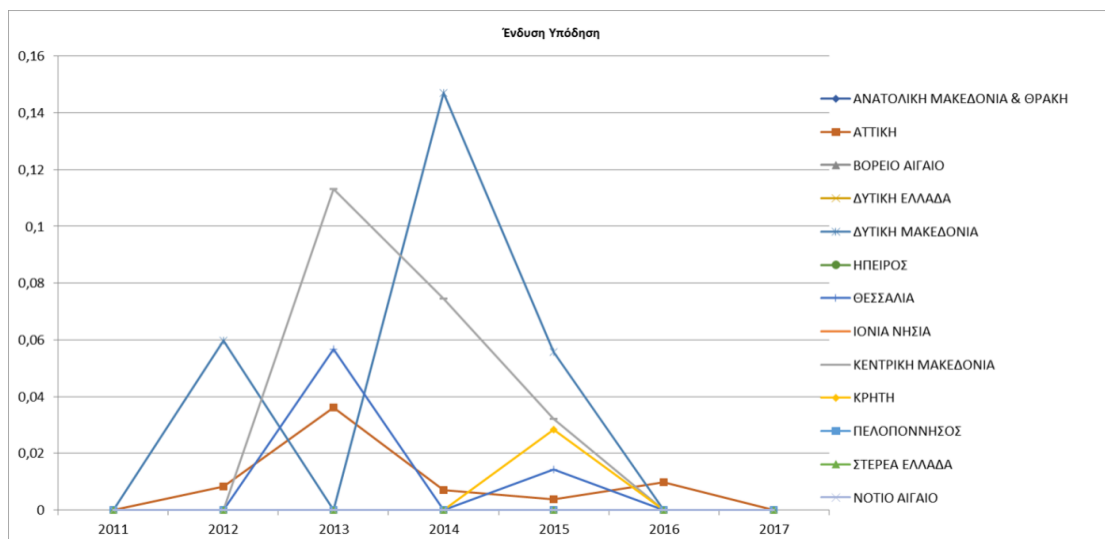
Εικόνα 32: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της μετεγκατάστασης επιχειρήσεων σε Β.Ε.ΠΕ

Η Μετεγκατάσταση αποτέλεσε ένα πρόγραμμα που δεν έτυχε της αποδοχής από όλες τις περιφέρειες. Η Ήπειρος παρουσίασε ανά διετία παρόμοια συμπεριφορά με μέγιστο σημείο αναφοράς το 2014 όπου κάθε κάτοικο απορροφά κάτι παραπάνω από 0,18 μονάδες



Εικόνα 33: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της εξωστρέφειας

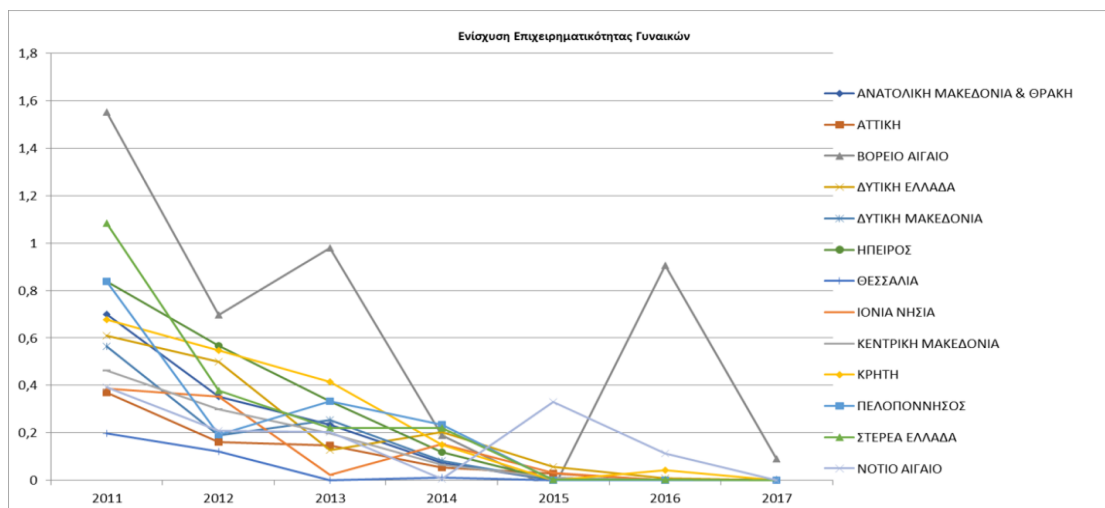
Όσο υψηλότερες είναι οι τιμές στον κάθετο άξονα συνεπάγεται είτε με μεγάλα ποσά απορροφήσεων είτε με περιφέρειες με αυξημένο μόνιμο πληθυσμό. Είναι από τις δράσεις που υλοποιήθηκαν σταδιακά όλα τα έτη της Προγραμματικής παρουσιάζοντας μία αυξητική τάση κυρίως μετά το 2015. Η περιφέρεια της Ηπείρου φαίνεται ως το μεγαλύτερο ποσό το απορρόφησε στο τελευταίο έτος το 2017.



Εικόνα 34: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ένδυσης υπόδησης

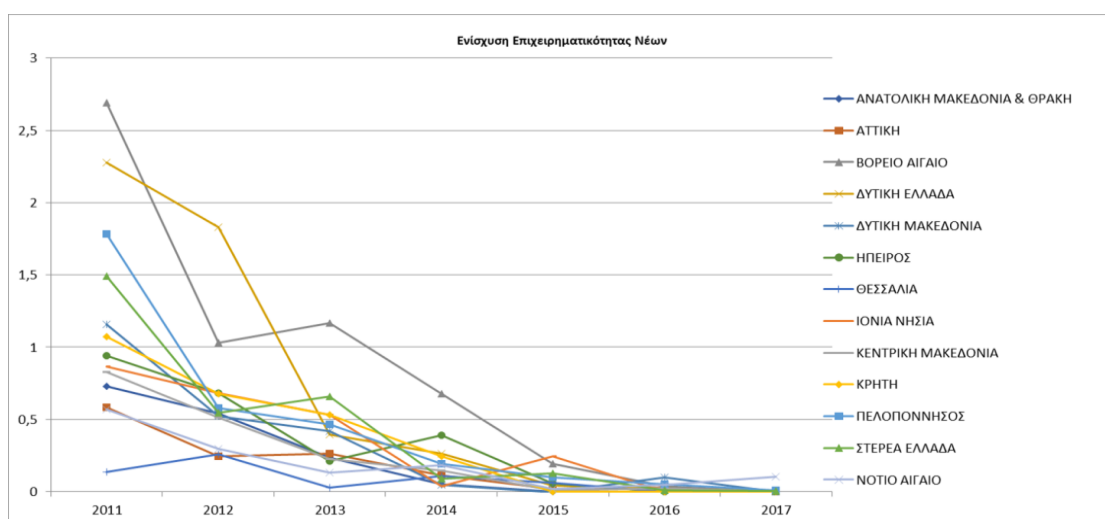
Άλλη μία δράση που δεν αξιοποιήθηκε από όλες τις περιφέρειες και υπάρχει και ανισοκατανομή μεταξύ τους. Για παράδειγμα το 2014 σε κάθε κάτοικο

“αντιστοιχούσαν” 0,14 μονάδες τω κονδυλίων στην περιφέρεια της Δυτική Μακεδονίας ενώ στην περιφέρεια Κρήτης αντιστοιχούσαν μόλις παραπάνω από 0.02€



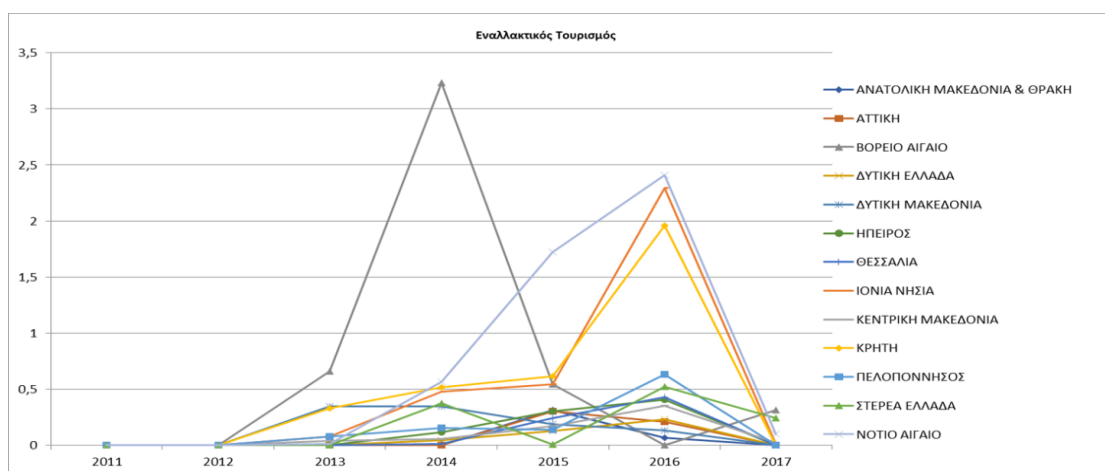
Εικόνα 35: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας γυναικών

Κάποια διαγράμματα φαίνεται να παρουσιάζουν μια γενική τάση στο πως αντιδρούν οι περιφέρειες. Εδώ διαπιστώνουμε πως η Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Γυναικών προσέλκυσε το ενδιαφέρον των κατοίκων ήδη από τις αρχές του 2011 και συνέχισε με μία πτωτική πορεία με εξαίρεση την περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου που σημειώνει “σημάδια ανάκαμψης” το 2016.



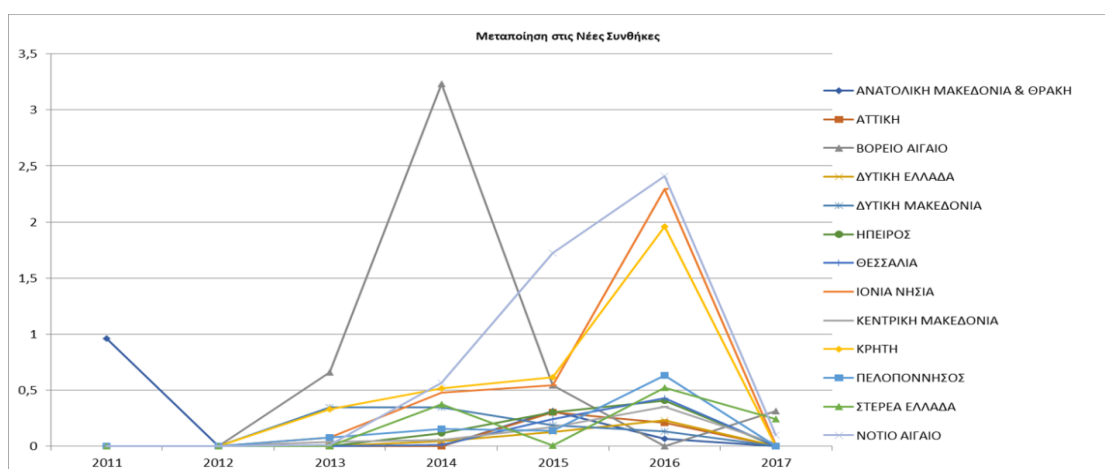
Εικόνα 36: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της ενίσχυσης επιχειρηματικότητας νέων

Η ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Νέων μοιάζει αρκετά στην δράση της Ενίσχυσης Γυναικών. Άλλωστε ήταν δύο δράσεις που προκηρύχθηκαν σχεδόν σε ταυτόχρονες χρονικές στιγμές και διέπονταν από παρόμοιες προϋποθέσεις με σκοπό την ένταξη των γυναικών και των νέων ατόμων στην αγορά εργασίας, κάτι που φαίνεται πως “επηρέασε” τις επιχειρήσεις για το πως να αντιδράσουν. Ωστόσο εδώ δεν παρατηρούμε κάποια ξαφνική άνοδο όπως έγινε στο προηγούμενο διάγραμμα με την περιφέρεια Κρήτης.



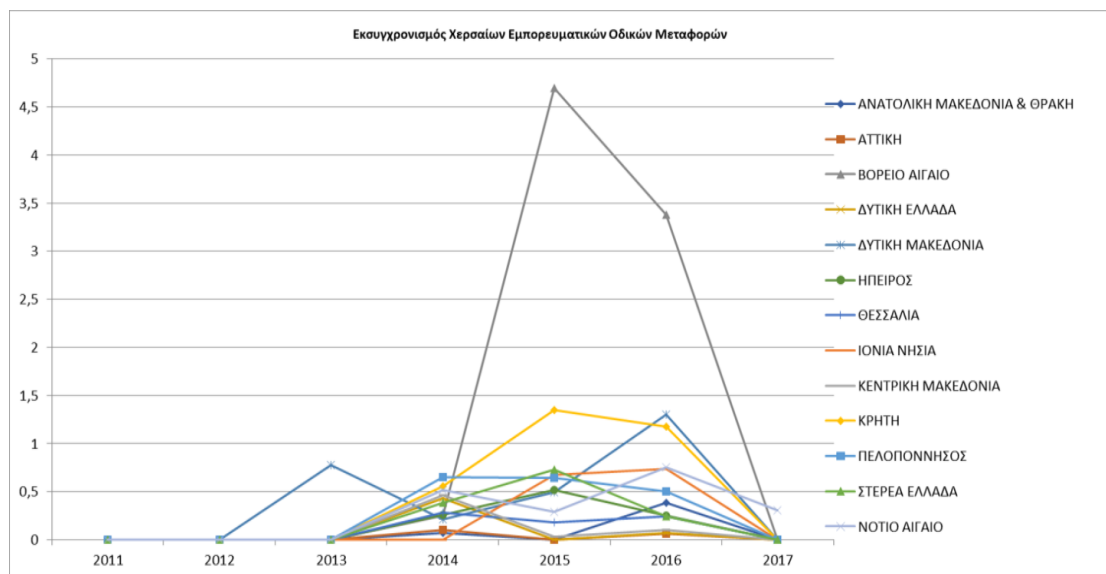
Εικόνα 37: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εναλλακτικού τουρισμού

Παρατηρούμε πως η δράση του Εναλλακτικού Τουρισμού παρουσιάζει μία συγκεντρωτική τάση κυρίως από το 2015 και μετά και πάλι οι κάτοικοι του Βορείου Αιγαίου να “απολαμβάνουν” περισσότερο τα οφέλη της δράσης.



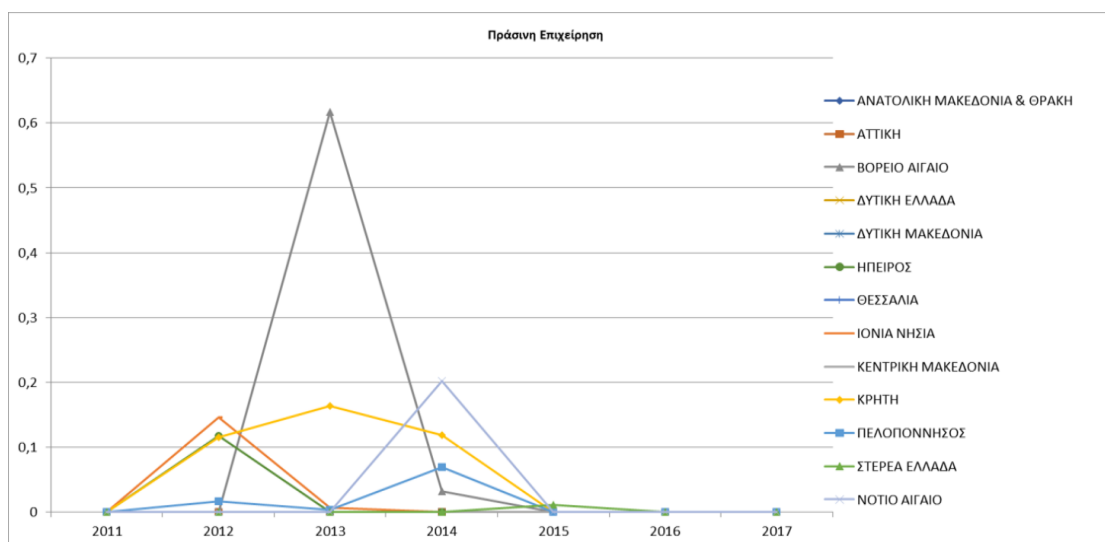
Εικόνα 38: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της μεταποίησης στις νέες συνθήκες

Ήταν μία από τις δράσεις που στόχευαν στην ενίσχυση της παρουσίας της ελληνικής επιχείρησης. Η περιφέρεια Αττικής την αξιοποίησε στο μεγαλύτερο βαθμό το 2016, όπως και αρκετές από τις υπόλοιπες. Το ποσό ωστόσο που εκταμιεύτηκαν για την Αττική το 2016 ξεπερνούσε τα δύο εκατομμύρια ευρώ ενώ για παράδειγμα το Βόρειο Αιγαίο το 2014 απορρόφησε κάτι περισσότερο από 310 χιλιάδες ευρώ.



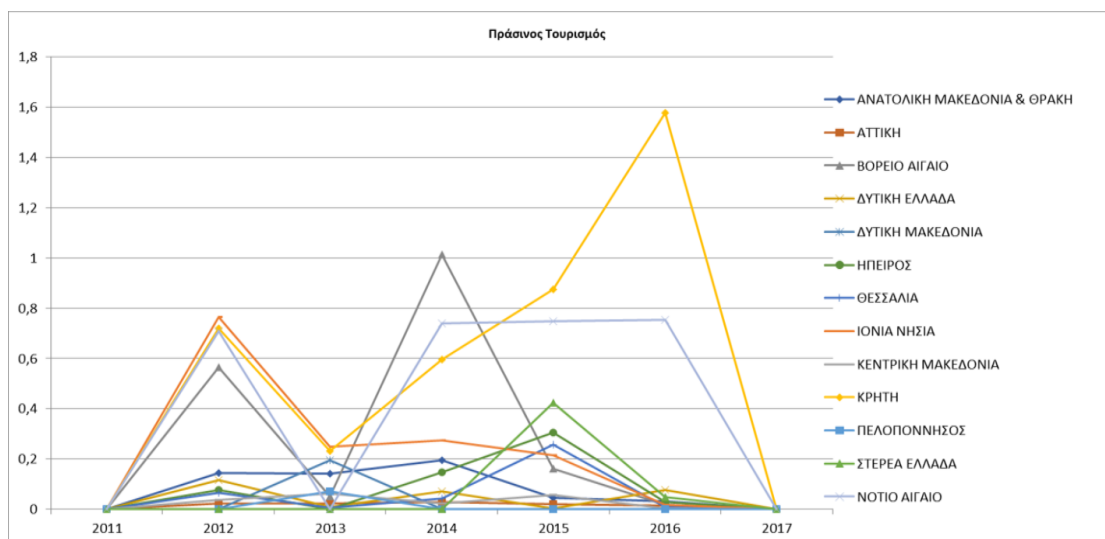
Εικόνα 39: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του εκσυγχρονισμού χερσαίων εμπορευματικών οδικών μεταφορών

Τα κονδύλια που ήταν διαθέσιμα προς απορρόφηση όπως έχουν αναλυθεί και ανωτέρω διαφέρουν τελικά από τα ποσά που εκταμιεύτηκαν. Περισσότερη ζήτηση έχουν οι πόροι που κατευθύνονται στον εκσυγχρονισμό κυρίως δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παραγωγική δομή. Το πως επίσης απορροφήθηκε η Δημόσια Χρηματοδότηση από κάθε περιφέρεια και αυτό διαφέρει και σκιαγραφείται μέσα από τις ανάγκες που έχει κάθε μία. Στο γράφημα των Χερσαίων Μεταφορών φαίνεται πως στο Βόρειο Αιγαίο η “κατανομή” που θα μπορούσε να γίνει σε κάθε κάτοικο είναι αρκετά μεγαλύτερη από οποιαδήποτε άλλη περιφέρεια.



Εικόνα 40: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της πράσινης επιχείρησης

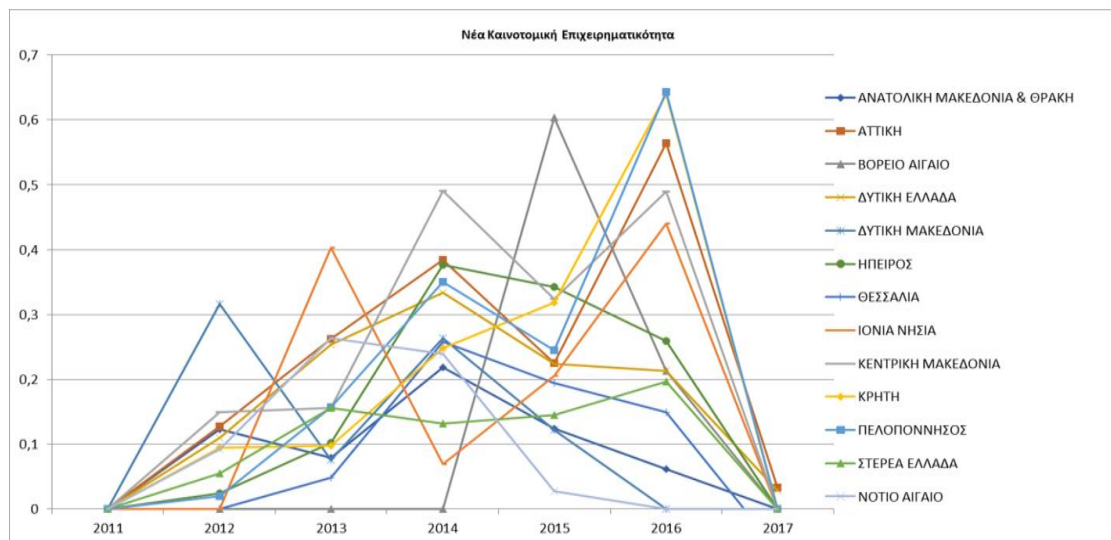
Η “Πράσινη Επιχείρηση” φαίνεται να οριοθέτησε τη διάρκεια υλοποίησή της από το 2011 έως το 2015. Παρατηρούμε πως έχουμε σημεία μέγιστης απορρόφησης σε διαφορετικές χρονικές στιγμές για όσες συμμετείχαν στην δράση όπως το 2012 για την περιφέρεια Ηπείρου και Ιονίων Νήσων το 2013 για την Κρήτη, το 2014 για το Νότιο Αιγαίο.



Εικόνα 41: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση του πράσινου τουρισμού

Και πάλι η περιφέρεια Κρήτης κατέχει πρωταρχικό ρόλο στη δράση του Πράσινου Τουρισμού. Παρατηρούμε πως αποδέχεται με μεγαλύτερη ευκολία σε σχέση με άλλες

περιφέρειες προγράμματα με μία πιο καινοτομική βάση. Σε κάθε κάτοικο που βρίσκεται μόνιμα στην Κρήτη αντιστοιχεί περίπου 1,6€% των εκταμιεύσεων. Είναι εύλογο να αναρωτηθεί κανείς πως επιδρούν τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα στην καθημερινότητα των κατοίκων και των πολιτών.



Εικόνα 42: Γράφημα που απεικονίζει τα ποσοστά απορρόφησης ανά κάτοικο ανά περιφέρεια για το διάστημα 2011-2017 στην δράση της νέας καινοτομικής επιχειρηματικότητας

Η δράση της Νέας Καινοτομικής παρουσιάζει αρκετές διακυμάνσεις σε όλη τη διάρκεια υλοποίησης της Προγραμματικής. Ωστόσο λόγω κατανομής κάθε χρόνο το εύρος των τιμών κυμαίνεται έως και κάτι παραπάνω από 0,6 ποσοστιαίες μονάδες.

## Επίδραση των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων

Είναι αποδεκτό πως τα κοινοτικά κονδύλια συμβάλουν στην αναπτυξιακή πορεία και εκσυγχρονισμό μίας χώρας και είναι σημαντικό πως αρκετές μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποφάσισαν να γίνουν αποδέκτες πόρων με αποτέλεσμα να καταφέρουν όχι μόνο να επιβιώσουν αλλά και να επεκταθούν. Μέσω των προγραμμάτων ενισχύθηκε η ανταγωνιστικότητα τους καθώς υπήρχαν και δράσεις που εισήγαγαν την αναζήτηση διασφάλισης της ποιότητας και τυποποίησης των παραγωγικών διαδικασιών καθώς και την δυνατότητα συμμετοχής σε εκθέσεις του εξωτερικού. Σημειώθηκαν επιπλέον σημαντικές ενέργειες προώθησης του τουριστικού προϊόντος και ενίσχυσης της περιβαλλοντικής συνείδησης της επιχείρησης, με βασικό άξονα κυρίως την ενίσχυση των περιφερειών που υστερούν αναπτυξιακά και ενδυνάμωση των πιο αναπτυγμένων περιφερειών. Οι υποχρεώσεις που έθεταν τα προγράμματα έδωσαν την δυνατότητα σε νέους επαγγελματίες με επιστημονική κατάρτιση να προσανατολιστούν στην συμβουλευτική επιχειρήσεων. Τα Κοινοτικά Πλαίσια καθώς και τα ΈΣΠΑ αποτελούν για χρόνια βασικό χρηματοδοτικό εργαλείο των επιχειρήσεων και μάλιστα στις 31 Μαρτίου του 2017 απεστάλη από το Υπουργείο Οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή η έκθεση ολοκλήρωσης του συνόλου του ΕΣΠΑ με τη οποία έκλεινε και τυπικά η προγραμματική περίοδος 2007-2013, σύμφωνα με την οποία επετεύχθη πλήρης απορρόφηση των κονδυλίων πετυχαίνοντας το μεγαλύτερο ποσοστό απορρόφησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Να σημειωθεί σε ένα γενικότερο πλαίσιο πως η κατανομή των κονδυλίων στις περιφέρειες εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως τον πληθυσμό, τον βαθμό αστικοποίησης, την μεταβολή και την σύνθεση του πληθυσμού, το επίπεδο ανάπτυξης της περιφέρειας, την εισοδηματική ανισότητα, την ανεργία, την απασχόληση, τη φτώχεια, την έκταση της περιφέρειας, ο ορυκτός πλούτος της περιοχής, ο πολιτιστικός πλούτος και διάφοροι άλλοι παράγοντες, διαπιστώνοντας ωστόσο πως το μεγαλύτερο “κομμάτι της πίτας” διοχετεύεται στην περιφέρεια της Αττικής ως μεγάλο αστικό κέντρο και έπεται η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας με τη Θεσσαλονίκη. Στόχος συνεχίζει να είναι η υλοποίηση έργων που θα αποδώσει προστιθέμενη αξία στις επιχειρήσεις, με συνέπεια το αναπτυξιακό αποτύπωμα στις περιφέρειες και εν γένει στην παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας μέσω των επενδύσεων και την βιώσιμη ανάπτυξη.

## **Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς II 2014-2020.**

Διανύουμε την πέμπτη Προγραμματική Περίοδο η οποία διέπεται από το όραμα της “Ευρώπης 2020”. Στο βωμό του οράματος η Ευρώπη επιθυμεί την δραστηριοποίησή της στον τομέα της καινοτομίας. Εντείνει την προσπάθεια βελτίωσης των συνθηκών για τις επιχειρήσεις στον τομέα της καινοτομίας και προσπαθεί να ολοκληρώσει τον ευρωπαϊκό χώρο της έρευνας. Η στοχοθεσία γενικά βασίζεται στους εξής πέντε άξονες: στην απασχόληση, στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης, στην κλιματική αλλαγή και ενεργειακή βιωσιμότητα, στην εκπαίδευση, στην μείωση της ανεργίας και στην εξάλειψη της φτώχειας. Οι αρχές αυτές φαίνεται να διέπουν και το νέο προγραμματικό πλαίσιο όπου παρουσιάζει κάποιες διαφοροποιήσεις σε σχέση με την προηγούμενη προγραμματική. Αρχικά οι περιφέρειες συγκρίνοντας το κατά κεφαλή ΑΕΠ με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο κατατάσσονται σε λιγότερο ανεπτυγμένες εάν είναι μικρότερο του 75%, σε περιφέρειες μετάβασης εάν το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι ανάμεσα σε 75% και 90% του ευρωπαϊκού μέσου όρου και σε περίπτωση άνω του 90% μιλάμε για τις περισσότερες ανεπτυγμένες περιφέρειες. Αλλαγή παρατηρείται και στην διάρθρωση του νέου ΕΣΠΑ καθώς αποτελείται από 7 Τομεακά Προγράμματα και 13 Περιφερειακά, πολυετή προγράμματα που θα υλοποιηθούν καθόλη την διάρκεια της προγραμματικής και αφορά κάθε μία ελληνική περιφέρεια . Οι χρηματοδοτικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ 2014-2020 είναι: “η Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας, η ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού, η προστασία περιβάλλοντος και η μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον, η ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός και η ολοκλήρωση των υποδομών για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, η βελτίωση της θεσμικής επάρκειας και της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης”<sup>5</sup>. Θεωρητικά αν και βρισκόμαστε στο τελευταίο έτος της προγραμματικής περιόδου, λαμβάνοντας υπόψη την περίοδο 2007-2013, τις οικονομικές και τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα μας και γενικά την αργή και σταδιακή διεκπεραίωση των διαδικασιών διαφαίνεται η παράταση υλοποίησης του Πλαισίου. Ωστόσο ήδη από τις 2 Μαΐου του 2018 η Ευρωπαϊκή

---

<sup>5</sup> (<https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>)

Ημερομηνία πρόσβασης: 1/2020

Επιτροπή ανακοίνωσε το νέο Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2021-2027 και στις 29 Μαΐου πραγματοποιήθηκε παρουσίαση της πρότασης για την Πολιτική Συνοχή και τους Κανονισμούς των Ταμείων, εγκαινιάζοντας την έναρξη της.

## **Ευρώπη 2020**

Η ΕΕ μέσω σχεδιασμού στρατηγικής ανάπτυξης επιθυμεί να μετατρέψει την Ευρώπη σε μια οικονομία με υψηλά ποσοστά απασχόλησης, παραγωγικότητας και κυρίως διατηρήσιμη. Στοχεύει σε μία ανάπτυξη έξυπνη διατηρήσιμη και προσβάσιμη από όλους χωρίς αποκλεισμούς αλλά με κοινωνική και εδαφική συνοχή. Με τον όρο έξυπνη νοείται η προώθηση της γνώσης και της καινοτομίας ως βασικές αρχές της προόδου και της ανάπτυξης. Αυτό δύναται να επιτευχθεί μέσω της αξιοποίησης της τεχνολογίας και των πληροφοριών ώστε να διασφαλιστεί πως οι καινοτόμες ιδέες θα λάβουν την μορφή προϊόντων και υπηρεσιών. Χωρίς αποκλεισμούς σημαίνει στα οφέλη της οικονομικής ανάπτυξης να εξασφαλίζεται η πρόσβαση για όλους και μέσω του εκσυγχρονισμού της αγοράς εργασίας και τον περιορισμό του επιπέδου φτώχειας να εντάσσονται οι πολίτες σε μία συνεκτική οικονομία και κοινωνία. Συνεπώς η Ευρώπη θα πρέπει να κινηθεί σε τρεις άξονες την απασχόληση, την καταπολέμηση της φτώχειας και την ανάδειξη δεξιοτήτων καθώς 80 περίπου εκατομμύρια πολίτες διαθέτουν βασικές δεξιότητες. Σημαντικό ζήτημα αποτελεί και η έννοια της ενιαίας αγοράς καθώς μία διευρυνόμενη και ισχυρή αγορά είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν δυσκολίες σε επίπεδο διασυνοριακών δραστηριοτήτων καθώς για παράδειγμα μπορεί να έχουν να αντιμετωπίσουν 27 διαφορετικά νομικά συστήματα για μία συναλλαγή. Ωστόσο για να υλοποιηθεί και να πετύχει το όραμα της Ευρώπης καθίσταται απαραίτητη η συνεργασία των ενδιαφερόμενων φορέων καθώς και η λεπτομερής καταγραφή από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των κρατών μελών και των περιφερειών για τις αδυναμίες και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν , για τις μεταρρυθμίσεις που είναι απαραίτητες να γίνουν, για το που επιθυμεί να φθάσει η Ευρώπη και τα κράτη μέλη της και τι αναμένουν από τους πολίτες και τις επιχειρήσεις αντίστοιχα. Όλα θα πρέπει να διεξαχθούν σε ένα κοινό κλίμα και μηχανισμό επικοινωνίας.

## Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική αποτέλεσε μία προσπάθεια αποτύπωσης των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων που έχουν αξιοποιηθεί και υποβλήθηκαν στοιχεία αναφορικά με την απορρόφηση των κονδυλίων στο σύνολό τους από τις ελληνικές επιχειρήσεις στη διάρκεια του ΕΣΠΑ 2007-2013. Αναπτύχθηκαν οι δράσεις στις οποίες μπορούσαν να λάβουν μέρος οι επιχειρήσεις και να χρηματοδοτηθούν για δαπάνες απαραίτητες για την λειτουργία τους και προέκυψε η διαγραμματική απεικόνιση των δράσεων ανά περιφέρεια σε όλα τα έτη υλοποίησης της Προγραμματικής Περιόδου. Ωστόσο προέκυψαν και κάποια ενδιαφέροντα συμπεράσματα για τις ανισότητες που υπάρχουν ανάμεσα στις περιφέρειες αλλά και για την περιφερειακή διάσταση των ΚΠΣ και των ΕΣΠΑ. Οι πόροι που διοχετεύονται από τα διαρθρωτικά ταμεία στην Ελλάδα δεν κατανέμονται ίσως με άξονα την περιφερειακή ανάπτυξη αλλά κατευθύνονται σε τομεακές πολιτικές οι οποίες στοχεύουν στην αποτελεσματικότητα και την απορρόφηση και ίσως όχι στην διαπεριφερειακή ισότητα. Αναφορικά με τους τομείς δραστηριοποίησης φαίνεται πως παρά την προσπάθεια προσανατολισμού σε δράσεις που αφορούν την παραγωγική δομή και το ανθρώπινο δυναμικό, η προτεραιότητα των βασικών υποδομών φαίνεται να έχει αποτελέσει μία σταθερά στις προτεραιότητες της πολιτικής συνοχής για την Ελλάδα. (Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Πετράκος- Ψυχάρης, σελίδα 599). Τα κοινοτικά κονδύλια αδιαμφισβήτητα αποτελούν κινητήριο μοχλό για την Ελληνική οικονομία, στοχεύοντας ωστόσο στην ενίσχυση και στην ανάπτυξη της. Γεγονός αποτελεί επίσης πως την τελευταία δεκαετία η ελληνική οικονομία έχει υποστεί τεράστια απώλεια της παραγωγικής της δυνατότητας και σημαντικές μεταβολές στον κλάδο της απασχόλησης και των επενδύσεων. Σημαντικές αλλαγές έχουν επέλθει επίσης στο αναπτυξιακό επίπεδο των περιφερειών, με αποτέλεσμα η οικονομική ανάπτυξη και η παραγωγική ανασυγκρότηση να αποτελεί πολύ σημαντικό ζήτημα τόσο της επιστημονικής κοινότητας όσο και των φορέων άσκησης πολιτικής.

## Βιβλιογραφία

- [1] Πετράκος Γ. – Ψυχάρης Γ. (2016) Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα.
- [2] Παπαδασκαλόπουλος, Αθανάσιος Δ. (2016) Περιφερειακός Προγραμματισμός και αναπτυξιακός Σχεδιασμός
- [3] Πολύζος, Σεραφείμ Θ. (2019) Περιφερειακή Ανάπτυξη
- [4] Πετράκος Γ. (2004) Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα
- [5] <http://www.europarl.europa.eu/highlights/el/1001.html>
- [6] <https://www.elanet.online>
- [7] <https://www.diaxeiristiki.gr>
- [8] [www.andia.gr](http://www.andia.gr)
- [9] [www.aedep.gr](http://www.aedep.gr)
- [10] [www.desm-os.gr](http://www.desm-os.gr)
- [11] [www.ank.gr](http://www.ank.gr)
- [12] [www.kepa-anem.gr](http://www.kepa-anem.gr) & [www.e-kepa.gr](http://www.e-kepa.gr)
- [13] <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/organotikiDomhTEP.aspx>
- [14] <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticOSRegionalOP.aspx>